

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
และวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

Development of Natural and Cultural Tourist Routes
and Activities in Chaiya Phum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน

Sustainable Community Development for Supporting Natural and
Cultural Tourism in Chaiya Phum Province.

โดย

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ดร.ปรธกร ปุระกัน

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800765024

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
และวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

Development of Natural and Cultural Tourist Routes
and Activities in Chaiya Phum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน

Sustainable Community Development for Supporting Natural
and Cultural Tourism in Chaiya Phum Province.

โดย

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ดร.ปรธกร ปุระกัน

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765024

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Report Sub – Project `2

Development of Natural and Cultural Tourist Routes
and Activities in Chaiya Phum Province

Under Research plan

Sustainable Community Development for Supporting Natural and Cultural
Based Tourism in Chaiya Phum Province

By

Asst.Prof. Dr. Panya Klaydesh

Dr. Porathaphorn Purakun

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Funded by

Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765024

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมใน
จังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัย : ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช
ดร.ปรรธกร ปุระกัน

ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๕

ทุนอุดหนุนการวิจัย : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ๒) พัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางธรรมชาติ จำนวน ๔๐๐ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน ๓๐ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาในรูปของความเรียง

ผลการศึกษาพบว่า

๑. เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน ๔ เส้นทาง คือ ๑) เส้นทางวิถีธรรมชาติ ๒) เส้นทางสายไหม ๓) เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ ๔) เส้นทางวิถีการเกษตร

๒. เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิที่พัฒนาขึ้น มี ๖ เส้นทาง คือ ๑) เส้นทางไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๒) เส้นทางชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคา ๓) เส้นทางเที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง ๔) เส้นทางเที่ยวชมอุทยานชาติและอุทยานธรรม ๕) เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ และ ๖) เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ ๑) การไหว้พระ ๒) การสักการะอนุสาวรีย์ ๓) การชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) การเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดีมี และ ๕) การนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน

๓. การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว คือ การสร้างความร่วมมือกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน เพื่อพัฒนาเครือข่ายเชิงการเรียนรู้ เชิงกิจกรรม และเชิงบูรณาการร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Research Title : Development of Natural and Cultural Tourist Routes and Activities in Chaiya Phum Province

Researchers : Asst.Prof. Dr. Panya Klaydesh
Dr.Porathaphorn Purakun

Department : Chaiyaphum Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Fiscal year : 2565/2022

Researcher Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study tourist routes of Chaiya Phum Province, 2) to develop natural and cultural tourist routes and activities in Chaiya Phum Province and 3) to develop tourist network on natural and cultural tourist routes in Chaiya Phum Province. This research was mixed methods as documentary qualitative and quantitative research. The samples were 400 people in Chaiya Phum Province by using of questionnaires the key informants were 30 expert persons by using of in-depth interview forms and the data was analyzed to develop the tourist routes and activities and presented by using of descriptive analysis.

The result was found that

1. There were 4 tourist routes in Chaiya Phum Province, namely 1) the natural route 2) the Silk route 3) the indigenous culture route and 4) the agricultural route.

2. Natural and cultural tourist routes In Chaiya Phum Province, there are 6 developed routes: 1) a route to pay homage to sacred objects and visit historical sites 2) a route to admire nature on the Phu Laen Kha mountain range 3) a route for sightseeing, paying homage and shopping 4) a route for sightseeing in national parks 5) the route from South to North and 6) the route from West to East. Natural and cultural tourist activities in Chaiya Phum Province included: 1) paying homage to Buddhist Places 2) paying homage to monuments 3) admiring historical sites 4) traveling, playing and admiring nature and 5) sleeping in a joyful atmosphere.

3. Tourist network development was to create cooperation between tourist attractions, government agency and business sector for developing a network for learning, activity and integration which will lead to the development of sustainable tourism.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” อยู่ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

ขอกราบขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และคณะในนามของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ นักวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน

ขอขอบคุณทุกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการปฏิบัติการวิจัยในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ทำให้ได้ข้อมูลและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอบคุณทีมงาน ผู้ร่วมวิจัย รวมถึงผู้ช่วยนักวิจัยที่ได้ลงภาคสนามเก็บข้อมูลในเชิงพื้นที่ ๑๑ แห่ง ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีเนื้อหาที่ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณท่านเป็นอย่างสูง คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากงานวิจัยนี้ ที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัย ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี จักสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศสืบไป

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ดร.ปรธกร ปุระกัน

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๕

สารบัญเรื่อง

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฉ

บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗
๑.๗ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๘

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๙
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๒๔
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ	๓๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๒

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๗
๓.๒ พื้นที่การวิจัย	๔๘
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๔๘
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้การวิจัย	๕๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๒

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๕
--	----

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....๕๕

๔.๑ การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม	
ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๕๖
๔.๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม	
ในจังหวัดชัยภูมิ	๗๔
๔.๓ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมใน	
จังหวัดชัยภูมิ.....	๑๑๒
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๑๕

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....๑๒๑

๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๒๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	๑๒๘

บรรณานุกรม.....๑๒๙

ภาคผนวก.....๑๓๕

ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....	๑๓๖
ภาคผนวก ข ใบรับรองการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย.....	๑๔๔
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย.....	๑๔๗
ภาคผนวก ง หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์และหนังสือตอบรับบทความวิจัย.....	๑๕๕
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัยเครื่องมือการวิจัย.....	๑๕๘
ภาคผนวก ฉ ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๖๔

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ.....	๕๗
ตารางที่ ๔.๒ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๖๓
ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ, อายุ, การศึกษา และอาชีพ.....	๗๕
ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม.....	๗๖
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว.....	๗๗
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการอนุรักษ์เส้นทางท่องเที่ยว.....	๗๘
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๘ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์.....	๘๖
ตารางที่ ๔.๙ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคา.....	๘๘
ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงเส้นทางเที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง.....	๘๙
ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงเส้นทางเที่ยวชมอุทยานชาติและอุทยานธรรม.....	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงเส้นทางเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ.....	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงเส้นทางเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก.....	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๑๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม.....	๑๑๒
ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการส่งเสริมกิจกรรม การท่องเที่ยว.....	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทาง การท่องเที่ยว.....	๑๑๔
ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น ของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการ การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก.....	๑๑๕

สารบัญแผนภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๗
ภาพประกอบที่ ๔.๑ แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดชัยภูมิ.....	๕๗
ภาพประกอบที่ ๔.๒ แผนที่ท้องที่จังหวัดชัยภูมิ.....	๖๒
ภาพประกอบที่ ๔.๓ ภาพแผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๑ “เส้นทางวิถีธรรมชาติ”.....	๗๐
ภาพประกอบที่ ๔.๔ ภาพแผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๒ “เส้นทางสายไหม”.....	๗๑
ภาพประกอบที่ ๔.๕ ภาพแผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๓ “เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น”.....	๗๒
ภาพประกอบที่ ๔.๖ ภาพแผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๔ “เส้นทางวิถีการเกษตร”.....	๗๓
ภาพประกอบที่ ๔.๗ ภาพแผนที่ท้องที่อุทยานแห่งชาติตาไผ่.....	๘๓
ภาพประกอบที่ ๔.๘ ภาพแผนที่ท้องที่อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา.....	๘๔
ภาพประกอบที่ ๔.๙ ภาพแผนที่ท้องที่อุทยานแห่งชาติภูผาหัวนาค อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา.....	๘๕
ภาพประกอบที่ ๔.๑๐ ภาพแผนที่ท้องที่รวมอหินขาว หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าหินโงม.....	๘๕
ภาพประกอบที่ ๔.๑๑ ภาพแผนที่ท้องที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง.....	๘๖
ภาพประกอบที่ ๔.๑๒ ภาพแผนที่ท้องที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม.....	๘๗
ภาพประกอบที่ ๔.๑๓ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานเจ้าพ่อพญาแล.....	๘๘
ภาพประกอบที่ ๔.๑๔ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานภูเก้า ภูพานทอง บ้านหนองบัว.....	๘๙
ภาพประกอบที่ ๔.๑๕ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานเจ้าองค์ดู่ วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ).....	๙๐
ภาพประกอบที่ ๔.๑๖ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานพระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี วัดคอนสวรรค์.....	๙๑
ภาพประกอบที่ ๔.๑๗ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานพระธาตุชัยภูมิ.....	๙๒
ภาพประกอบที่ ๔.๑๘ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานพิพิธภัณฑสถานชาติไทย (เรือหงส์).....	๙๓
ภาพประกอบที่ ๔.๑๙ ภาพแผนที่ท้องที่วนอุทยานชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก).....	๙๔
ภาพประกอบที่ ๔.๒๐ แผนที่แสดงจุดที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๙๕
ภาพประกอบที่ ๔.๒๑ แผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๑ “ไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมแหล่งประวัติศาสตร์”.....	๙๗
ภาพประกอบที่ ๔.๒๒ แผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๒ “ชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคา”.....	๙๙
ภาพประกอบที่ ๔.๒๓ แผนที่ท้องที่เส้นทางที่ ๓ “เที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง”.....	๑๐๑

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบที่ ๔.๒๔ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๔ “อุทยานชาติและอุทยานธรรม”	๑๐๓
ภาพประกอบที่ ๔.๒๕ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๕ “จากทิศใต้สู่ทิศเหนือ”	๑๐๖
ภาพประกอบที่ ๔.๒๖ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๖ “จากตะวันตกสู่ตะวันออก”	๑๐๙
ภาพประกอบที่ ๔.๒๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้เอกลักษณ์ของประเทศในรูปแบบที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”^๑ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้แก่ประเทศ นำเอาศิลปวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศ รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ด้วย การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเรา เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างมากมายอีกด้วย ฉะนั้นนานาชาติจึงใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศของตนให้มากที่สุด และส่งเสริมให้พลเมืองของตนสนใจท่องเที่ยว ภายในประเทศของตนมากกว่าที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังต่างประเทศ^๒

นับจากผลกระทบของโควิด ๑๙ ทำให้ประชาชนต่างไม่ออกไปในที่ชุมชนสาธารณะ และแม้จะออกไปในที่สาธารณะต่างๆ ก็ต้องมีการป้องกันตัวเอง หลีกเลี่ยงการจับกลุ่มกัน มาตรการของรัฐไม่ให้มีการเดินทางออกนอกประเทศ สถานการณ์เช่นนี้เกิดกับทุกประเทศทั่วโลก ทำให้เศรษฐกิจโลกหดตัวลงอย่างมาก รัฐบาลก็มีมาตรการกระตุ้นเยียวยาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจหลายโครงการ อาทิ และหนึ่งในการโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ คือ การส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศ

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย มีแหล่งโบราณคดีที่สวยงาม มีแหล่งธรรมชาติที่งดงาม ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายเพื่อกระตุ้นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ โบราณสถานนั้น

^๑กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และศรันยา แสงลัมสุวรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, ในวารสารนักบริหาร (Executive Journal), ปกที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๗.

^๒ปิยะวัติ หิริมกมล, พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

ได้สร้างขึ้นในวัดซึ่งถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน โบราณสถานในประเทศไทยมีเป็นจำนวนมาก ผลงานต่างๆ เหล่านั้นได้มีการสร้างติดต่อกันมาหลายร้อยปี โบราณวัตถุด้านพุทธศิลป์มีอยู่ในวัดต่างๆ เกิดขึ้นตามคติความเชื่อความศรัทธาในศาสนา และอิทธิพลคำสอนของพระพุทธเจ้า ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้ในการทำสังฆกรรม ประกอบศาสนากิจ ศิลปะที่สำคัญ ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ศิลปะล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นเพราะความต้องการ และความจำเป็นของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันออกไป ลักษณะของงานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นมีหลายประเภท หลายชนิด และหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมแต่ละยุคสมัยแต่ละเผ่า และอิทธิพลต่างๆ ด้วย ศิลปกรรมและโบราณคดีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อความงาม ความจริงใจเพื่อความจำเป็นแก่การดำรงอยู่ หรือเพื่อประโยชน์ใช้สอยรวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อความเชื่อของกลุ่มชน งานที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาเป็นถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเพื่อเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ผลงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ พระปรางค์ มณฑป พระพุทธรูป และภาพจิตรกรรมฝาผนัง และใบเสมา เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ได้สร้างขึ้นมาแต่ละยุคสมัยมีระยะเวลาแตกต่างกันและสร้างกันมาเป็นเวลายาวนานแล้วทั้งสิ้น และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อ การเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความ เกี่ยวโยง พึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้^๓

จังหวัดชัยภูมิมีชุมชนโบราณ อยู่หลายชุมชนชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชน พบใบเสมา จำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐ ชิ้น ปักอยู่รอบอุโบสถของวัด ยังมีลวดลายขัดงามมาก เป็นศิลปะทวารวดีที่มีอายุอยู่ในราว ๒,๐๐๐-๑,๕๐๐ ปี ลักษณะชุมชนวัฒนธรรมทวารวดีในจังหวัดสุรินทร์พบว่ามักจะมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีโบราณวัตถุเนื่องในพุทธศาสนา เช่น ใบเสมา พระพุทธรูป พระพิมพ์ เป็นต้น ปัญหาและความต้องการด้านการท่องเที่ยว สภาพปัจจุบันในแต่ละพื้นที่จังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีมีมากมาย แต่ยังขาดการวิเคราะห์ศักยภาพและการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้แหล่งท่องเที่ยวบางพื้นที่ได้รับความนิยม และบางพื้นที่ไม่มีคนรู้จัก จึงต้องการให้มีการดำเนินการสำรวจเส้นทางเพิ่มเติม เช่น ท่าแพ ล่องแก่งหินโยก กู่

^๓ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา,การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์ ,๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

แดง การฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการที่จะส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนา และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกและของฝากในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

นอกจากนี้ ตามเส้นทางโบราณคดีอันนำไปสู่เส้นทางธรรมชาติ คือ อุทยานแห่งชาติป่า หินงามที่มีทุ่งดอกกระเจียวดอกสีชมพูงดงาม และมอหินขาวตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นเสาหินและแท่งหินเป็นปฏิมากรรมที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ กระจายอยู่ตามจุดต่างๆ กลายเป็นกลุ่มหินที่มีความสวยงามแปลกตา กลุ่มหินที่มอหินขาวเป็นหินทรายสีขาวและผู้อยู่อาศัยเชื่อว่าในพื้นที่แหล่งโบราณคดี คือโบสถ์โบราณทวารวดีที่มีอยู่เป็นจำนวนมากหลายพื้นที่และแม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐได้ลงพื้นที่ทำการศึกษาและอนุรักษ์แล้วก็ตาม ทีมงานเห็นว่าก็ยังมีความเสี่ยงที่จะนำเส้นทางธรรมชาติ แหล่งธรรมชาติ แหล่งโบราณคดี มาจัดเป็นเส้นทางและสร้างกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยจะจัดทำกิจกรรมบรรยายสาธารณะไม่น้อยกว่า ๔ ครั้งในพื้นที่โบราณสถาน เชื่อมโยงด้วยกิจกรรมเป็นประโยชน์ด้านการเผยแพร่ทั้งพุทธศิลปะและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของตนเอง และยังช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรโบราณสถานในพื้นที่ของตนเอง และแหล่งธรรมชาติของพื้นที่ของตนเองให้เกิดประโยชน์ ด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้กำหนดให้การท่องเที่ยว ถือเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) โดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๒ เพื่อให้ทุกฝ่ายใช้รูปแบบในการช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกลับฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วที่สุด รัฐบาลได้ทำแผนยุทธศาสตร์และมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยเน้นที่ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภทโบราณสถานโบราณวัตถุ และประเพณีวัฒนธรรม เน้นตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ ทั้งต่อสถาบันครอบครัว และต่อสังคมโดยรวม เน้นการพัฒนาท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เน้นการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และรองรับการท่องเที่ยวดังกล่าวด้วย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้น ทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษา ขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา^๔

^๔ ขาววิทย์ เกษตรศิริ, วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โครงการ วิถีทรรศน์ , ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้มีเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบทันสมัย สะดวกต่อการเดินทางและได้สัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนจะสนับสนุนให้ก่อการสร้างอาชีพพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตามเส้นทางแหล่งโบราณคดี จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การรับรู้ในชุมชนแบบมีส่วนร่วม และการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน การสร้างงานสร้างอาชีพแก่ชุมชนยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ
๒. เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ
๓. เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑. เส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร
๒. พัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร
๓. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

ในการดำเนินการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยมุ่ง ๑) ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ๒) พัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และ ๓) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๑ แห่ง ได้แก่

- ๑) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- ๒) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- ๓) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
- ๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม : ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
- ๕) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๖) ปรังค์ภู บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๗) ภูพระ (พระเจ้าองค์ตื้อ) วัดศิลาอาสน์ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๘) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่วัดคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
- ๙) พระธาตุชัยภูมิ หรือพระมหาธาตุศรีมงคลเจดีย์สิริชัยภูมิ ตำบลเก่าयाดี อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
- ๑๐) พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลียม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๑๑) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชากรกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในจังหวัดชัยภูมิไว้ดังนี้

- ๑) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยกำหนดจากประชากรทั้งหมด จำนวน ๑,๑๑๘,๗๕๐ คน^๔
- ๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้วิธีการกำหนดหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane^๕
- ๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ คน ได้แก่ ๑) ผู้นำท้องถิ่นผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน ๕ คน, ๒) ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๕ รูป/คน,

^๔ สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ ๓๑ กันยายน ๒๕๖๕ ที่มา http://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about2.1.php

^๕ Taro Yamane, Elementary sampling theory. New Jersey : Prentice-Hall, Inc. 1967, p.398

๓) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ จำนวน ๕ คน ๔) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๕ คน และ ๕) นักธุรกิจและนักท่องเที่ยว จำนวน ๕ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๔ – กันยายน ๒๕๖๕

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

- ๑) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๒) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
- ๓) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๔) ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

๑.๕. นิยามศัพท์ในการวิจัย

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานหรือปูชนียสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดชัยภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับประชาชนทั่วไป โดยในงานวิจัยนี้ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ ๔ แห่งในจังหวัดชัยภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นอันเกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อคุณค่าทางจิตใจ โดยในงานวิจัยนี้ได้แก่ แหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรมจำนวน ๗ แห่งในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาเส้นทาง หมายถึง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเส้นทางสายท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องการผลิตและจำหน่ายในสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนประเพณีและกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ

ปรางค์กู่ หมายถึง โบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ ที่เชื่อกันว่าเป็นอโรคยาศาล(โรงพยาบาล) ซึ่งเชื่อกันว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗

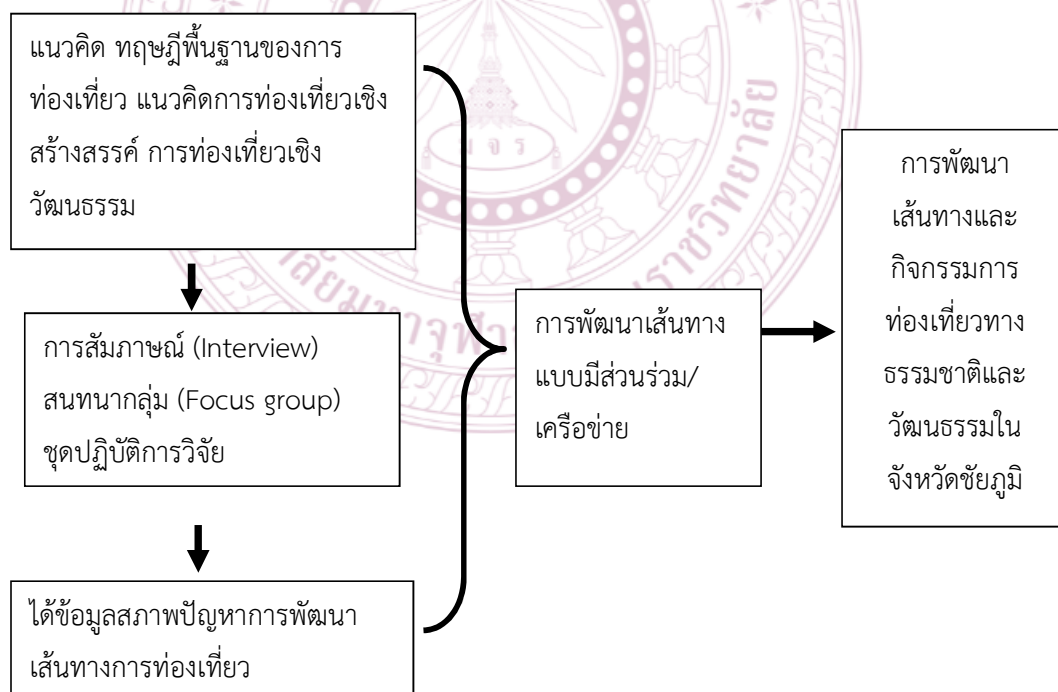
พระเจ้าองค์ตื้อ หมายถึง พระพุทธรูปปางมารวิชัย สลักที่ผืนหินบนเนินเขาเตี้ยๆ ลูกหนึ่งเรียกว่า ภูเขาพระ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ฟุต สูง ๗ ฟุต เรียกว่า"พระเจ้าองค์ตื้อ" สันนิษฐานว่าอาจจะสร้างในสมัยรุ่งเรืองราวคราวเดียวกับปรางค์กู่ มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึง ๑๙ (ราว พ.ศ. ๑๗๐๑ - พ.ศ. ๑๙๐๐) ประดิษฐานอยู่ที่วัดศิลาอาสน์ (ภูเขาพระ) บ้านนาไค้เขา ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี หมายถึง พระพุทธรูปหินแกะสลักองค์ใหญ่สมัยทวารวดีปางประทับยืน ประดิษฐานอยู่ที่วัดคอนสวรรค์ บ้านคอนสวรรค์ อำเภอกอนสวรรค์ เป็นพระพุทธรูปที่มีอายุเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองนครกาหลงมาแต่โบราณ สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ และมีความขลังศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระพุทธรูปหินแกะสลักปางประทับยืน ศิลปทวารวดีสร้างด้วยศิลาแลง เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดชัยภูมิมากองค์หนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อใหญ่” ประดิษฐานไว้ที่วัดบ้านคอนสวรรค์ ตำบลคอนสวรรค์ อำเภอกอนสวรรค์จนถึงปัจจุบัน

อุทยานแห่งชาติ หมายถึง เป็นอุทยานแห่งชาติที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพป่าสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและแม่น้ำ มีจุดเด่นทางธรรมชาติ ที่สวยงามหลายแห่ง โดยในงานวิจัยนี้ หมายถึงอุทยานแห่งชาติ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาไถ่ อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติไทรทอง และอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย

๑.๗ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ทราบถึงเส้นทางการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ
๒. ได้ทราบถึงพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ
๓. ได้ทราบถึงสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตามเส้นทางแหล่งโบราณคดี จังหวัดชัยภูมิ
๔. แนวทางการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และพัฒนาผลงานวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism) (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ (new Travel paradigm) ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการท่องเที่ยวแบบเดิมในยุคแรก ๆ ที่ให้ความสนใจกับการพักผ่อนหย่อนใจ มาสู่การเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรม (cultural Tourism) และ ใส่ใจกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (sustainable Tourism) และยุคที่สาม ในกระแสการท่องเที่ยวที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative Tourism) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบ หนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำถึงความผูกพัน (engaged) ของ นักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน-visitor-guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (เจ้าบ้าน-host) ประสบการณ์แท้/ปฏิบัติการจริงที่มาจาก การเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (active participation) และเป็นผลให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้ง ใน พื้นที่ของการท่องเที่ยว (understanding specific cultural of the place)^๑

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มี ศักยภาพตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดย Pearce and Butler แต่ยังไม่มีการ

^๑องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (๒๕๕๖). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ [ออนไลน์].<http://www.dasta.or.th/creativetourism/th/creativetourism/531.html>

นิยามที่ชัดเจน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒ ได้มีการนำความคิดเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในเขตตัวเอง และเขตชนบท ด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรม (crafts tourist) ในประเทศฟินแลนด์ ประเทศกรีซ และประเทศ โปรตุเกสในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๒^๒

Richards and Raymond ได้กำหนดนิยามการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้พัฒนาศักยภาพผ่านการเข้าร่วม กิจกรรม และประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างจริงจัง สอดคล้องกับลักษณะของสถานที่ที่ไปเยือน ต่อมา Richards and Wilson ได้ขยายความนิยามเดิมในแง่ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องมาจากการดึง เอาทักษะ (skills) ความเชี่ยวชาญ (expertise) ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี (traditions) มานำเสนอในรูปแบบประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง และสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในให้กับ นักท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์^๓

องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะสะท้อนศักยภาพ ที่ควรต้องมีให้ครบถ้วนภายในพื้นที่ตามทฤษฎี 5A ได้แก่ (๑) สิ่งดึงดูดใจหรือจุดท่องเที่ยว (Attraction) เช่น สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น (๒) กิจกรรม (Activities) เช่น เดินป่า ส่องสัตว์ การชมแสง สี เสียง ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นต้น (๓) การเข้าถึง (Access) หมายถึง สภาพการเข้าถึงจากสถานที่หนึ่ง ไปยังสถานที่หนึ่ง โดย เทียบบิน รถโดยสารสาธารณะ เรือ หรืออื่น ๆ และสิ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ ง่าย เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น (๔) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เช่น ร้านอาหาร สถานเริงรมย์ระบบสาธารณูปโภคสถาน รักษาพยาบาล สถานีตำรวจ ตู้เอทีเอ็ม เป็นต้น (๕) ที่พัก (Accommodation) เช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ เป็นต้น^๔

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญที่จะสะท้อนศักยภาพ หรือ ความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีองค์ประกอบที่

^๒ RICHARDS, G. AND WILSON, J.,B: TOURISM, CREATIVITY AND DEVELOPMENT, UNPUBLISHED MIMEO PAPER,2006:340.

^๓ ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย. ๓๓ (๒) ๒๕๕๖ หน้า ๓๖๐.

^๔ วิสาข์ สอดระกูล, SERVICE DESIGN FORCE – สร้างพลังใหม่ให้กับการท่องเที่ยวเมืองน่าน ,RETRIEVED OCTOBER ๒๕, ๒๐๑๒.

สำคัญ ๔ ประการ คือ (๑) ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (๒) ความสะดวกในการเข้าถึง (๓) ความประทับใจ และ (๔) องค์ประกอบของการบริการ^๕

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี ได้นำเสนอองค์ประกอบที่เป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ (๑) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญของลัทธิ และศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิต (๒) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว (๓) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้าประปา โทรศัพท์และการรักษาความปลอดภัย (๔) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว (๕) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (๖) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว^๖

กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีกระบวนการ ๒ ขั้นตอน^๗ ได้แก่ (๑) การค้นหาอัตลักษณ์ และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาศัยทุนทาง สังคม และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้น การเริ่มต้นค้นหาอัตลักษณ์ หรือการเรียนรู้ตนเอง ครอบครัว การวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญา และความหลากหลาย ธรรมชาติ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนัก และความภาคภูมิใจในคุณค่าวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานที่ เข้มแข็ง และจุดยืนที่ มั่นคงของชุมชน วิธีการค้นหาอัตลักษณ์ และการทำความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมใน ท้องถิ่น สามารถนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ได้ (๒) การสร้างความโดดเด่น และความแตกต่าง การหาค้นหาความโดดเด่น หรือการสร้างเอกลักษณ์ (uniqueness) รวมถึงการสร้าง ความแตกต่าง (differentiation) จึงเป็นการป้องกันการถูกลอกเลียนแบบ และทำให้นักท่องเที่ยวจำแนก ลักษณะเฉพาะแต่ละชุมชน รวมทั้งก่อให้เกิดความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใน ภาพรวม

^๕ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: เพรส แอดน์ ดีไซน์ , ๒๕๕๘), หน้า ๖๙.

^๖ อ้างใน ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี, "การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโดนปาหนัน อำเภอกวน กาลัง จังหวัดสตูล" (สุโขทัย: ๒๕๕๖), หน้า ๙๗.

^๗ ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, "การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย" วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทย, ๒๕๕๖ ๓๓(๒), หน้า ๓๓๑.

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการท่องเที่ยวแบบเดิมในยุคแรก ๆ ที่ให้ความสนใจกับการพักผ่อนหย่อนใจ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญของลัทธิ และศาสนา บรรยากาส สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และ วิถีชีวิต ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัว เมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้าประปา โทรศัพท์และการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการค้นหาอัตลักษณ์ และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาศัยทุนทาง สังคม และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก การสร้างความโดดเด่น และความแตกต่าง การหาค้นหาความโดดเด่น หรือการสร้างเอกลักษณ์เชิงสร้างสรรค์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา” (Development) ซึ่งพจนานุกรมของไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แปล คำว่า “การ” หมายถึง งาน สิ่งหรือเรื่องที่ทำและแปลคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ “การพัฒนา” จึงหมายถึง “การทำให้เจริญ” ซึ่งอาจจะอธิบายความหมายแบบกว้าง ๆ ได้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น^๔

การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมาย คำว่า การพัฒนา ตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้

๑.การพัฒนา คือ สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติสูงถึงร้อยละ ๕-๗ ต่อปีและสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี

๒.การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อ บุคคลของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๓.การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต และการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้แล้วเพื่อลดสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรม และการบริหาร

^๔ สมิตร์ สุวรรณ, รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐

๔.การพัฒนา คือ การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลด หรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกัน และการว่างงานในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต

๕.การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ท่าทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติการเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบและมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นการออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุ และความรู้จักนึกคิด

๖.การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่คนในสังคมมีเหตุมีผล มีทัศนคติ และความคิดที่ไม่มั่งงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิด และวางแผนการพัฒนา มีความเท่าเทียม กันทางเศรษฐกิจ และสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราชและมีประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน^๙

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจ และความสงบสันติซึ่ง นอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยัง ต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรม และจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่ การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๑๐}

สนธิ สมุทรการ ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึงการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคม การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ ในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือผลประโยชน์ส่วนตน ถ้ามองในแง่นี้การพัฒนาก็เท่ากับการพัฒนาประเทศ การพัฒนาก็มุ่งที่การพัฒนา ด้านการศึกษา และด้านอื่น ๆ นอกเหนือเศรษฐกิจและการเมืองการพัฒนา มีขอบเขตกว้างขวาง เพราะปัญหาของสังคมมีมากและสลับซับซ้อนการแก้ปัญหา

^๙ เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๑๐} วิทยากร เชียงกูล, การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฉบับแรก, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

สังคม จึงต้องทำอย่างรอบคอบและต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลจากหลายๆ ฝ่ายและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในสังคมนั้นๆ จะต้องรับรู้พร้อมที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ การพัฒนาจึงต้องเป็นทั้งกระบวนการ วิธีการ กระบวนการเปลี่ยนแปลง และแผนการดำเนินงานกล่าว คือ

๑) เป็นกระบวนการ (Process) เพราะการแก้ปัญหาสังคมต้องกระทำต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่งซึ่งจะต้องเป็นลักษณะที่ดีกว่าเดิม

๒) เป็นวิธีการ (Method) คือ ต้องกำหนดวิธีการในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเน้นความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นๆ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่จะทำงานร่วมกันและ วิธีการนี้ต้อง เป็นที่ยอมรับว่าสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมได้อย่างถาวรและมีประโยชน์ต่อสังคม

๓) เป็นกรรมวิธีเปลี่ยนแปลง (Movement) การพัฒนาสังคม จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้และจะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตน เพื่อให้เกิดสำนึกในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และรักความเจริญก้าวหน้าอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

๔) เป็นแผนการดำเนินงาน (Planning) การพัฒนาสังคมจะต้องทำอย่างมีแผน มีขั้นตอนสามารถตรวจสอบ และประเมินผลได้แผนงานนี้จะต้องมีทุกระดับนับตั้งแต่ระดับชาติ คือแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติลงมาจนถึงระดับผู้ปฏิบัติแผนงานมีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคม การพัฒนาด้านสังคมไทยสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่่มุ่งที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีพัฒนาเพราะการพัฒนาเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีโดยอาศัยความพยายามความก้าวหน้าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ เป็นองค์ประกอบ ดังนั้นทุกสังคม จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจและมุ่งที่จะปรับปรุงให้เกิดความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง^{๑๑}

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่าความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไก ซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่าการพัฒนานั้น หมายถึง เรื่อง

^{๑๑} สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.๒๕๔๗)

ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้นควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒. การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจ เป็น ระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็น ความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนาก็ต้อง คิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความ เป็นธรรมอีกด้วยโดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้ เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เรา ต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย^{๑๒}

สมบุรณ์ นันทวงศ์ ได้กล่าวว่า ถ้าพิจารณาในแง่ของความสำคัญของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ๖ สามารถแยกความสำคัญได้ดังนี้

๑. เนื่องจากโครงการพัฒนาชุมชนในทุกโครงการจะมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งคือ เพื่อให้ประชาชนกินดีอยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น รวมตลอดถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นหากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็น ประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนได้ยอมรับและสนับสนุนต่อการพัฒนาชุมชนโครงการ เหล่านั้นย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย และในทางตรงกันข้ามหากประชาชน ใน ชุมชน ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนไม่ให้การสนับสนุนจนถึงขนาดทำการ ต่อต้านแล้ว โครงการพัฒนาชุมชนนั้นย่อมประสบกับความล้มเหลวในที่สุด

๒. เนื่องจากการยอมรับว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการ ต่างๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเป็นผู้อาศัยในพื้นที่ นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้ เรื่องราวของปัญหาและความต้องการ ดังนั้นการที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหา และ ความต้องการได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา จึงน่าจะเป็น สิ่งที่ดี เพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดกับความ ต้องการมากขึ้น

๓. เนื่องจากตระหนักว่า แนวคิดของการพัฒนาชุมชนในลักษณะที่จะใช้รูปแบบเดียวกัน ทั่วประเทศเป็น สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการตลอดจนสภาพ

^{๑๒} โมลิต ปันเปี่ยมรัชฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

ภูมิศาสตร์พื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ฉะนั้น การที่จะให้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศนอกจากจะเป็นการแก้ไข ปัญหาไม่ ตรงจุดแล้ว ยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าชุมชนไม่ยอมรับไม่ให้ความร่วมมือหรือต่อต้านในสิ่งที่บังคับหรือชี้นำให้เขาได้

๔. ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองมาเป็นแนวทางในการปูพื้นฐานเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เกิดขึ้นทุก ระดับในการพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน แนวคิดของการพัฒนาชุมชนจะมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับชุมชน อาทิ ความเสมอภาคทาง การเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักอดทน และอดกลั้นต่อความเห็นของ บุคคลที่แตกต่างจากตน การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเคารพในสิทธิ และหน้าที่ เป็นต้น^{๑๓}

สรุปได้ว่าหมายถึงการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคม การพัฒนาเป็นการ เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันภายในสังคม ความเจริญทาง เศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไก ซึ่งเอื้ออำนวยให้ สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒.๒.๒.๑ ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน โดยความมั่นคง คือ ความสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ความมั่งคั่งคือ การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และสร้างความความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ไทยต้องสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวในตลาดโลกได้ โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น

^{๑๓} สมบูรณ์ นันทวงศ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพการบริการด้าน สาธารณสุข ศึกษาเฉพาะกรณีสถานอนามัยกระทิง อ.สามพราน จ.นครปฐม, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.

สามารถสร้างความสมดุลของการท่องเที่ยวจากการเพิ่มรายได้ เพิ่มค่าใช้จ่าย เพิ่มจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบุคลากร และผู้ประกอบการไทย กรอบแนวคิดในการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับคุณภาพของการท่องเที่ยว เพื่อจะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศจุดหมายปลายทางเพื่อการเดินทางมาพักผ่อนที่มีคุณภาพโดยมีประเด็นสำคัญในการพัฒนา ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. เพิ่มความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยว โดยการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และมีภูมิทัศน์ที่สวยงามมีความปลอดภัย สะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีใจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก โดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง ครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

๒. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ และการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

๓. การกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

๔. กระจายแหล่งท่องเที่ยวการจ้างงานสูงขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว และเป็นการเสริมสร้างการจ้างงานในท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

๕. เพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัวการเพิ่มมูลค่าสินค้าการท่องเที่ยว

๖. การเติบโตอย่างยั่งยืนของจำนวนนักท่องเที่ยว อย่างสมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับ

ดังนั้น การที่จะรักษาสถานภาพของอุปสงค์หรือความต้องการของนักท่องเที่ยวเอาไว้ให้นานที่สุด ก็ต้องมีการวางแผนอย่างเหมาะสมและต้องมีการบำรุงรักษาคุณภาพ และมาตรฐานของธรรมชาติที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

๒.๒.๒.๒ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมจำนวนมาก เช่น การขนส่ง อาหาร และเครื่องดื่ม ที่พักแรม นันทนาการ การผลิตสินค้าและบริการข้างเคียงต่างๆ ซึ่งมี

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ดังที่ พยอม ธรรมบุตร^{๑๔} กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ต้องประกอบไปด้วย

๑. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมการขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

๒. การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสตเฮาส์ โฮมสเตย์ที่พักแรม ประเภทต่างๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่างๆ กัน ซึ่งจะทำให้มีราคา และบริการในระดับต่างกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สรรว่ายน้ำ บาร์ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ชาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

๓. โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคม ความปลอดภัย ขั้นตอนการตรวจคนเข้าเมือง ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทาง และติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ประหยัดเวลา ตลอดจนได้รับความสะดวกในเรื่องอาหารการกิน พาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว การรักษาพยาบาล ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

๔. องค์การภาครัฐ ซึ่งมีนโยบาย สนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในทุกๆ รูปแบบไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ในขณะเดียวกันก็ดูแลและระมัดระวังไม่ให้การท่องเที่ยว ส่งผลกระทบหรือหาความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและคุณภาพชีวิตของ ชุมชน

๕. องค์การภาคเอกชน ที่ดำเนินธุรกิจภาคบริการอันหลากหลาย เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และตั้งใจเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก

๖. เจ้าบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวจะมีส่วนสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง

๒.๒.๒.๓ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการท่องเที่ยวนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ อย่างคือ

๑. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด เป็นการเดินทางในวันหยุดเพื่อพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร อันเป็นการขจัดความเมื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจจากการทำงานให้หมดไป และเรียก

^{๑๔} พยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการสอน สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๔๙, หน้า ๑-๓.

พละกำลังกลับคืนมา สำหรับเริ่มต้นทำงานในวันใหม่ บางคนอาจจะไปพักผ่อนเพราะป่วยไข้ มักจะถือเอาภาวะอากาศเป็นเกณฑ์ตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ใด เช่น สถานที่ชายทะเลที่มีลมพัดฉิวอยู่เป็นนิจ หรือสถานที่บนเขาที่อากาศหนาวเย็น หรืออาจรักษาโรคผิวหนังใกล้บริเวณบ่อน้ำร้อน เป็นต้น ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลิน และการพักผ่อนจะแตกต่างกันในรายละเอียด

๒. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือศาสนาของประเทศต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชมศิลปะนาพณ์ในหอศิลป์ ชมการแสดงดนตรีหรือละครของประเทศต่างๆ นมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติศาสนกิจ เป็นต้น

๓. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นการเดินทาง เพื่อทำการวิจัยหรือสอนหนังสือ หรือเข้า ศึกษา หรือดูงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมักจะพักอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน เช่น ไปทำ การวิจัยด้านสังคมวิทยาที่ประเทศอินเดีย ไปดูงานที่ยุโรป ไปบรรยายวิชาการท่องเที่ยวที่ประเทศ สิงคโปร์ ไปฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิชาการโรงแรมที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

๔. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและความบันเทิง เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชม การ แข่งขันกีฬา หรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา หรือเล่นกีฬาในท้องถิ่นนั้น เช่น การชมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก การเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเขต การไปเล่นสกีในฤดูหนาว เป็นต้น หรือเป็นการเดินทางเพื่อความสนุกสนานบันเทิง เช่น การเปลี่ยนบรรยากาศไปยังสถานที่ที่เงียบสงบ การชมทิวทัศน์ที่สวยงาม การไปชมการแสดงโอเปร่า การไปชมการแสดงโขน เป็นต้น

๕. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะ ไปชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทหินพิมาย โครงกระดูก มนุษย์โบราณ เป็นต้น

๖. การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก เป็นการเดินทางเพื่อทำงานอดิเรก เช่น ไปว่าดรูปบน ภูเขา ไปขี่ม้าที่ชายหาด ไปเล่นสกี เป็นต้น

๗. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตรอันเป็นการสร้าง สัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ไปเยี่ยมเพื่อนที่ประเทศอังกฤษ ไปเยี่ยมลูกที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

๘. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และสหราชอาณาจักร ประชากรมักจะเดินทางเพื่อธุรกิจเป็นวัตถุประสงค์หลัก จึง เปรียบเสมือนว่าธุรกิจกับการเดินทางต้องอยู่คู่กันเสมอ แม้ว่าการเดินทางเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่มี วัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับการทำงาน แต่ก็จัดเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการ

เดินทาง ในลักษณะนี้จะสร้างรายได้ให้กับจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวไปเยือน และนักท่องเที่ยวนั้นก็ไม่ได้มี วัตถุประสงค์ที่จะไปอยู่ ณ สถานที่นั้นเพื่อที่จะทำงาน ทหารายได้อย่างเดียว^{๑๕}

สรุปได้ว่า การเดินทางเพื่อท่องเที่ยวย่อมมีวัตถุประสงค์ของการเดินทาง เป็นต้นว่า เพื่อพักผ่อนในวันหยุด หรือปรารถนาจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือศาสนา หรือเข้าศึกษา หรือดูงาน หรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตร อัน เป็นการสร้างสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ในการเดินทาง และการพักผ่อนย่อมแตกต่างกัน

๒.๒.๒.๔ หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ซูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยว ที่ได้รับความสนใจอย่างมากในการท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค ซึ่งหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว โดยชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การประดิษฐ์และจำหน่าย สินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เทศกาลประเพณีการนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการ ทางการเกษตร ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หลายประเทศนำไป ปฏิบัติและประสบความสำเร็จมีรูปแบบ ดังนี้

๑) การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) เช่น สินค้า หัตถกรรม อาหารประจำวัน

๒) กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน

๓) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) คือ กิจกรรม ทางการ ท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมการพักค้าง แรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น การท่องเที่ยวโดย ชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวของ ตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวต่างๆ และมีส่วนร่วมในการ พัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยว และอนุรักษ์ทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบ การดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยั่งยืนสู่ชนรุ่นหลังและเกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๖}

^{๑๕} ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://cyberclass.msu.ac.th/cyberclass/cyberclass-uploads/lib/html/๓๐๑๓๗/๓_๒.htm, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖} ซูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล, อ่างใน สุทธิ เสริฐศรี, แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลอง โคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและ การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗, หน้า ๓๐.

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จนทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบองค์รวม มีกฎ กติกาที่ เห็นร่วมกันจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจนชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

๒.๒.๒.๕ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว

กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การศึกษาสภาพและปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การกำหนดแนวทางและมาตรการและการดำเนินงานเพื่อที่จะ ทำให้การขยายตัวของท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าว ถึงกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินการควบคู่กัน ๒ ประการ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริการกับการดำเนินงานการตลาด หมายถึง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการโปรโมทจุดเด่นสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบ่งตามประเภทของธุรกิจการท่องเที่ยวได้ ๒ ประเภท คือ กระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และกระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม^{๑๗}

วินิจ วีรยางกูร ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยว เป็น การบริการประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาธุรกิจหลายประการ ซึ่งเป็น กระบวนการ พัฒนาที่แยกออกได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านการโรงแรม และที่พัก ธุรกิจด้านร้านอาหาร และภัตตาคาร ธุรกิจด้านการจัดนำเที่ยว เป็นต้น

๒. กระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม เช่น การผลิตสินค้าเกษตรกรรม และสินค้าหัตถกรรมต่างๆ การบริการธนาคาร เป็นต้น กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การศึกษาสภาพและปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย กำหนดแนวทางและมาตรการการดำเนินงานเพื่อพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และกระบวนการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม และ ต้องมีกลยุทธ์ในการพัฒนาท่องเที่ยวที่ดี ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีคุณภาพ เพราะขาดการจัดการที่เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าวคือ หน่วยงานต่างๆ และชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทที่ไม่สมดุลในการวางแผน การบริหารงาน และการตลาด ทั้งนี้เพราะแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากได้รับ การพัฒนาไป ตามนโยบายของรัฐ ซึ่งหน่วยงานส่วนกลางของ ภาครัฐมักมีบทบาทในการกำหนด นโยบาย วางแผน

^{๑๗} กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (สำนักงานหาดใหญ่ สงขลา, ๒๕๓๔), หน้า ๕-๖.

งาน และดำเนินงาน ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมน้อยมาก จึงทำให้ไม่เข้าใจแผนและวิธีการพัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว^{๑๘}

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ในที่นี้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาด โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก จนถึงอันดับสุดท้าย ดังนี้คือ

๑. ด้านบุคลากร นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากเป็นอันดับแรก ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับบุคลากร ในการให้บริการทางการท่องเที่ยว ด้วยการฝึกอบรมหรือเพิ่มจำนวนบุคลากรให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ทุกครั้งเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวนี้

๒. ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย นักท่องเที่ยวที่มีเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มีอาชีพอันดับหนึ่งคือ ธุรกิจส่วนตัว/รับจ้าง และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้ความสำคัญในด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่ายมากเป็นอันดับหนึ่งเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงควรพัฒนาเส้นทาง ถนน และป้ายบอกเส้นทางในการมายังแหล่งท่องเที่ยวหลักห้า รวมทั้งการพัฒนา ระบบ GPS บอกเส้นทางหรือนำทางมายังหลักห้า ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและความรวดเร็วให้กับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด

๓. ด้านกระบวนการให้บริการ นักท่องเที่ยวเพศหญิงให้ความสำคัญมากเป็นลำดับแรก และให้ความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นควรพัฒนาหรือมีการอบรมการให้บริการ โดยสามารถตอบสนองอย่างรวดเร็ว และสร้างระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

๔. ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านลักษณะทางกายภาพ เช่นบ้านเรือนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำมากที่สุด ดังนั้นควรพัฒนาและร่วมอนุรักษ์และดูแลรักษาบ้านเรือนริมน้ำให้สะอาด และคงอัตลักษณ์ของบ้านเรือนริมน้ำไว้ โดยไม่เปลี่ยนแปลงบ้านไปจากลักษณะเดิม ซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ที่มีเสน่ห์ ดึงดูดใจและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือนได้ทุกครั้ง

๕. ด้านราคา โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านราคาอาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสมมากที่สุด ดังนั้นควรรักษาระดับราคาสินค้า อันได้แก่ อาหารและเครื่องดื่มแบบปัจจุบันไว้ ไม่ให้แตกต่างจากที่อื่น ที่มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน ทั้งนี้หากในอนาคตแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นราคาสินค้าอาจขยับเพิ่มขึ้น กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์มากเกินไป จนสูญเสียความเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำไปได้

^{๑๘} วิจิตร ธีรียงกูร, การจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๔-๕.

๖) ด้านสินค้าและบริการ โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเฉพาะตัวคือ เป็นวิถีชีวิตริมน้ำดั่งนั้นจึงควรอนุรักษ์และคงอัตลักษณ์รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำควบคู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่ถือว่าเป็นสินค้าและบริการที่โดดเด่น ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น

๗) ด้านการส่งเสริมตลาด โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านมีเว็บไซต์ให้นักท่องเที่ยวสืบค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวกมากที่สุด ดังนั้นจึงควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำไว้ ผ่านช่องทางสื่อสาร Social Media ต่าง ๆ หรือการสร้างเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของ ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวได้ตลอดเวลานอกจากนี้ให้คำนึงถึงชุมชนมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม^{๑๙}

สุริยา วีรวงศ์ ได้กล่าว ถึงผลกระทบที่เกิดจากพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีทั้งดีและไม่ดีไว้ ๒ ประเด็น ดังนี้

๑. ผลกระทบทางด้านสังคม อันเกิดจากพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ด้านการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น ผลกระทบทางด้านโครงสร้างทางสังคม และผลกระทบทางด้านค่านิยม และท่าทีของคนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒. ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม อันเกิดจากพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเช่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมระดับบุคคล ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นต้น^{๒๐}

สรุปได้ว่าผลกระทบที่เกิดจากพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นผลดีและทั้งที่เป็นผลเสีย ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางด้านวัฒนธรรมดังนั้นควรมีการพัฒนาและร่วม อนุรักษ์และดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด และคงอัตลักษณ์ไว้ โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปจาก ลักษณะเดิม ซึ่งจะทำให้เกิดความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ที่มีเสน่ห์ ดึงดูดใจและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือน

^{๑๙} นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๖), หน้า. ๒๔๓-๒๔๔.

^{๒๐} สุริยา วีรวงศ์, ผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและด้านวัฒนธรรมในประเทศไทย, (วารสารวิจัยสังคม, ๒๕๒๔), หน้า ๙๑-๑๐๐.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของการท่องเที่ยว” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ ในคราวประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ องค์การ สหประชาชาติได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ ๓ ประการ คือ ต้องมีการเดินทาง ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน ต้องมีจุดหมายหมายของการเดินทาง^{๒๑}

การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึงที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว^{๒๒} การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไขสำคัญ ๓ ประการ คือ

- ๑) เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- ๒) เดินทางด้วยความสมัครใจ
- ๓) เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๒๓}

การท่องเที่ยวกับการเดินทางสามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้ จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและพฤติกรรมแล้วการเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน การเดินทาง หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง โดยวิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่าง ๆ กันหรือบางครั้งการเดินทางแล้วไม่กลับมาถึงสถานที่เดิม ส่วนการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ เกิด ความสุขสบายในการเดินทาง ตลอดจนการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสร้างความ

^{๒๑} องค์การสหประชาชาติ อ้างใน ปรีชา แดงโรจน์, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: ไพร่ แอนด์ ไพร่ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

^{๒๒} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: กองบริการที่ปรึกษาศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^{๒๓} ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปาชีพ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

ประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงใจให้กับนักท่องเที่ยว^{๒๔}การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มี ความสัมพันธ์โดยตรงกับการเดินทางเข้ามาพักในสถานที่หนึ่งของนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม หรือพักผ่อนหย่อนใจชั่วคราวโดยไม่ได้มุ่งหวังเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๒๕}

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของการเดินทางไปยังต่างถิ่น โดยการพักอยู่ระยะหนึ่งโดยรวมกิจกรรมต่างๆ ทั้งเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ติดต่อดูธุรกิจ เพื่อการกีฬาหรือเยี่ยมญาติโดยไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ภายใต้งื่อนไข คือการได้เดินทางจากแหล่งที่อยู่ประจำ การได้ไปเยือนท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการไปด้วยความสมัครใจ มิได้รับสินจ้าง และไม่เป็นการไปประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๒๖}

คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” จึงหมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความ เป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ มีลักษณะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิตและความนึกคิดซึ่งกันและกัน^{๒๗}

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เน้น วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สะท้อนความเป็นไทยที่แท้จริงเพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมก็คือความลึกซึ้งใน ความแตกต่างของวิถีชีวิต และการได้แลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดซึ่งกันและกัน^{๒๘}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คนหรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ

^{๒๔} ชูสิทธิ์ ชูชาติ, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในมณฑลยูนนาน : ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในนครคุนหมิง เมืองลูนาน และเมืองกลูซี, (กรุงเทพมหานคร: สภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๒๕} บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ, แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๒๖} สายพิน ยิ้มอ่อน, ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย, (ปทุมธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

^{๒๗} อนุรักษ์; ปัญญาวัฒน์, แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๒๘} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, หน้า ๑๖.

การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่แยกออกจากกันได้^{๒๙}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ผู้มาเยือนต้องการสัมผัสถึงวัฒนธรรมอันแท้จริง ความแตกต่างของวิถีชีวิต วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของท้องถิ่นที่ไปเยือนและ การได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันละกัน ระหว่างเจ้าของท้องถิ่นและผู้มาเยือน เช่น การ เดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมหรือเข้าร่วมประเพณีเทศกาล ของท้องถิ่นที่ไปเยือนการเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทาง ศาสนา เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น โดยเมืองที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมได้นั้นควรมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันได้แก่ พิพิธภัณฑสถาน ป้ายกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงฉากผั่งเมืองในอดีต ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ดนตรีพื้นบ้าน การแสดงละครและมหรสพ ภาษาและวรรณกรรม ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือ วัฒนธรรมย่อย

๒.๓.๒ ประเภทของการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ประเภทของการท่องเที่ยว” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ การท่องเที่ยว (Tourism) สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ๑) การแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง ๒) การแบ่งตามถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว^{๓๐}

การท่องเที่ยวในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้อีกเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน ชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก จัดเป็น“การท่องเที่ยวธรรมชาติ” (๒) การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ สถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการ ให้ความรู้และความภาคภูมิใจ จัดเป็น“การท่องเที่ยววัฒนธรรม” (๓) การท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจในการ พักผ่อน สุกสนาน ร่าเริงบันเทิงใจ มุ่งเน้นการได้รับการบริการที่เหมาะสม จัดเป็น“การท่องเที่ยว แบบบันเทิง และกีฬา” (๔) การเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งอาจมีหรือไม่มี

^{๒๙} ขาญวิทย์ เกษตรศิริ, *โครงการวิถิธรศ วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐), หน้า ๙ - ๑๐.

^{๓๐} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *กลยุทธ์การตลาดในอุตสาหกรรม*, (นนทบุรี: สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๗๗-๗๘.

การศึกษาดูงานและการทัศนศึกษารวมอยู่ด้วยกันได้ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงประชุมสัมมนา”^{๓๑} การท่องเที่ยว (Tourism) ใน PD จวบจนยังสามารถจำแนกประเภทโดยละเอียดได้ ถึง ๗ ประเภท คือ

๑. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ประสงค์ที่จะสังเกต การแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ

๒. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) การท่องเที่ยวประเภทนี้ คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากแดนไกลให้เข้ามาท่องเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติและการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผืนดินกับพื้นพิภพที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

๓. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมในวิถีชีวิตเก่าๆ ที่กำลังจะสูญหายไปบางท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา การดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และงานเทศกาล เป็นต้น

๔. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชม พิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุเก่า ๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการไปชมอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่างๆ และการแสดงแสง เสียงเหตุการณ์เด่นๆ ในอดีตกาล

๕. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหารือ พบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วยเมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภทบางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แล้วแต่นักท่องเที่ยวต้องการอย่างไร

๖. การท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ สถานที่ดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้แก่ หาดทราย ชายทะเล การแข่งขันกอล์ฟในสนามชั้นเยี่ยม และการแข่งขันเทนนิส เป็นต้น การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ

^{๓๑} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, หน้า ๑๒-๑๓.

๗. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่หน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อการดูงาน ประชุม ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อนันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัทห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบใน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งหมด^{๓๒}

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยภูมิลำเนา ไปยังสถานที่อยู่ห่างไกล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหรือหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ในภูมิลำเนาของตนเอง ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบต่างๆ ของสถานที่ที่เดินทางผ่านหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าไปและจะต้องทำการพักค้างแรมในสถานที่นั้นๆ^{๓๓} โบราณสถานและโบราณวัตถุจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้าง ขึ้นนับเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และกลายเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปเยี่ยมชม จึงต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ตลอดเวลา ควรมีแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุได้ดังต่อไปนี้

๑. การออกกฎหมายคุ้มครองควบคุม เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าของประเทศที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา จึงต้องออกกฎหมายประกาศให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป โดยประกาศให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินอกจากนั้นยังต้องออกกฎหมายคุ้มครองป้องกันรักษาให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้คงอยู่คู่ประเทศนานๆ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืน เช่น ออกพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น

๒. การป้องกันการลักลอบและทำลาย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ จึงต้องป้องกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดยจัดให้มีหน่วยงานพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษา เพื่อมิให้ทำลายหรือมิให้ลักลอบเข้าไปขุดค้นหาสมบัติที่มีค่า นอกจากนี้ยังจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปทำการดูแลบูรณะให้คงอยู่สภาพเดิมมากที่สุด

๓. การจัดทำงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซม เนื่องจากการบูรณะซ่อมแซมแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก รัฐบาลควรจัดหางบประมาณให้อย่างเพียงพอในการบูรณะซ่อมแซมบางครั้งอาจจะต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่ออนุรักษ์หลักฐานและร่องรอยทางประวัติศาสตร์เอาไว้ เช่น อาจจะต้องขอความ

^{๓๒} บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ, แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด, หน้า ๒๔.

^{๓๓} สุรเชษฐ์ เชษฐมาลี, ท่องเที่ยวแบบ“นิเวศสัญจร”ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

ช่วยเหลืองบประมาณบูรณะซ่อมแซมจากองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในกรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เป็นต้น

๔. การจัดหาสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ เนื่องจากโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และง่ายต่อการถูกโจรกรรม จึงต้องจัดหาสถานที่สำหรับเก็บรวบรวมโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพปลอดภัยสะดวกในการดูแลรักษา และสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้อีกด้วย

๕. การดูแลรักษาความสะอาด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม และโบราณคดี แต่ถ้าเกิดสกปรกขึ้นในสถานที่เหล่านั้น ย่อมไม่สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ได้มากขึ้น จึงต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งจัดเตรียมภาชนะไว้รองรับขยะมูลฝอยอย่างเพียงพอและต้องขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวให้ช่วยกันรักษาความสะอาดด้วย^{๓๔}

ด้านมรดกทางวัฒนธรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นอนุสรณ์สถาน กลุ่มอาคาร แหล่งอันรวมไปถึง ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่ามากต้องอาศัยประชาชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนักท่องเที่ยวก็ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวขึ้น ๆ ก็เพื่อให้สถานที่ แหล่ง ท่องเที่ยวดังกล่าวให้มีความสวยงามอยู่เสมอ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถจำแนกออกได้ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. สัมผัสวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว เพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษา วรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานและศาสนา สถานที่ ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ๔ การลงไปสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ด้วยตนเองจึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความ เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ดังนั้น การที่เราได้สัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม และสถานที่อื่น ๆ เพื่อให้เราใส่ใจสถานที่นั้น จริงๆ

๒. ท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษา ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยา และ

^{๓๔} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์), หน้า ๒๘๑.

สังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่าง ๆ^{๓๕} ทั้งนี้ จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อบุคคล และวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการ สร้างรายได้ และการจ้างงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนนั้นๆ

๓. ท่องเที่ยววิถีชีวิตแบบเกื้อกูล หมายความว่า การท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๓๖}

๒.๓.๓ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “องค์ประกอบของการท่องเที่ยว” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว การขนส่ง และการต้อนรับนักท่องเที่ยว^{๓๗} องค์ประกอบของการท่องเที่ยวได้ ๔ ประการ ดังนี้

๑. นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวที่อื่นเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ นักท่องเที่ยวต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางอย่างน้อยที่สุดเป็นค่าอาหาร ถ้าพักค้างคืนก็จะจ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าของที่ระลึก และบริการอื่น ๆ ด้วย ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะหมุนเวียนกระจายไปในธุรกิจบริการต่างๆ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น องค์การท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง และการเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้เวลาว่างไปใน

^{๓๕} ชูเกียรติ นพเกตุ, การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (เชียงใหม่: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

^{๓๖} ธรรมณี เอ็มพันธ์, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๑.

^{๓๗} วรรณภา วงษ์วานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๒.

การพักผ่อน การบันเทิง สุขภาพ ศาสนา การศึกษา และการกีฬา และเพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ และการประชุมสัมมนา

๑.๒ นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionist) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า “นักท่องเที่ยว” ได้แก่ ผู้มาเยือนเป็นชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง ทั้งนี้ รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือเดินสมุทร

๒. ธุรกิจซึ่งทำหน้าที่จัดหาสินค้าและบริการต่าง ๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหารและภัตตาคาร บริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง ฯลฯ ธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับหลายสาขาอาชีพ

๒.๑ ธุรกิจนำเที่ยว หมายถึง การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดการหรือการให้บริการหรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ที่พัก และหรือมัคคุเทศก์ให้แก่ นักท่องเที่ยว

๒.๒ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว หมายถึง ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว

๒.๓ มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทน ที่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว หรือใบอนุญาตมัคคุเทศก์แล้วแต่กรณี

๓. รัฐบาลของประเทศ หรือท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งทำหน้าที่จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย เป็นการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศ และเพื่ออำนวยความสะดวกสบายของคนในท้องถิ่น

๔. ตัวเจ้าของบ้าน หรือประชาชนในประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต้อนรับและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนท้องถิ่นนั้นซ้ำอีก หรืออาจชักชวนผู้ที่ไม่เคยมาเยือนให้ตัดสินใจ เดินทางท่องเที่ยว ทั้งความมีน้ำใจแสดงความช่วยเหลือและเรื่องของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ พัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนให้ยั่งยืนต่อไป^{๓๘} หากพิจารณาจากพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔ มี นิยามคำว่า นักท่องเที่ยว

^{๓๘} Mc Intosh, G. and Ritchie, *Tourism Principle, Practices Philosophies*, 5th ed, (New York: John and Sons, 1995), p. 9-10.

ได้แก่ บุคคลที่เดินทางจากท้องที่อื่นเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๓๙}

การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ หรือ 3As ได้แก่

๑. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Sites) และเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้าง เพียงอย่างเดียว

๒. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนที่เดินทางเข้ามาถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การสร้างปัจจัยพื้นฐาน ในการผลิต (Infrastrure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการท่องเที่ยว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ฯลฯ ตลอดจนการกำจัดระบบของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับ แหล่งท่องเที่ยว

๓. การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่ง (Transportation) ซึ่ง ประกอบด้วย เส้นทาง (The way) พาหนะ (The vehicle) สถานี (The terminal) และผู้ประกอบการ (The carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนหรือสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางโดย เส้นทางหรือท่าลำเลียง^{๔๐}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวมีได้แก่ นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาที่ใดที่หนึ่งเพื่อดำเนินกิจกรรมในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งด้วยความสมัครใจ ดังนั้น นักท่องเที่ยว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวยุคใหม่มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะผลตอบแทนโดยรวม นอกจากจะดีค่าออกมาเป็นเงินตราแล้วยังสร้างความพึงพอใจที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี

๒.๓.๔ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมในประเทศไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น

^{๓๙} สงวน สุธิเลิศอรุณ อ่างโน ชมพูนุท โมราชาติ, พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว, (อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๔๐} Collier, A. & Harraway, S, *The New Zealand Tourism Industry*, 2nded, (New York: Longman, 1997), p. 18.

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลการเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกัน มาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ได้แก่ (๑) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน (๒) สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างรวมถึงซาก ผังเมืองในอดีต (๓) ศิลปะหัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ (๔) ความน่าสนใจ ทางดนตรี (๕) การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ (๖) ภาษาและวรรณกรรม (๗) ประเพณี ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (๘) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย^{๔๑}

พ.ศ.๒๕๓๐ ททท.ได้ประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทยโดยใช้คำโฆษณาว่า “Visit Thailand Year ๑๙๘๗” ขวณั้ันธุรกิจท่องเที่ยวทั้งหลายมีการปรับปรุงขยายตัวกันมาก นับแต่ธุรกิจ บริการ ขนส่งรถโดยสารประจำทาง มีรถปรับอากาศบริการจากสถานีขนส่งกรุงเทพออกไปทั่วประเทศ มี บริการเครื่องดื่มบนรถแวะรับประทานอาหารกลางทางโดยบริการของบริษัท ส่วนธุรกิจโรงแรมมี โรงแรมที่มีห้องประชุม ห้องจัดเลี้ยง ในระดับจังหวัดเพิ่มขึ้น มีที่พักเรียกว่า รีสอร์ทเพิ่มขึ้น นับเป็น ช่วงที่ธุรกิจท่องเที่ยวไหม้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติกันมาก ต่อมาเริ่มมีปัญหาด้านการทำลายสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นเงาตามตัว ฝ่ายพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับรู้ศัพท์เทคนิคจากนักวิชาการ Green Tourism และ Ecotourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่รักษาสังแวดล้อมไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติจะอย่างไรที่จะ ให้ชาวไทยทุกระดับมีความเข้าใจว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกกิจกรรมต้องไม่ทำลายทรัพยากร ทั้ง ที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น^{๔๒}ดังกล่าวนั้ จึงเกิดแนวทางในการวางแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ ๙ ประการ ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
๒. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่า จะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
๓. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความ เห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยว ประเภท ไ้ และจำนวนเท่าไร
๔. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่น เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

^{๔๑} วาสิกา แสนคำ, วัฒนธรรมบานเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔.

^{๔๒} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถานการณ์การท่องเที่ยว, หน้า ๙๔.

๕. ในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษา วัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

๖. เงินลงทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรมาจากชุมชนเจ้าของถิ่น เพื่อท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

๗. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในกิจกรรมต่าง ๆ หรืองานเทศกาลที่จัดขึ้น เพื่อนักท่องเที่ยว

๘. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

๙. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้เรียบร้อย^{๔๓}

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการรักษาระบบนิเวศวิทยาที่มีอยู่แต่เดิม ให้คงอยู่หรือดีขึ้นโดยเป็นการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการให้ชุมชนเจ้าของพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อย่างเหมาะสมเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกส่วน กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อย่างเหมาะสมเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกส่วน กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน ประกอบด้วย ๕ ฝ่าย คือ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว^{๔๔}

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมี ๓ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งในการพัฒนาต้องมีแนวคิดที่จะให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายในการปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสวยงามและคุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งวิธีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ อาทิ การเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว การจัดให้มีนิทรรศการ แผนป้ายบรรยายตามบริเวณจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ การจัดเส้นทางเดินเท้าที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะ และอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

^{๔๓} อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน, หน้า ๔๖.

^{๔๔} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, หน้า ๑-๓.

มิติที่ ๒ มิติด้านการสร้างควมพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีแนวคิดให้นักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดให้มีสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ให้ได้รับความพึงพอใจกลับไป

มิติที่ ๓ มิติด้านการสร้างควมมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีแนวคิดในการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การลงทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมาขาย การจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยวนอกจากนั้น^{๔๔}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย และปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวก็คือ

๒.๓.๕ ประโยชน์และผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ประโยชน์และผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ การท่องเที่ยวมีความสำคัญและมีประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนและประเทศในด้านต่าง ๆ มากมาย ดังนี้

๑. ความสำคัญการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ประเทศชาติช่วยแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินของประเทศได้ ช่วยเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน

๒. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมและจิตวิทยา สามารถช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง ช่วยพัฒนาระดับความเจริญของสังคมท้องถิ่นและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้สูงขึ้น ช่วยก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในสังคมช่วยลดช่องว่างของสังคม แล้วเสริมมาตรฐานสวัสดิการสังคมโดยตรง ช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตใจที่ดีด้วยประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปพักผ่อนในที่ต่างๆ ได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ช่วยก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีระหว่างท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่

^{๔๔} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙-๒๐.

วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ช่วยดึงดูดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นช่วยสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจ ช่วย บำรุงรักษา อนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกล่าวคือ เป็นความพยายามที่จะรักษา และ พัฒนาอย่างเหมาะสม ช่วยให้เกิดการพัฒนา กล่าวคือการท่องเที่ยวจะช่วยให้มีการปรับปรุง สภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมที่ดีและสวยงาม เป็นการช่วยป้องกันปัญหาการเสื่อมโทรมของสภาพเมืองและ สถานที่ท่องเที่ยวอย่างได้ผล

๓. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง การท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากต่อความเข้าใจอันดีต่อกันในทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศ โดยการท่องเที่ยวจะเป็นดัชนีที่บอกสภาพภาพซึ่งกันและกัน แปรผันโดยตรงต่อกัน เช่น ในสถานภาพทางการเมืองของประเทศมีความมั่นคง ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญบางประการที่จะเป็นตัวกำหนดและบอกถึงความเจริญของ สังคมวิทยาการท่องเที่ยวด้วย หรือทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็เป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้อง กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ข้อตกลงหรือสัญญาระหว่างประเทศในด้านของการท่องเที่ยวมักจะแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน^{๔๖}ประโยชน์ที่ได้รับการท่องเที่ยวทางตรง ได้แก่

ก. งานหรืออาชีพเกี่ยวกับธุรกิจโรงแรมในย่านเมืองอันเป็นแหล่งการท่องเที่ยวสำคัญทุกแห่ง จะต้องจัดสถานที่พักอาศัยขึ้นมาเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่พามาพักอาศัยชั่วคราว ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในกิจการท่องเที่ยว โดยมีหน้าที่ให้บริการแขกที่เข้ามาพักโดยเริ่มตั้งแต่ผู้จัดการ พนักงานต้อนรับ พนักงานบริการด้านภัตตาคาร และพนักงานฝ่ายแม่บ้านเป็นต้น เมื่อกิจกรรมท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมและมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางเข้าไปใช้บริการมากเท่าใด ก็จะมีผลทำให้ประชากรในบริเวณนั้นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ข. งานหรืออาชีพเกี่ยวกับภัตตาคาร การบริการทางด้านอาหาร เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่นักท่องเที่ยวทุกคนต้องใช้บริการ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยวแห่งใดจึงต้องใช้เงินเป็นจำนวนไม่น้อยเพื่อซื้ออาหารรับประทาน ด้วยเหตุนี้ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีการจัดสถานที่เพื่อบริการทางด้านอาหารอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นพวกเนื้อผัด ผลไม้ ซึ่งประเทศไทยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ ที่สามารถจัดหาได้จากท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงและราคาไม่สูงมากนักประชาชนจึงมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพการจำหน่ายอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรงที่ปรากฏตามแหล่งท่องเที่ยว

^{๔๖} ศิริ ฮามสุโพธิ์, สังคมวิทยาการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์; ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

ค. งานหรืออาชีพเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ นับว่าเป็นอาชีพสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทุกรูปแบบแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการ เช่น ข้อมูลสถานที่พักร้านอาหาร สถานที่ และจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถให้ข่าวสารที่ถูกต้อง และคนในท้องถิ่นนั้นก็สามารรถเป็นมัคคุเทศก์ได้ เมื่อนักท่องเที่ยวจำต้องอาศัยมัคคุเทศก์ก็ต้องจ่ายเงินให้เป็นค่าตอบแทนตามที่ตกลงกันไว้

ง. งานหรืออาชีพเกี่ยวกับการขนส่ง สามารถทำรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นกิจการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ซึ่งการขนส่งนี้รวมถึงรถแท็กซี่ จักรยาน สามล้อ รถยนต์โดยสารขนาดเล็ก เรือยนต์และลูกหาบ ซึ่งรายได้จากการขนส่งที่ให้บริการนักท่องเที่ยวสู่แหล่งท่องเที่ยวมีมากขึ้น และประชากรในแหล่งนั้นก็มีการเพิ่มขึ้น

จ. งานเกี่ยวกับการจำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งนักท่องเที่ยวมักซื้อกลับไปฝากญาติหรือเพื่อนที่ไม่ได้เดินทางมาท่องเที่ยว ประกอบด้วยวัสดุที่ทำจากท้องถิ่น เช่น เปลือกหอย เครื่องจักรสาน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชากรมีรายได้ต่อครัวเรือนมาก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวทางอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าพื้นเมืองหรือผลิตสินค้าที่ระลึกจะเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว ถ้าหากสินค้าขายได้ปริมาณมากขึ้น ผู้ประกอบกิจการจะมีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นทำให้รายได้กระจาย สู่ชนบทมากขึ้น การเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวทำให้ภาค เกษตรกรสามารถขายเนื้อสัตว์มากขึ้นเป็นการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรมากขึ้น การผลิตพืชผักผลไม้ หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงจะทำให้สามารถจำหน่ายพืช ผัก ผลไม้ได้มากขึ้น และราคาสูงขึ้น อาชีพการก่อสร้างและบริการอื่น ๆ เมื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวออกไปใน ท้องถิ่นใดปัจจัยที่สนับสนุนกิจการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ภัตตาคาร สถานที่บริการด้านเริงรมย์ต่าง ๆ สาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นถนน หนทาง สนามบิน หรือท่าเรือ จะได้จัดให้มีการก่อสร้างมากขึ้น ทำให้ ประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะมีผลกระทบอันเกิดจากการ ท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน^{๔๗}

สำหรับ ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งความรุนแรงจะมีมากหรือน้อยย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการในแต่ละท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ ซึ่ง ขึ้นอยู่ปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. นโยบายของรัฐบาล กล่าวคือ รัฐบาลต้องจัดทำแผนแม่บท หรือแผนระยะยาว แผนระยะสั้น เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน สามารถนำสู่การปฏิบัติ และเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกระดับได้เป็นอย่างดี

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๒. สถาบันหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น กล่าวคือ ความล้มเหลวของกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ผ่านมามักเกิดจากความล้มเหลวของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของสถาบัน หรือองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการในเชิงพัฒนาที่ผสมกลมกลืนระหว่างศาสตร์ที่เป็นสากลกับศาสตร์ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้คงคุณค่า และเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญในเชิงการศึกษาการกระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณลักษณะเฉพาะ (Unique) ที่สะท้อนให้เห็นถึงควมมีอารยธรรมเป็นของตนเองเอาไว้มากกว่าเชิงพาณิชย์; และมีการปรุงแต่งมากจนเกินความเป็นจริง ยิ่งกว่านั้นผู้บริหารในระดับของท้องถิ่นที่มีใช่เป็นคนท้องถิ่นทำให้ไม่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นดีพอจึงใช้อำนาจ และยึดแนวความคิดของตนเองเป็นตัวตั้ง จนทำให้เกิดผลกระทบตอเอกลักษณ์เฉพาะจนคุณค่าลดลง

๓. คุณภาพของประชากรในท้องถิ่น กล่าวคือ ประชากรที่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดความรู้ความเข้าใจ และมองไม่เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง ไม่มีการห้ามปรามหรือต่อต้าน เมื่อเห็นนักท่องเที่ยวแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีการเอารัดเอาเปรียบ แสดงอาการดูถูกเหยียดหยาม ฯลฯ ซึ่งล้วนก่อให้เกิดผลกระทบในทางเสียต่อนเองท้องถิ่นและประเทศชาติโดยส่วนรวมได้ทั้งสิ้น^{๔๔}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในการช่วยสร้างรายได้ให้กับประเทศชาติภาคธุรกิจ และภาคประชาชนในท้องถิ่นผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งความรุนแรงจะมีมากหรือน้อยย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการในแต่ละท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ ซึ่ง ขึ้นอยู่ปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล สถาบันหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น และคุณภาพของประชากรในท้องถิ่น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

๒.๔.๑ ความหมายแรงจูงใจ

Loudon & Bitta ได้ให้ความหมาย “แรงจูงใจ” ว่าหมายถึง “สภาวะที่อยู่ภายในตัวที่เป็นพลังทำให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหว ไปในทิศทางที่มีเป้าหมาย ที่ได้เลือกไว้แล้ว ซึ่งมักจะเป็นเป้าหมายที่มีอยู่ภาวะสิ่งแวดล้อม”^{๔๙}

Walter ได้ให้ความหมาย “แรงจูงใจ” ว่าหมายถึง บางสิ่งบางอย่างที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่มีผลทำให้บุคคลต้องกระทำหรือเคลื่อนไหว หรือมีพฤติกรรมในลักษณะที่มีเป้าหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แรงจูงใจเป็นเหตุผลของการกระทำ^{๕๐}

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ ได้ให้ความหมาย “แรงจูงใจ” ว่าหมายถึง กระบวนการ ต่าง ๆ ที่ร่างกายและจิตใจถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรม เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของเป้าหมายที่ต้องการ^{๕๑}

เสนาะ ดิเยาว์ ได้ให้ความหมาย “แรงจูงใจ” ว่าหมายถึง แรงผลักดันแรงกระตุ้น ที่เกิดจากความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นที่องค์การจัดให้ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมในการทำงาน ความเจริญเติบโตในการทำงาน ปัจจัยสุขอนามัย นโยบายและการบริหารงานขององค์การ ค่าจ้างเงินเดือนที่ได้รับความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และความมั่นคงในการทำงาน^{๕๒}

ชูเกียรติ ยิ้มพวง ได้ให้ความหมาย “แรงจูงใจ” ว่าหมายถึง กระบวนการที่บุคคลถูกละทิ้งจากสิ่งเร้า โดยตั้งใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น พนักงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อหวังความดีความชอบถือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ^{๕๓}

ปฐมวงศ์ สีหาเสนา ได้ให้ความหมาย “การจูงใจหรือความพึงพอใจ” ว่าหมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลากรที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ค่านิยม และ

^{๔๙} Loudon, D. L., & Bitta, D. A. J. *Consumer Behavior: Concept and Applications*. (3rd ed). New York: McGraw-Hill, 1988:3.

^{๕๐} Walter, K. *The Working Class in Welfare Capitalism*. London: Routledge & Kegan Paul, 1978 : 23.

^{๕๑} ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, *พฤติกรรมองค์การ*, กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์ (๑๙๙๑), ๒๕๕๑, หน้า ๖๕.

^{๕๒} เสนาะ ดิเยาว์, *แรงจูงใจกับความสำเร็จในงาน*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.swk.ac.th/stech/picturesupload1/LANG52.pdf>. (๒๑ กันยายน ๒๕๖๔).

^{๕๓} ชูเกียรติ ยิ้มพวง, *แรงจูงใจที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา บริษัท บางกอกกล๊าส จำกัด โรงงาน จังหวัดปทุมธานี, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการวิศวกรรมธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔*, หน้า บทคัดย่อ.

ประสบการณ์ที่แต่ละบุคลากรได้รับและจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนอง ความต้องการให้แก่บุคลากรนั้นได้ซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคลากรย่อมมีความแตกต่างกันไปตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไปหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคลากรซึ่งมีผลการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม^{๔๔}

กล่าวโดยสรุป “การจูงใจ” ว่าหมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ทางร่างกายและจิตใจถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรม เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของเป้าหมาย ที่ต้องการซึ่งสามารถแสดงได้ดังแบบจำลอง

๒.๔.๒ ความสำคัญของแรงจูงใจ

แรงจูงใจมีความสำคัญมากต่อการ ปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ ร่วมทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานก่อให้เกิดความซื่อสัตย์ ทัศนคติเสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบแบบแผน ทำให้องค์การแข็งแกร่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจองค์การให้เกิดความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเชื่อมั่นในองค์การ ซึ่งทฤษฎีการจูงใจของ Maslow มาสโลว์ ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับ ความต้องการของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ ความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะมีความต้องการอย่างอื่นเข้ามาแทนที่ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งที่จูงใจอีกต่อไป แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองนั้นจะเป็น สิ่งจูงใจแทน ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็น ๕ ลำดับ ดังนี้ คือ (๑) ความต้องการ ด้านร่างกาย(Physiological needs) (๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) ความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจกับความปลอดภัยทางด้านการเศรษฐกิจ (๓) ความ ต้องการทางสังคม(Social or belonging needs) ให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น (๔) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงหรือฐานะทางสังคม Esteem or status needs) (๕) ความต้องการที่จะได้รับความสมหวังในชีวิต(Self actualization or self realization) เป็นขั้น สูงสุดของมนุษย์^{๔๕}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวถึงแรงคือสิ่งที่ไม่มีตัวตน นิยามกันว่ามีอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมาซึ่งเชื่อกันว่า ถ้ามีแรงอยู่กับตัวก็จะมีพลังในการทำงานนั้นๆให้สำเร็จ)^{๔๖}

^{๔๔} ปฐมวงศ์ สี่หาเสนา, แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี, **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ** มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า บทค้อยย่อ.

^{๔๕} Maslow, Abraham H, **Motivation and Personality**, New York : Harpers and Row. (มาสโลว์) Maslow, 1970 p.80-81.

^{๔๖} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๐.

ณัฐพล ชันธไชย กล่าวถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือท่าทีของบุคคลกลุ่มบุคคล ผู้ปฏิบัติงาน ในหน่วยงานที่มีสภาพแวดล้อมต่างๆ ในการปฏิบัติงานได้แก่ หน่วยงานที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ลักษณะ งานที่ทำ สภาพะการทำงาน กลุ่มการทำงานและเพื่อนร่วมงาน ทุกระดับ^{๕๗}

ผุสดี สัตยยามานะ กล่าวถึงความสำคัญของแรงจูงใจมีความสำคัญมากต่อการปฏิบัติงาน ให้มีคุณภาพได้มีนักวิชาการ ให้ความสำคัญของแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพ ในการ ปฏิบัติงาน กล่าวคือ ถ้าเจ้าหน้าที่มีแรงจูงใจ จะมีความตั้งใจในการทำงานอย่างแท้จริง มี ทิศนะไปในทางคิดสร้างสรรค์ มีปัญหาขัดแย้งกันกับเพื่อนร่วมงานน้อยมากแม้จะตกอยู่ใน ภาวะกดดัน จากสถานการณ์ ต่าง ๆ ก็มีความอดทนได้นานและไม่คิดหนีปัญหาไม่ปิดความับผิดชอบแต่อย่างใดโดย แรงจูงใจมีความสำคัญหลาย ประการ แยกออกได้ดังนี้

๑. ร่วมทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ
๒. ก่อให้เกิดความซื่อสัตย์ ภักดี ที่ผู้ปฏิบัติงานจะพึงมีต่อองค์การ
๓. เสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบแบบแผน
๔. ทำให้องค์การแข็งแกร่ง สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้
๕. ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจองค์การ
๖. ให้เกิดความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ
๗. ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเชื่อมั่นในองค์การ^{๕๘}

ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Theory of Motivation H. Maslow) เป็นนักจิตวิทยาชาว อเมริกัน ได้ศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจเกี่ยวกับความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของแต่ละบุคคล เพราะความต้องการจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมด้วย เหตุผลดังต่อไปนี้ บุคคลทั่วไปจะมีความต้องการอยู่เสมอ และความต้องการนั้นไม่มีที่สิ้นสุด ความ ต้องการมีความสำคัญแตกต่างกันจึงสามารถจัดเรียงลำดับความต้องการได้ บุคคลทั่วไปจะแสวงหา ความต้องการสำคัญที่สุดก่อน ถ้าความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการในสิ่งนั้นก็จะ หหมดไป และความ ต้องการในลำดับสูงกว่าก็จะเข้ามาแทนที่ และทฤษฎีแรงจูงใจของฟรอยด์ (Freud's Theory of Motivation) ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นนักจิตวิทยาชาว ออสเตรีย พบว่าอิทธิพลที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ ประกอบด้วย แรงจูงใจและบุคลิกภาพ สิ่งที กำหนดบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง

^{๕๗} ณัฐพล ชันธไชย, การสร้างมาตรฐานวิชาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์ ,๒๕๔๙), หน้า ๓๒.

^{๕๘} ผุสดี สัตยยามานะ,การบริหารรัฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,๒๕๔๙), หน้า ๕๘.

สรุปได้ว่าแรงจูงใจ คือ สภาพจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการ ทำงานที่ตนเป็น สมาชิกอยู่ ความรู้สึกนี้อาจเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวกับเพื่อน ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาหรือบรรยากาศใน หน่วยงาน การทำงานด้วยความกระตือรือร้นพึงพอใจในงานและทุกคนมีส่วนร่วมงาน แรงจูงใจมี ความสำคัญมากต่อการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ ร่วมทำให้เกิดความร่วมใจในการปฏิบัติงานก่อให้เกิด ความซื่อสัตย์ รักดีเสริมสร้างให้เกิดการ ปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบแบบแผน ทำให้องค์การ แข็งแกร่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจ องค์กรให้เกิดความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่างๆ ทำให้ ผู้ปฏิบัติงานมีความเชื่อมั่นในองค์กร ซึ่งทฤษฎีการจูงใจของ Maslow มาสโลว์ ได้ตั้งสมมติฐาน เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ ความต้องการได้รับการ ตอบสนองแล้วจะมีความต้องการ อย่างอื่นเข้ามาแทนที่ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ เป็นสิ่งจูงใจอีกต่อไป แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองนั้นจะเป็นสิ่งจูงใจแทนความต้องการ พื้นฐานของมนุษย์

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย^{๔๔} ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและแนวทางการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความ คิดเห็นด้านเห็นศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวงโดยรวมทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับมากทุก ปัจจัย ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักผ่อน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและด้านบริการเสริมอื่นๆ โดยเฉพาะ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่ น่าสนใจ มีการเดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ

สำหรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนลำปางหลวง พบว่าชุมชน มีความต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และมีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งองค์การการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนโดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนท้องถิ่นมี ส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรวมไปถึงการร่วมรับผลประโยชน์จากการ จัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยร่วมกันหาแนวการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนลำปางหลวงจำนวน ๒ เส้นทางคือเส้นทางที่ ๑ เส้นทางท่องเที่ยวชมมัสการพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน สืบสาน

^{๔๔} กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะ คา จังหวัดลำปาง. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๖) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙. https://soo4.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/๘๐๓๕๓

งานหัตถกรรมศิลป์ (โปรแกรมทัวร์ ๑ วัน) เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยวชมมัสการพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เทศกาลงานแห่ควีตาน (โปรแกรมทัวร์ ๑ วัน)

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมในล้านนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดสถานที่นั้นพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า สภาพเส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว

รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้พบศักยภาพของพื้นที่ที่สามารถนำมาสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ทั้งนี้ จากการสำรวจพื้นที่และนำหลักแนวทางการวางแผนการจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้สามารถสร้างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน ๑๖ รายการ นำเที่ยวใน ๘ พื้นที่^{๖๐}

ชิน ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้และลาวใต้ พบว่า ชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ

^{๖๐} ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา” รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓) บทคัดย่อ.

อุบลราชธานี และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสุรินทร์ส่วนในลาวใต้ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในแขวงสาละวันและจำปาสัก ลักษณะเด่นของชุมชน คือ แนวคิดความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงช้าง และการทอผ้า ชุมชนชาวกายทั้งในเขตอีสานใต้และลาวใต้ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในทางประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ และทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยในตระกูลมอญ-เขมร มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน โดยมีการอพยพมาจากภาคเหนือของประเทศอินเดีย แถบเทือกเขาหิมาลัยด้วยกันเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีก่อน และมีการกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งเขตอีสานใต้และลาวใต้ด้วย แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวกาย อาจทำได้โดยการสำรวจสภาพชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม และขึ้นบัญชีไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์ แล้วเผยแพร่ให้กับธุรกิจท่องเที่ยวโดยผ่านการประชุมสัมมนา ในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ได้รับรู้และเข้าใจในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งต่อนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพึ่งพาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้โดยการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยไม่ต้องมีวีซ่า ระหว่างกัน การให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทั้งของประเทศตนเอง และประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกัน และการใช้บัตรการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน^{๖๑}

ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า (๑) สิ่งดึงดูดใจด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการอย่างเพียงพอและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและ สะดวก เป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (๒) ศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีทรัพยากรท่องเที่ยว ๒ ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสิ่งอำนวยความสะดวก ครบ คือ ที่พักแรม ร้านอาหาร และธุรกิจนำเที่ยว แต่รถรับจ้าง/รถโดยสารมีให้บริการ ค่อนข้างน้อย อีกทั้งในขณะนี้พื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินโดยภาคเอกชน แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กลับมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ ด้านทางท่องเที่ยว ในระดับมาก (๓) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมทั้งหมด ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวควรออกระเบียบข้อบังคับเพื่อนำการอนุรักษ์ทรัพยากร

^{๖๑} ซีน ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้และลาวใต้, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจน พร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดให้มีการบริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง ด้านความปลอดภัย ควรจัดระบบรักษาความปลอดภัยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ควรทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติการติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่^{๖๒}

ทินกฤต รุ่งเมือง การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่าย กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มทวารวดี ๔ จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มทวารวดี ๔๐ จังหวัด นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเรียนรู้และ กิจกรรมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๙ และมีความต้องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีคิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘๕ แหล่งท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๙ ตามลำดับ (๒) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รูปแบบชื่อ “KRNS-NONGKHAOModel” (๓) ผลการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามโครงสร้างเพื่อความสมดุลตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้สมาชิกทราบถึงแนวทางการกระจายรายได้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (๔) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ผู้เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และถอดบทเรียน พบว่า ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม มีการดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ชุมชน ผู้บริหารในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนเชื่อมโยงเครือข่าย

^{๖๒} ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์, แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา, สาขาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, วารสารวิทยาลัย บัณฑิตศึกษารจัดการ มข.๙ (๑) ม.ค. - มิ.ย. ๕๙, หน้า ๑๒.

การท่องเที่ยวภายในและภายนอก ชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ^{๖๓}

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน ทำการวิจัยเรื่องทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย ชุมชนเชิงสร้างสรรค์:กรณีศึกษาชาวไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทุนทางสังคมในการ จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทยพวน อำเภอปากพลี และเพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสำรวจ ภาคนาม การสนทนากลุ่มการสังเกตผลการวิจัยพบว่าชาวไทยพวน อ.ปากพลี มีทุนทางสังคมที่เด่นชัดคือทุน ทางภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม ประกอบกับความเป็นมิตรไมตรีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ชาวไทย พวน อ.ปากพลีมีทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง ข้อเสนอแนะคือให้ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแบบพักค้าง โดยใช้กลยุทธ์สร้างความ แตกต่างผสานการเรียนรู้^{๖๔}

^{๖๓} ทินกฤต รุ่งเมือง, "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว ของกลุ่มทวารวดี ๔ จังหวัด" บทความวิจัย, (วารสารร่มพญักษ์, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-เม.ย. ๒๕๕๘), หน้า ๑๓๗.

^{๖๔} สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน ทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์:กรณีศึกษาชาวไทยพวน อ.ปากพลี จ.นครนายก" บทความวิจัย (วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ ๑๖ ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๖),หน้า ๔๓.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาเส้นทางและกิจกรรม ตลอดจนถึงสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม จำนวน ๑๑ แห่ง โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๔ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยทำการการวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๑ แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในพื้นที่วิจัย จำนวน ๓๐ คน

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๔๐๐ คน

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

สำหรับพื้นที่วิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๒ แห่ง ประกอบด้วย

- ๑) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- ๒) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- ๓) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
- ๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม : ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
- ๕) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๖) ปราสาทภู บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๗) ภูพระ (พระเจ้าองค์ตื้อ) วัดศิลาอาสน์ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๘) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโบราณ ที่วัดคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
- ๙) พระธาตุชัยภูมิ หรือพระมหาธาตุรัชมงคลเจดีย์ศรีชัยภูมิ ตำบลเก่าชาติ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
- ๑๐) พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- ๑๑) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
- ๑๒) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยกำหนดจากประชากรทั้งหมด จำนวน ๑,๑๑๘,๗๕๐ คน^{๖๕}

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทาง

^{๖๕} สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ ๓๑ กันยายน ๒๕๖๕ ที่มา

ธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้วิธีการกำหนดหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane^{๖๖} ดังต่อไปนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในรูปของสัดส่วน (ร้อยละ ๕ คือ ๐.๐๕)

$$\begin{aligned} &= \frac{๑,๑๑๘,๗๕๐}{๑ + ๑,๑๑๘,๗๕๐(๐.๐๕)^2} \\ &= \frac{๑,๑๑๘,๗๕๐}{๒๗๙๖.๘๗๕} \\ &= ๔๐๐ \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงเลือกตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling)^{๖๗} โดยทำการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิทั้ง ๑๑ แห่ง จำนวนเท่ากัน ดังนี้

๑) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน	จำนวน ๓๗ คน
๒) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา	จำนวน ๓๗ คน
๓) อุทยานแห่งชาติไทรทอง	จำนวน ๓๗ คน
๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	จำนวน ๓๗ คน
๕) ศาลเจ้าพ่อพญาแล	จำนวน ๓๖ คน
๖) ปราสาทภู บ้านหนองบัว	จำนวน ๓๖ คน
๗) วัดศิลาอาสน์	จำนวน ๓๖ คน
๘) วัดคอนสวรรค์	จำนวน ๓๖ คน
๙) พระธาตุชัยภูมิ	จำนวน ๓๖ คน

^{๖๖} Taro Yamane, *Elementary sampling theory*. (New Jersey : Prentice-Hall, Inc 1967), p.398

^{๖๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย*, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ๒๕๕๓ หน้า ๒๒๐.

๑๐) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย จำนวน ๓๖ คน

๑๑) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) จำนวน ๓๖ คน

รวมทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ คน

๓.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน ๓๐ คน ประกอบด้วย

๑) ผู้นำท้องถิ่นผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน ๕ คน

๒) ประชาชนชาวบ้าน/ผู้รู้ ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๗ รูป/คน,

๓) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ จำนวน ๕ คน

๔) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๕ คน

๕) นักธุรกิจและนักท่องเที่ยว จำนวน ๘ คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือในการวิจัยเรื่องศึกษาการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยเครื่องมือดังนี้

๓.๔.๑ ชนิดของเครื่องมือวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๑) แบบสอบถาม เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ ป้ายคำถามบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน ๔ ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ ๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๖ ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ตอนที่ ๓ การพัฒนาเครือข่ายเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๖ ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว จำนวน ๕ ข้อ

๓.๔.๒ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

๑) สรุปรวหนังสือ รายงานการวิจัย บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัยและเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

๒) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และประเด็นการวิจัยอื่นๆ

๓) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย

๔) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

๕) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๗) การนำเครื่องมือที่สมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามประเด็นที่กำหนดไว้ดังนี้

๑. ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) คณะผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี จากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๑) นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ๒) เอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทาง

ธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ๔) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

๒. ข้อมูลภาคสนาม(Field study) คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการลงพื้นที่จริงในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ สำรวจพื้นที่ พร้อมกับมีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับประชาชน นักวิชาการ ผู้รู้ทางด้านพระพุทธศาสนาและโบราณคดีในท้องถิ่น และในส่วนกลาง จากนั้นมีการศึกษาแนวคิด วิธีดำเนินการจัดการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มหรือประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการ ดังนี้

- ๑) การใช้แบบสำรวจเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
- ๒) การใช้แบบสอบถาม จำนวน ๔๐๐ ชุด ตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๔ แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๗ แห่ง เพื่อให้เห็นการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว
- ๓) การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังกล่าวด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure interview)
๓. การใช้เทคนิคการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่าย การจัดแผนภูมิแผนภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้และแนวทางการพัฒนา โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามลำดับดังนี้

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยและคณะได้ดำเนินการลงสำรวจสภาพพื้นที่จริง และดำเนินการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องที่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๑ แห่ง

ด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน โดยมีขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ แสดงรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม อภิปรายในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

๓) แบบสอบถามตอนที่ ๒ แสดงระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการวิเคราะห์ คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านและรายข้อ และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับความคิดเห็นในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการให้คะแนนแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ มีเกณฑ์ในวิเคราะห์ ดังนี้

ช่วงคะแนน (Mean)	ระดับความคิดเห็น
๑.๐๐ – ๑.๘๐	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๑ – ๒.๖๐	มีระดับน้อย
๒.๖๑ – ๓.๔๐	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ – ๔.๒๐	มีระดับมาก
๔.๒๑ – ๕.๐๐	มีระดับมากที่สุด

๔) แบบสอบถามตอนที่ ๓ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการวิเคราะห์ คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านและรายข้อ และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับความคิดเห็นในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการให้คะแนนแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ มีเกณฑ์ในวิเคราะห์ ดังนี้

ช่วงคะแนน (Mean)	ระดับความคิดเห็น
๑.๐๐ – ๑.๘๐	มีระดับน้อยที่สุด
๑.๘๑ – ๒.๖๐	มีระดับน้อย
๒.๖๑ – ๓.๔๐	มีระดับปานกลาง
๓.๔๑ – ๔.๒๐	มีระดับมาก
๔.๒๑ – ๕.๐๐	มีระดับมากที่สุด

๕) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล, การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

๗) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๒) วิเคราะห์การสร้างกระบวนการพัฒนาเส้นทางและการใช้องค์ความรู้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ของแต่ละแห่ง

๓) วิเคราะห์หารระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละเส้นทาง และหาแนวทางในการพัฒนากิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

๔) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิดเรื่องของการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของบุคคลผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๒. การใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

บทที่ ๕

ผลการศึกษาวิจัย

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ๓ ประกอบไปด้วย (๑) เพื่อศึกษาเส้นทาง การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ (๒) เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทาง วัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ (๓) เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและทาง วัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน นักท่องเที่ยว พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนภาครัฐ และเอกชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้มุ่งหวังให้ เกิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ส่งผลไปสู่การพัฒนาปรับปรุง กระบวนการคิด ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายในรูปแบบที่เป็น เอกลักษณะของตนเอง โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

๕.๑ การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ

๕.๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมใน จังหวัดชัยภูมิ

๕.๓ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตามเส้นทาง แหล่งโบราณคดี จังหวัดชัยภูมิ

๕.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๑.๑ บริบททั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ^{๖๔}

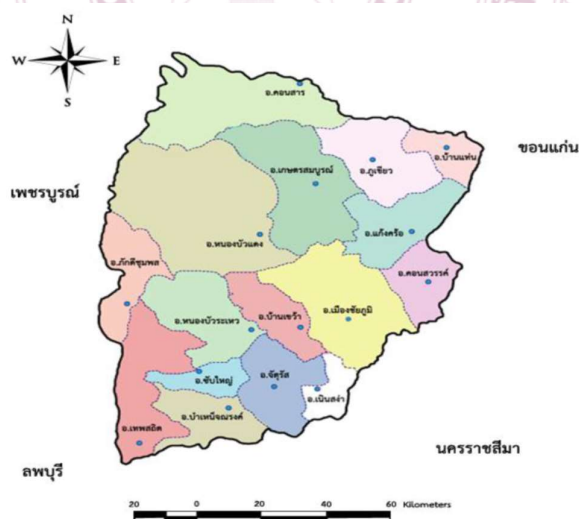
ในบริบทของจังหวัดชัยภูมิในงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยและคณะจะได้นำมาแสดงไว้เป็นบางส่วนเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพอเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาวิจัยดังนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๓๓๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒,๗๗๘.๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๗,๙๘๖,๔๒๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗.๖ ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ ๒.๕ ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของภาค และใหญ่เป็นอันดับ ๗ ของประเทศ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดขอนแก่น และเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดลพบุรี และเพชรบูรณ์

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต

ภาพประกอบที่ ๔.๑ แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดชัยภูมิ

^{๖๔} สรุปรจากแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐, กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ (ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

ลักษณะด้านภูมิประเทศ

ลักษณะด้านภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ นอกนั้นเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงราย จากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ ได้แก่ ภูอีเผ่า ภูแล่นคา และภูพังเหยเป็นต้น ซึ่งมีลักษณะและจำนวนพื้นที่ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ

ที่	ลักษณะภูมิประเทศ	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
๑.	ภูเขาและป่าไม้	๔,๐๒๖,๖๑๖	๕๐.๔๒
๒.	ที่ราบลุ่ม	๓,๖๐๓,๙๙๔	๔๕.๑๓
๓.	ที่ราบสูงนอกเขตป่าไม้	๒๕๒,๔๑๓	๓.๑๖
๔.	พื้นน้ำ	๖๓,๔๓๑	๐.๗๙
๕.	เนื้อที่ดินดาน ดินเลนใช้ประโยชน์ไม่ได้	๓๙,๙๗๕	๐.๕๐
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		๗,๙๘๖,๔๒๙	๑๐๐.๐๐

ภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

พื้นที่ราบในฝั่งแม่น้ำ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๐ – ๓๐๐ เมตร ได้แก่ บริเวณพื้นที่ราบเรียบ ความลาดเอียงของพื้นที่อยู่ระหว่างร้อยละ ๐ - ๒ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ ๑๓ ได้แก่พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชีในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอจัตุรัส อำเภอเนินสง่า บริเวณนี้จะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง

พื้นที่ลูกคลื่นลอนต่ำ อยู่ตอนกลางของพื้นที่จังหวัด เป็นแนวยาวตามทิศเหนือ-ใต้ ตามแนวเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงประมาณ ๓๐๐ – ๕๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์และอำเภอบ้านแท่น

พื้นที่สูงและภูเขา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขา ในเขตเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ ๕๐๐ – มากกว่า ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอกอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอซับใหญ่ และพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอเมืองชัยภูมิ

สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดชัยภูมิมีสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น อยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนมีฤดู ๓ ฤดูโดยระยะเวลาในแต่ละฤดูอาจคลาดเคลื่อนไปตามสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปีมีอากาศหนาวจัด

ในฤดูหนาว ร้อนจัดในฤดูร้อน และช่วงฝนสลับกับช่วงแห้งแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามห้วงเวลาตามฤดูกาล ดังนี้

ฤดูหนาว ประมาณเดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

ฤดูร้อน ประมาณเดือน มีนาคม – พฤษภาคม

ฤดูฝน ประมาณเดือน มิถุนายน – ตุลาคม

ด้านการปกครอง

จังหวัดชัยภูมิ มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการ ๓ ส่วน คือ

๑. ราชการบริหารส่วนกลาง มีส่วนราชการส่วนกลางตั้งหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ ในจังหวัด จำนวน ๔๖ หน่วยงาน

๒. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน ๓๕ หน่วยงาน แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ, ๑๒๔ ตำบล, ๑,๖๒๐ หมู่บ้าน, ๒๕ ชุมชน ประกอบด้วย

(๑) อำเภอเมืองชัยภูมิ	(๒) อำเภอภูเขียว
(๓) อำเภอจัตุรัส	(๔) อำเภอแก้งคร้อ
(๕) อำเภอเกษตรสมบูรณ์	(๖) อำเภอหนองบัวแดง
(๗) อำเภอกอนสาร	(๘) อำเภอบ้านเขว้า
(๙) อำเภอกอนสวรรค์	(๑๐) อำเภอบำเหน็จณรงค์
(๑๑) อำเภอเทพสถิต	(๑๒) อำเภอบ้านแท่น
(๑๓) อำเภอหนองบัวระเหว	(๑๔) อำเภอภักดีชุมพล
(๑๕) อำเภอเนินสง่า	(๑๖) อำเภอซับใหญ่

๓. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๔๓ แห่ง ประกอบด้วย

๓.๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๑	แห่ง
๓.๒ เทศบาล	๓๖	แห่ง
- เทศบาลเมือง	๑	แห่ง
- เทศบาลตำบล	๓๕	แห่ง
๓.๓ องค์การบริหารส่วนตำบล	๑๐๖	แห่ง

การคมนาคม /เส้นทางการเดินทางสู่จังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิมีเส้นทางติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภายในจังหวัดได้โดยสะดวก ทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ หากเดินทางโดยรถยนต์สามารถใช้เส้นทางสายหลักที่สำคัญของจังหวัด คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๐๑ สี่คิ้วชัยภูมิ-ชุมแพ ใช้เชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง

ส่วนเส้นทางคมนาคมระหว่างอำเภอกับอำเภอภายในจังหวัดเป็นถนนลาดยาง ทำให้การติดต่อระหว่างอำเภอเป็นไปอย่างสะดวกสบาย สำหรับระยะทางระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอต่างๆ มีระยะทางห่างกันดังนี้

ระยะทางจากอำเภอเมืองไปอำเภอต่างๆ

อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอบ้านเขว้า	๑๓	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอหนองบัวระเหว	๓๓	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอดอนสวรรค์	๓๘	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอจัตุรัส	๓๙	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอแก้งคร้อ	๔๕	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอหนองบัวแดง	๕๓	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอบำเหน็จณรงค์	๕๘	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอภูเขียว	๗๗	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอบ้านแท่น	๘๑	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอภักดีชุมพล	๘๕	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอเกษตรสมบูรณ์	๙๐	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอเทพสถิต	๑๐๕	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอคอนสาร	๑๒๕	กิโลเมตร
อำเภอเมืองชัยภูมิ	-	อำเภอเนินสง่า	๓๐	กิโลเมตร

เส้นทางรถยนต์

การคมนาคมขนส่งทางบกของจังหวัดชัยภูมิ มีความสะดวกสบายและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิมาก โดยมีเส้นทางติดต่อกับกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวก มีทางรถยนต์โดยสาร วิ่งระหว่างจังหวัดกรุงเทพฯ มายัง จังหวัดชัยภูมิหรือจังหวัดอื่นซึ่งผ่านจังหวัดชัยภูมิ ๔ สายและรถยนต์โดยสารวิ่งระหว่างจังหวัดชัยภูมิไปยังจังหวัดใกล้เคียง จำนวน ๒๕ สาย รถยนต์โดยสารวิ่งระหว่างจังหวัดกับอำเภอมีย ๒๙ สาย และเส้นทางเดินรถภายในชุมชนเมืองชัยภูมิ ๓ สาย จังหวัดชัยภูมิ มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัด สภาพถนนดี และเดินทางสะดวกทุกฤดูกาล ดังนี้

จากกรุงเทพฯ เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านรังสิต วังน้อย จนถึงสามแยกจังหวัดสระบุรี เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ ผ่านอำเภอปากช่อง จะมีทางแยกซ้ายมือเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ ผ่านอำเภอสีคิ้ว อำเภอด่านขุนทด เข้าเขตจังหวัดชัยภูมิ ที่อำเภอจัตุรัส ขับตรงเข้าสู่ตัวจังหวัดชัยภูมิ

จากจังหวัดลพบุรี เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านอำเภอชัยบาดาล ตำบลลำนารายณ์ เลี้ยวซ้ายไปตามทางหมายเลข ๒๐๕ ผ่านอำเภอเทพสถิตจังหวัดชัยภูมิ จนถึงสี่แยก ตำบลหนองบัวโคก เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวง ๒๐๑ ผ่านอำเภอจัตุรัสเข้าสู่ตัวจังหวัดชัยภูมิ จากจังหวัดนครราชสีมา เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ ผ่านตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๕ ผ่านอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาตรงไปจนถึงสี่แยกตำบลหนองบัวโคก อำเภอจัตุรัส เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ

จากจังหวัดขอนแก่น มาได้ ๒ ทาง คือ เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๒ ผ่านบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๖๒ ผ่านอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๑๔๙ ตรงไปจนถึงสามแยกช่องสามหม้อ เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ หรือมาจากจังหวัดเลย จนถึงตลาดบ้านหัน เลี้ยวซ้ายขึ้นทางหลวงหมายเลข ๑๒ ถึงสามแยกชุมแพ เลี้ยวขวา ไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ ผ่านอำเภอภูเขียว แก้งคร้อ เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ

จากจังหวัดเพชรบูรณ์ เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๒ ผ่านอำเภอคอนสาร ตรงไปถึงสามแยกชุมแพ เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ ผ่านอำเภอภูเขียว แก้งคร้อ เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ

จากจังหวัดนครสวรรค์ เข้าอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เข้าอำเภอภักดีชุมพล หนองบัวระเหวและอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจากการเดินทางติดต่อได้หลายจังหวัดดังกล่าว ทำให้จังหวัดชัยภูมิ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รถประจำทางจากชัยภูมิไปจังหวัดและอำเภอต่างๆ

นอกจากนี้ จังหวัดชัยภูมิ ยังมีรถโดยสารติดต่อไปยังอำเภอต่างๆ ได้อย่างสะดวก จากสถานีขนส่งชัยภูมิมีรถโดยสารประจำทางไป กรุงเทพฯ เลย เชียงใหม่ นครสวรรค์ นครราชสีมา ขอนแก่น เพชรบูรณ์-หล่มสัก พิษณุโลก ชุมแพ บัวใหญ่ คอนสวรรค์ หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ บ้านเขว้า สมอทอด คอนสาร ลำนารายณ์ บ้านไผ่

รถโดยสาร

บริษัทขนส่ง จำกัด เปิดบริการเดินรถ กรุงเทพฯ-ชัยภูมิ ทุกวัน ติดต่อขอรายละเอียดได้ที่ โทร. ๒๗๒-๕๒๒๘, ๒๗๒-๕๘๕๒ (รถธรรมดา) และบริษัท แอร์ชัยภูมิ โทร. ๒๗๒-๕๒๖๐ หรือที่ชัยภูมิ โทร. (๐๔๔) ๘๑๑๕๕๖ (รถปรับอากาศ)

เส้นทางรถไฟ

จังหวัดชัยภูมิมีเส้นทางรถไฟผ่านพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัดซึ่งเป็นเส้นทางระหว่าง อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี – อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา – อำเภอเทพสถิต – บำเหน็จณรงค์ – จัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีสถานีรถไฟรวม ๖ สถานี มีขบวนรถไฟผ่านสถานีรถไฟอำเภอบำเหน็จณรงค์ และอำเภोजัตุรัส ขึ้นลงวันละ ๑๐ ขบวน เนื่องจากการคมนาคมทางรถไฟ ไม่ผ่านเส้นทางสำคัญของจังหวัด และตัวจังหวัด ทำให้การเดินทางโดยรถไฟไม่เป็นที่นิยมสำหรับประชาชน เพราะไม่สะดวกเท่าทางรถยนต์

เส้นทางอากาศ

ยังไม่มีบริการเที่ยวบินไปจังหวัดชัยภูมิ หากประสงค์จะเดินทางไปโดยเครื่องบิน จะต้องลงที่จังหวัดขอนแก่น จากนั้นสามารถต่อรถโดยสารจากจังหวัดขอนแก่นย้อนกลับเข้าชัยภูมิ ระยะทางประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร หรือจะลงที่จังหวัดนครราชสีมา แล้วต่อรถโดยสารเข้าจังหวัดชัยภูมิ ประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

จากข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) จังหวัดชัยภูมิมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๔๔ แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒๗ แห่ง เช่น น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ และถ้ำต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณวัตถุ และโบราณสถาน ๑๒ แห่ง เช่น ปราสาทภู ภูพระ ภูแฝด และพระพุทธรูปสมัยทราวดี เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๖ แห่ง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา ในจังหวัดชัยภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ		ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา	ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ
๑. อุทยานแห่งชาติตาดโตน	๑๕. ถ้ำวัวแดง ๑๖. ถ้ำพระ	๑. อนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล(แล)	๑. หมู่บ้านทอผ้าไหม บ้านเขว้า
๒. น้ำตกผาเอียง	๑๗. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองวาง	๒. ศาลเจ้าพ่อพญาแล	๒. ศูนย์รวมไม้ดีดบ้านแซ้ว
๓. น้ำตกตาดฟ้า	๑๘. ผาแก้ง	๓. ปราสาทภู	๓. ศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ผ้าซิด
๔. อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	๑๙. อุทยานแห่งชาติไทรทอง	๔. ภูแฝด (รอยพระบาท)	๔. บ้านคำย (หมู่บ้านช้าง)
๕. น้ำตกเทพพนา	๒๐. อุทยานแห่งชาติภูแลนคา	๕. ภูพระ (พระเจ้าตื้อ)	๕. ประเพณีรำผีฟ้า
๖. น้ำตกเทพประทาน	๒๑. บึงละหาน	๖. โบสถ์ (วัดกุดโง้ง)	๖. หมู่บ้านชาวน
๗. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว	๒๒. ถ้ำผามอง	๗. สระหงส์	
๘. หุบกระมัง	๒๓. ภูตะเภา	๘. ภูแดง	
๙. เขื่อนจุฬาภรณ์	๒๔. เขื่อนห้วยกุ่ม	๙. พระธาตุหนองสามหมื่น	
๑๐. สวนรุกขชาติน้ำผุด	๒๕. ถ้ำประกายเพชร	๑๐. พระใหญ่และโบสถ์ วัดคอนสวรรค์	
๑๑. น้ำผุดนางเดียน	๒๖. ถ้ำบนเขาพญาฝ่อ	๑๑. พระแท่นบัลลังก์	
๑๒. น้ำผุดหินลาด	๒๗. ป่าโลใหญ่	๑๒. พระธาตุกุดจอก	
๑๓. ถ้ำแก้ว			
๑๔. ถ้ำประทุม			

ทรัพยากรของการท่องเที่ยว

จังหวัดชัยภูมิ มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ได้แก่

อนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล ประดิษฐานที่วงเวียนศูนย์ราชการ ทางเข้าตัวเมืองชัยภูมิ ชาวเมืองชัยภูมิ ได้ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระยาภักดีชุมพล (แล) ผู้ก่อตั้งเมือง ซึ่งชาวชัยภูมิเรียกว่า “เจ้าพ่อพญาแล”

ศาลเจ้าพ่อพระยาแล ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิประมาณ ๒ กิโลเมตร ตั้งอยู่ติดกับบริเวณสวนสาธารณะหนองปลาเฒ่า เป็นที่สถิตดวงวิญญาณของพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล ผู้ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชัยภูมิ มีการจัดพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณ และแห่บายศรีที่ยิ่งใหญ่ ถวายแด่เจ้าพ่อพญาแล ในงานบุญเดือนหกเป็นประจำทุกปี

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติตาดโตน อยู่ห่างจากตัวเมือง ๒๑ กิโลเมตร นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวน้ำตก น้ำตกตาดโตนประกอบด้วยลานหินที่กว้างใหญ่และมีน้ำตกไหลลดหลั่นเป็นชั้น ๆ สวยงาม มีน้ำไหลตลอดทั้งปี

อุทยานแห่งชาติภูแลนคา อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดชัยภูมิประมาณ ๓๑ กิโลเมตร บนทางหลวงหมายเลข ๒๑๕๙ (ชัยภูมิ - หนองบัวแดง) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนกัน ทำให้มีอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ จุดชมวิวภูแลนคา ผากล้วยไม้ หินปราสาท หินประตูโขลง จุดชมวิวยอป่า จุดชมวิวกาฬนาคราป่าปรังพินปี

แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๔๐ กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มหินทรายสีขาวซึ่งเกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดินเหนียวแข็งตัวกลายเป็นหิน ประกอบด้วยกลุ่มหินต่าง ๆ ได้แก่ เส้าหิน ๕ แห่ง กลุ่มหินเจดีย์ กลุ่มหินโขลงช้าง

อุทยานแห่งชาติไทรทอง ตั้งอยู่บนเทือกเขาพังเหย อยู่ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิประมาณ ๗๐ กิโลเมตร บนทางหลวงหมายเลข ๒๒๕ (ชัยภูมิ - นครสวรรค์) แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ทุ่งบัวสวรรค์ (ทุ่งดอกกระเจียว) น้ำตกไทรทอง น้ำตกชวนชม ผาพ่อเมืองจุดชมวิวเขาพังเหย หินเทิน โดยนักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวในห้วงเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกบัวสวรรค์บาน โดยนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยให้ความนิยมอย่างสูง

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๑๐๕ กิโลเมตร ตั้งอยู่บนเทือกเขาพังเหย มีอากาศเย็นสบายตลอดปี แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ทุ่งดอกกระเจียว ผาสุต

แผ่นดิน ป่าหินงาม น้ำตกเทพพนา น้ำตกเทพประทาน เขาพนมโดม โดยนักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวในห้วงเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกกระเจียวบานสวยแลงดงาม

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่ป่าในเขตอำเภอกอนสาร เกษตรสมบูรณ์ และหนองบัวแดง มีพื้นที่ประมาณ ๑,๑๒๕,๐๐๐ ไร่ ดูแลด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า การเพาะเลี้ยงและการขยายพันธุ์สัตว์ป่า เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ นกยูง เก้ง กวาง และเนื้อทราย เป็นต้น เหมาะสำหรับผู้สนใจศึกษาธรรมชาติอย่างใกล้ชิด สถานที่ที่น่าสนใจในเขตรักษาพันธุ์ฯ ได้แก่ หุ่นมั่ง ภูคิง บึงแปน

เขื่อนจุฬาภรณ์ (เขื่อนน้ำพรม) จากตัวเมืองชัยภูมิใช้เส้นทางชัยภูมิ - ชุมแพ (ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑) และทางหลวงหมายเลข ๒๐๕๕ (อำเภอกอนสาร) รวมระยะทาง ๑๒๐ กิโลเมตร เป็นลักษณะเขื่อนอเนกประสงค์ในความดูแลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยใช้ประโยชน์ในการผลิตพลังงานไฟฟ้าและยังอำนวยประโยชน์ในด้านชลประทานบริเวณเขื่อนมีทิวทัศน์ที่งดงาม อากาศเย็นสบายตลอดปี

แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและโบราณคดี

วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ (ชัยภูมิ-แก้งคร้อ) ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ภายในบริเวณวัดมีเพิงผาหินซึ่งมีภาพจำหลักกลุ่มพระพุทธรูปหลายองค์พระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง ๕ ฟุต สูง ๗ ฟุต ชาวบ้านเรียกกันว่า พระเจ้าองค์ตื้อ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมาช้านาน โดยทุกปีจะมีงานนมัสการพระพุทธรูปที่ ภูพระ ปีละ ๒ ครั้ง ๆ ละ ๓ วัน ในช่วงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๓ และวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕

ปราสาท ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัว ในตัวเมืองชัยภูมิ เป็นปราสาทหินสมัยขอมที่มีแผนผังและลักษณะเช่นเดียวกับปราสาทอื่นที่เป็นอโรคยาศาล หรือสถานพยาบาลที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ชาวชัยภูมิให้ความเคารพสักการะ และจัดงานประจำปีในช่วงกลางเดือน ๕ ของทุกปี

ใบเสมาบ้านกุดโง้ง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๒ ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร อยู่ภายในบริเวณโรงเรียนวัดกุดโง้ง ตำบลบึงคล้า เป็นใบเสมารูปหินทรายศิลปะทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓ ส่วนมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ความสูง ๑ - ๒ เมตร ลวดลายที่ปรากฏเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาเล่าเรื่องชาดกตอนต่าง ๆ หรือเป็นภาพรูปเคารพ เช่น ภาพพระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว ภาพพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่งบนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ นับเป็นกลุ่มเสมาที่สวยงามแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัดชัยภูมิพิทักษ์ (วัดผาเก็ง) อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๓๖ กิโลเมตร ริมทางหลวงหมายเลข ๒๑๕๙ (ชัยภูมิ-หนองบัวแดง) ผาเก็งเป็นส่วนหนึ่งของภูแล่นคา เป็นหน้าผาสูงคล้ายพระจันทร์เสี้ยวยื่นออกมา ชาวบ้าน จึงเรียกว่า ผาเก็ง ซึ่งหมายถึงพระจันทร์ในภาษาอีสาน เป็นที่

ประดิษฐานพระพุทธรูปชัยภูมิพิทักษ์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางประทับยืนองค์ใหญ่สูง ๑๔ เมตร ด้านหน้าองค์พระเป็นจุดชมวิวที่สวยงามมองเห็นทัศนียภาพ ได้กว้างไกล นอกจากนี้ในบริเวณวัดยังมี พระบรมธาตุผาเง็งและพิพิธภัณฑวัตถุโบราณให้นักท่องเที่ยวได้ชมด้วย

พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี ประดิษฐานอยู่ภายในวัดคอนสวรรค์ ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิประมาณ ๔๕ กิโลเมตร เป็นพระพุทธรูปหินแกะสลักปางประทับยืนองค์ใหญ่ศิลปะทวารวดี สร้างด้วยศิลาแลงเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองนครกาหลงมาแต่โบราณ สูงประมาณ ๓ เมตร ๑ องค์ กีบองค์เล็กขนาดครึ่งหนึ่งขององค์ใหญ่อีก ๒ องค์ สันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจ ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อกใหญ่” เป็นที่เคารพสักการะของชาวชุมชนคอนสวรรค์ นอกจากนี้ภายในวัดยังพบใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่จำหลักภาพชาดกรรมทั้งจารึกอักษรมอญ ศตวรรษที่ ๑๔ เก็บรักษาอยู่เป็นจำนวนมาก

พระธาตุหนองสามหมื่น ตั้งอยู่ที่บ้านแก้ง อำเภอกุฉินารายณ์ ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิประมาณ ๘๕ กิโลเมตร เป็นโบราณสถานที่มีลักษณะสวยงามและสมบูรณ์ที่สุดองค์หนึ่ง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษ ที่ ๒๑-๒๒ ในสมัยพระไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรลาวจากลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ที่ปรากฏเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา พระธาตุหนองสามหมื่นมีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ชาวบ้านจะร่วมกันจัดงานนมัสการห่มผ้าพระธาตุหนองสามหมื่นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕

พระแท่นบัลลังก์ ประดิษฐานอยู่ที่บ้านแท่น ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิประมาณ ๗๕ กิโลเมตร เป็นแท่นหินเก่าแก่สมัยโบราณ ขนาดกว้าง ๑ ศอก ๙ นิ้ว ยาว ๑ ศอก ๑๑ นิ้ว สูง ๑ ศอก ๖ นิ้ว มีหินลูกนิมิต และหินคล้ายใบเสมาฝังประจำอยู่ ๘ ทิศ สันนิษฐานว่า เป็นแท่นหินรองรับพระพุทธรูปองค์ประธานในอุโบสถ ชาวบ้านถือว่าเป็นแท่นหินศักดิ์สิทธิ์

พระธาตุชัยภูมิ ในสังฆราชูปถัมภ์ ศูนย์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม บ้านภูสองชั้น ตำบลเก่าย่าดี อำเภอกำแพงศรี จังหวัดชัยภูมิ เป็นสถานปฏิบัติธรรมในตำริของพระเดชพระคุณ พระธรรมสิริชัย เจ้าอาวาส วัดอรุณราชวราราม ได้ดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ ปี ๒๕๕๐ บนพื้นที่กว่า ๖๐ ไร่ เหมาะสำหรับปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีความสงบ อากาศเย็น และร่มรื่น

เทศกาลการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด

ประเพณีแห่หน้าคโหด จัดอยู่ที่วัดตาแขก บ้านโนนเสลา อำเภอกุฉินารายณ์ จัดในช่วงเดือนหกตามจันทรคติของไทย เป็นประเพณีที่ทดสอบความอดทนของบุตรชาย โดยชาวบ้านจะหามนาครที่น่องอยู่บนแคร่ไม้ไผ่ พร้อมกับโยนและเขย่าแคร่ไม้ไผ่อย่างรุนแรงเดินรอบหมู่บ้าน เพื่อทดสอบความอดทน และความตั้งใจของนาครที่อยู่นบนแคร่ที่จะบวชทดแทนคุณบิดามารดา

ประเพณีบุญกระฐูป อำเภอหนองบัวแดง จัดงานในช่วงเดือนตุลาคมเป็นประเพณีที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกระฐูป ซึ่งกระฐูปที่ใช้ต้องผ่านการขี้ก้ามะพร้าวจนร่วงออกมาเป็นผง แล้วพ่นด้วยกระดาษสีหรือกระดาษแก้ว ประดับตกแต่งอย่างงดงาม ก่อนที่จะนำไปถวายเป็นพุทธบูชาเพื่อจุดในวันออกพรรษาทุกปี

ประเพณีตักสัไฟ บ้านหนองเขื่อง อำเภอเมืองชัยภูมิ จัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม หลังว่างเว้นจากฤดูเก็บเกี่ยวเป็นประเพณีกีฬาพื้นบ้านโบราณ มีขึ้นในช่วงค่ำ หลังวันออกพรรษาชาวบ้านจะใช้ลูกสัไฟที่ทำจากไม้จากต้นหนูนแห้งตัดเป็นท่อนแล้วเผาไฟจนกลายเป็นถ่านทึบดำที่สามารถตีลูกสัไฟเข้าประตูของฝ่ายตรงข้ามมากกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ

งานเจ้าพ่อพระยาแลและงานกาชาด จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒-๒๐ มกราคมของทุกปี ที่บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดและวงเวียนอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ในงานประกอบด้วยพิธีบวงสรวงและถวายบายศรีแด่เจ้าพ่อพญาแล พิธีถวายช้าง และชมขบวนแห่ของดีอำเภอต่าง ๆ รวมทั้งการออกร้านจัดนิทรรศการของหน่วยงานต่างๆ การประกวดแข่งขันผลิตผลทางการเกษตร การประกวดสุดยอดเมืองชัยภูมิ และการแสดงมหรสพสมโภชน์ตลอด ๙ วัน ๙ คืน

งานบุญเดือนหก จัดงานในช่วงเดือนพฤษภาคมเป็นงานประเพณีสักการะเจ้าพ่อพญาแล โดยชาวเมืองชัยภูมิ จัดขบวนแห่บายศรีที่สวยงามจากทุกอำเภอทั้งจังหวัด พร้อมใจกันมาเพื่อสักการะและถวายช้างแด่ดวงวิญญาณเจ้าพ่อพญาแล

งานบุญเดือนสี่ประเพณีไทคอนสาร จัดงานในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน อำเภอคอนสารร่วมกับภาครัฐ เอกชนและประชาชน ร่วมกันจัดงาน ณ ที่ว่าการอำเภอคอนสารและวัดเจติยเพื่ออนุรักษ์สืบสาน พื้นฟูประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงาม มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ เช่น การแข่งขันโหมลม เกือบหมาก การแข่งขันสะบ้า เป็นต้น

แหล่งผลิตสินค้าพื้นเมืองเป็นของฝาก

หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านเขว้า ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอบ้านเขว้า เป็นชุมชนที่มีการทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมานานในหมู่นิยมผ้าไหมว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของตนเองสืบต่อถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ การทอผ้าไหมมัดหมี่ ชาวบ้านเขว้า ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชนนานกว่า ๒๐๐ ปีเอกลักษณ์ของลายผ้าเป็นการสะท้อนความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชุมชนที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนก่อให้เกิดจินตนาการคิดค้นออกมาเป็นลวดลายต่างๆบนผืนผ้าถ่ายทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

แหล่งทอผ้าขิดบ้านโนนเสลา อำเภอภูเขียว เป็นแหล่งทอผ้าขิดแหล่งใหญ่ที่สุดของชัยภูมิ ชาวบ้านโนนเสลาสืบทอดการทอผ้าขิดมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย โดยทอผ้าใช้เองแทบทุกครัวเรือน มีการตั้งกลุ่มและได้พัฒนาลวดลาย สีสัน ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีจำหน่ายทั้งผ้าฝ้ายมัดหมี่ ผ้าขิดไหม ผ้าคลุมไหล่ ผ้าบุโต๊ะ กระเป๋าผ้า และหมอนขิด

ศูนย์รวมไม้ตัดบ้านแซ้ อำเภอภูเขียว เป็นแหล่งผลิตไม้ตัดที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทำไม้ตัดเป็นอาชีพของชาวบ้านแซ้โดยเฉพาะ โดยนำไม้ประเภทข่อย มะสัง ตะโกที่มีอยู่มากในบริเวณนี้มาตัดให้มี รูปร่างลักษณะต่างๆ มากมายหลายขนาด เหมาะที่จะนำไปปลูกเป็นไม้ประดับและตกแต่งสวน

หม่าชัยภูมิ เป็นการถนอมอาหารโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในอดีตที่ต้องเข้าป่าเพื่อหาของป่าและล่าสัตว์ ซึ่งต้องใช้เวลานานแรมเดือน โดยการนำเนื้อสัตว์ ผสมตับ ข้าวเหนียว กระเทียม เกลือ และบดให้ละเอียด แล้วบรรจุใส่ในกระเพาะหรือลำไส้ของสัตว์ เพื่อหมักหรือถนอมให้เก็บไว้ได้นาน สำหรับหม่าชัยภูมิมีทั้งหม่าเนื้อ (เนื้อวัว) และหม่าหมู (เนื้อหมู) การกินหม่า สามารถกินได้ทั้งแบบดิบ นำไปย่างหรือนำไปประกอบอาหารอื่น ๆ ก็ได้

เส้นทางอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๓๓๒ กิโลเมตร โดยสามารถติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ทั้งภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภายในจังหวัดได้โดยสะดวกทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ หากเดินทางโดยรถยนต์ จะใช้เส้นทางสายหลักของจังหวัดคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๐๑ จุดแยกสี่คิ้ว (จังหวัดนครราชสีมา) - จัตุรัส - เมืองชัยภูมิ - แก้งคร้อ - ภูเขียว - ชุมแพ (จังหวัดขอนแก่น) เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่าง (กรุงเทพฯ สามารถเดินทางตามทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านรังสิต วังน้อย จนถึงสามแยกจังหวัดสระบุรี แล้วเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ ผ่านอำเภอปากช่อง จะมีทางแยกซ้ายมือเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ พื้นที่อำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา)

การเดินทางโดยรถยนต์ จากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) ผ่านรังสิต วังน้อย จนถึงสามแยกจังหวัดสระบุรี เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ (มิตรภาพ) แล้วแยกซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ ที่อำเภอสี่คิ้ว เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ รวมระยะทางประมาณ ๓๔๒ กิโลเมตร

จากนครราชสีมาใช้ทางหลวงหมายเลข ๒ (ถนนสายมิตรภาพ) ผ่านตำบลเจ้าไฮ หลังจากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ๒๐๕ ผ่านอำเภอโนนไทย ขับต่อไปจะเจอสี่แยกที่ ตำบลบ้านกอก อำเภอจัตุรัส จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๑๙ กิโลเมตร

การเดินทางโดยรถประจำทาง มีรถประจำทางธรรมดาและปรับอากาศของบริษัทขนส่ง จำกัด และของเอกชน สายกรุงเทพฯ-ชัยภูมิ ออกจากสถานีขนส่งหมอชิต ๒ ทุกวัน วันละหลายเที่ยว ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๕ ชั่วโมงครึ่ง

การเดินทางโดยรถไฟ มีรถไฟออกจากสถานีหัวลำโพงไปยังชัยภูมิทุกวัน โดยต้องขึ้นรถขบวนที่เดินทางไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ขบวนกรุงเทพฯ-หนองคาย แล้วลงที่สถานีบัวใหญ่ จากนั้นต่อรถโดยสารประจำทางไปอีก ๕๑ กิโลเมตร

การเดินทางโดยเครื่องบิน แม้จังหวัดชัยภูมิจะไม่มีท่าอากาศยาน แต่สามารถเลือกเที่ยวบิน จากกรุงเทพฯ ไปลงที่จังหวัดนครราชสีมาหรือจังหวัดขอนแก่น จากนั้นเดินทางต่อด้วยรถโดยสารประจำทางไปยังจังหวัดได้

สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัด ในปี ๒๕๖๓ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓) จังหวัดชัยภูมิมีผู้เยี่ยมเยือน จำนวน ๘๐๘,๐๙๓ คน ในจำนวนนี้เป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย จำนวน ๘๐๖,๔๒๑ คน ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ จำนวน ๑,๖๗๒ คน เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาพบว่า ผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดชัยภูมิลดลงร้อยละ -๕๕.๒๑ สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิมีมูลค่าทั้งสิ้น ๙๕๐.๐๐ ล้านบาท ขยายตัวลดลงร้อยละ - ๕๖.๘๙ จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา

๔.๑.๒ เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐^{๖๙} ได้สรุปเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔ เส้นทาง ประกอบด้วย

๑) **เส้นทางที่ ๑ เส้นทางวิถีธรรมชาติ** ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีธรรมชาติ จำนวน ๙ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) ป่าหินงาม/ทุ่งดอกกระเจียว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม C) ทุ่งดอกบัวสวรรค์ อุทยานแห่งชาติไทรทอง D) มอหินขาว E) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน F) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา G) ภูคิง อำเภอกษัตริย์ศึก H) เขตอนุรักษ์ป่าภูเขียว และ I) ถ้ำแก้ว ตำบลแหลมทอง อำเภอกักตักชุมพล ตามภาพประกอบที่ ๔.๓

ภาพประกอบที่ ๔.๓ ภาพแผนที่ท่องเที่ยว เส้นทางที่ ๑ “เส้นทางวิถีธรรมชาติ”

(ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

^{๖๙} สรุปจากแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐, กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ หน้า ๔๕-๔๖ (ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

๒) เส้นทางที่ ๒ เส้นทางสายไหม ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทอผ้าไหมอันเป็นแหล่งพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านบุรพา/ต้อน C) บ้านเสี้ยวน้อย อำเภอมืองชัยภูมิ D) บ้านหนองบัวเพวัง อำเภอกอนสวรรค์ E) บ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ F) บ้านโคกล่าม อำเภอกำแพงศรี G) บ้านโนนเสลา อำเภอภูเขียว H) บ้านหัน อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และ I) บ้านนาทุ่งใหญ่ อำเภอหนองบัวแดง และ K) โครงการส่งเสริมศิลปาชีพทุ่งกะมัง ตามภาพประกอบที่ ๔.๔

ภาพประกอบที่ ๔.๔ ภาพแผนที่ท่องเที่ยว เส้นทางที่ ๒ “เส้นทางสายไหม”

(ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

๓) เส้นทางที่ ๓ เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล (พญาแล) B) ซ้อกักร/ซึบสะเลเต อำเภอกเทพสกลิต C) ตีคลีไฟ บ้านหนองเชียง D) พระใหญ่ทวารวดี (พระเจ้าองค์ตื้อ) ภูพระ E) พระธาตุชัยภูมิ F) วัดป่าสุคโต G) งานบุญกระฐูป อำเภอหนองบัวแดง H) วัฒนธรรมสาวบ้านแต้ อำเภอกษेत्रสมบูรณ I) แหนาคโหด บ้านโนนเสลา อำเภอกุเชียว และ K) วัฒนธรรมไทคอนสาร ตามภาพประกอบที่ ๔.๕

ภาพประกอบที่ ๔.๕ ภาพแผนที่ท่องเที่ยว เส้นทางที่ ๓ “เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น”
(ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

๔) เส้นทางที่ ๔ เส้นทางวิถีการเกษตร ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน จังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) สวนทุเรียนบ้านหนองใหญ่ C) มะขามหวาน บ้านชัยประสิทธิ์ D) มะขามหวาน บ้านราษฎร์พัฒนา E) กล้วยหอมทอง อำเภอนองบัวแดง F) สวนส้มโอ บ้านบึงลิบสี G) สวนมะม่วง บ้านโหล่น อำเภอนองบัวแดง H) ไร่สตอเบอรี่ อำเภอกอนสาร I) ไร่สตอเบอรี่ เก้าย่าดี อำเภอกำแพงศรี และ K) ไร่สตอเบอรี่ ตำบลชัยสิทธิ์ทอง ตามภาพประกอบที่ ๔.๖

ภาพประกอบที่ ๔.๖ ภาพแผนที่ท่องเที่ยว เส้นทางที่ ๔ “เส้นทางวิถีการเกษตร”
(ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

ดังนั้น จากการศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จึงสรุปได้ว่า จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านทิศตะวันตกของภาคใกล้ชิดกับพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเกษตร และร่องรอยทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณสถานและโบราณคดีจำนวนมาก จัดได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมจำนวนมาก และจังหวัดชัยภูมิได้พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวภายในจังหวัด จำนวน ๔ เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ ๑ “เส้นทางวิถีธรรมชาติ” เส้นทางที่ ๒ “เส้นทางสายไหม” เส้นทางที่ ๓ “เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น” เส้นทางที่ ๔ “เส้นทางวิถีการเกษตร”

๔.๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการสอบถามประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรืออาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจึงนำข้อมูลนำมาพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เส้นทางการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างแหล่งท่องเที่ยว จำนวนทั้ง ๑๑ แห่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ และพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง ตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มาท่องเที่ยวและ/หรืออาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ, อายุ, การศึกษา และอาชีพ

(n=๔๐๐)

๑) เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๙๗	๔๙.๒๕
หญิง	๒๐๓	๕๐.๗๕
๒) อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓๐	๗.๕๐
๒๐-๒๙ ปี	๕๐	๑๒.๕๐
๓๐-๓๙ ปี	๗๓	๑๘.๒๕
๔๐-๔๙ ปี	๑๐๔	๒๖.๐๐
๕๐-๕๙ ปี	๑๒๐	๓๐.๐
๖๐ ปี ขึ้นไป	๒๓	๕.๗๕
๓) การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	๓๖	๙.๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๖๔	๑๖.๐๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๘๘	๒๒.๐๐
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๔๓	๑๐.๗๕
ปริญญาตรี	๑๓๔	๓๓.๕๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๓๕	๘.๗๕
๔) อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๘๒	๒๐.๕๐
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	๗๓	๑๘.๒๕
พนักงานบริษัท/รับจ้าง	๘๙	๒๒.๒๕
นักเรียน/นักศึกษา	๕๒	๑๓.๐๐
เกษียณ	๔๐	๑๐.๐๐
อื่นๆ.....	๖๔	๑๖.๐๐
รวม	๔๐๐	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔๐๐ คน ส่วนใหญ่ที่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๗๕ และเป็นเพศชาย จำนวน ๑๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๕ ส่วนใหญ่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ เป็นพนักงานบริษัท/รับจ้าง จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒๕

๒) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผล ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง ๔.๔ - ๔.๗

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

(n=๔๐๐)

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยว	๔.๐๐	๐.๗๒	มาก
๒. ด้านการอนุรักษ์เส้นทางการท่องเที่ยว	๔.๐๑	๐.๖๘	มาก
๓. ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน	๓.๙๖	๐.๘๘	มาก
รวม	๓.๙๙	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการอนุรักษ์เส้นทางการท่องเที่ยว ด้านการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น
 ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว
 (n=๔๐๐)

ด้านการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ มีการจัดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระเบียบ พื้นที่มี สัดส่วนที่เหมาะสม	๓.๘๗	๐.๕๖	มาก
๒ มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ดี	๔.๑๐	๐.๕๐	มาก
๓ สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาด น่าชื่นชม	๔.๐๕	๐.๕๑	มาก
๔ มีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ	๓.๖๗	๐.๕๕	มาก
๕ มีการจัดการระบบรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี	๔.๓๓	๐.๔๘	มากที่สุด
๖ มีการบริหารจัดการที่ดีช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน	๓.๙๗	๐.๕๔	มาก
รวม	๔.๐๐	๐.๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรม
 การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว อยู่
 ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และอยู่
 ในระดับมาก ๕ ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดการระบบรักษาความปลอดภัย
 เป็นอย่างดี มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ดี สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดน่าชื่นชม
 มีการบริหารจัดการที่ดีช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน มีการจัดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระเบียบ
 พื้นที่มีสัดส่วนที่เหมาะสม และมีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น
 ของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 และวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการอนุรักษ์เส้นทางท่องเที่ยว
 (n=๔๐๐)

ด้านการอนุรักษ์เส้นทางท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่ท่องเที่ยว	๔.๑๐	๐.๗๒	มาก
๒. นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดีในเส้นทาง การท่องเที่ยว	๓.๗๕	๐.๖๕	มาก
๓. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	๓.๘๗	๐.๕๖	มาก
๔. นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกที่ดี ไม่ทำลายหรือลบหลู่สถานที่ ท่องเที่ยว	๔.๓๓	๐.๘๐	มากที่สุด
รวม	๔.๐๑	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรม
 การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการอนุรักษ์เส้นทางท่องเที่ยว อยู่
 ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และอยู่
 ในระดับมาก ๓ ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกที่ดี ไม่ทำลายหรือ
 ลบหลู่สถานที่ท่องเที่ยว ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของพื้นที่ท่องเที่ยว ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวดูแล
 นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และมีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดีในเส้นทางท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน

(n=๔๐๐)

ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	๓.๘๙	๐.๕๕	มาก
๒. ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	๓.๕๔	๐.๔๗	มาก
๓. ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมท่องเที่ยว	๔.๐๐	๐.๕๑	มาก
๔. ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าท้องถิ่น	๔.๕๕	๐.๗๗	มากที่สุด
๕. ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๖. ชุมชนมีรายได้จากการแสดงวัฒนธรรมในท้องถิ่น	๓.๗๗	๐.๖๔	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และอยู่ในระดับมาก ๕ ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์ และจากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งถึงว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว จากการแสดงวัฒนธรรมในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตามลำดับ

๔.๒.๒ ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๕ คน เกี่ยวกับการพัฒนา
เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการ
สัมภาษณ์โดยสรุปมีดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่เป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่งในประเทศไทย และมี
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมจำนวนมาก^{๗๐} แต่เป็นพื้นที่เมืองรอง เป็นเมือง
ทางผ่านไปยังจังหวัดอื่น ไม่ได้เป็นเมืองหลัก ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจที่จะมา
ท่องเที่ยวในพื้นที่น้อย^{๗๑} และท่องเที่ยวเลยไปยังพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น หรือ
จังหวัดนครราชสีมา^{๗๒}

แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมานานเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ น้ำตกตาดโตน
เพราะเมื่อทุกคนกล่าวถึงจังหวัดชัยภูมิ ก็จะนึกถึงน้ำตกตาดโตนเป็นลำดับแรก^{๗๓} ต่อมาคือ “มอหิน
ขาว” หรือ “สโตนเฮตจ์เมืองไทย”^{๗๔} และแหล่งท่องเที่ยวที่ประชาชนให้ความสนใจและเข้ามา
ท่องเที่ยวเพื่อสักการะเป็นจำนวนมาก^{๗๕} คือ ศาลเจ้าพ่อพญาแล เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก^{๗๖} โดยส่วน
ใหญ่ก่อนที่จะไปท่องเที่ยวที่อื่น ก็จะมาสักการะเจ้าพ่อพญาแลก่อน^{๗๗} ต่อจากนั้น ก็จะไปเที่ยวที่ปราสาท^{๗๘}
ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆนั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทาง
ประวัติศาสตร์^{๗๙}และทางศาสนา^{๘๐} คือ พระพุทธชัยภูมิพิทักษ์ วัดชัยภูมิพิทักษ์(ผาเง็ก) พระเจ้าองค์คือ

^{๗๐} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๒, สัมภาษณ์, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๗๑} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๕, สัมภาษณ์, ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕

^{๗๒} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, สัมภาษณ์, ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

^{๗๓} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๗, สัมภาษณ์, ๒ เมษายน ๒๕๖๕

^{๗๔} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๖, สัมภาษณ์, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๗๕} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๓, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๗๖} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๗๗} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๙, สัมภาษณ์, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕

^{๗๘} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๐, สัมภาษณ์, ๒ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๗๙} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒, สัมภาษณ์, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๘๐} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๖, สัมภาษณ์, ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕

ภูพระ วัดศิลาอาสน์ และพระพุทธรูปใหญ่(หลวงพ่อใหญ่ทวารวดี) วัดคอนสวรรค์ ที่ประชาชนในพื้นที่ต่างรู้จักและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก^{๘๑}

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทางราชการจัดให้บริการด้านการท่องเที่ยวตามนโยบายของทางราชการ^{๘๒} จำนวนทั้ง ๔ แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติตาบอดิน อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เป็นพื้นที่ที่มีสวยงามตามธรรมชาติ เหมาะแก่การเที่ยวชม^{๘๓} มีความสะอาด สะดวก และปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากการบริหารจัดการในพื้นที่อย่างเป็นระเบียบ ถูกต้องและเหมาะสม^{๘๔}

แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ได้แก่ วัดพระธาตุชัยภูมิ นั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มากราบไหว้ พร้อมกับพักผ่อนหย่อนใจ ได้ชมวิวดูทิวทัศน์ทางธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคา^{๘๕} มีสถานที่สำหรับเคารพสักการะ คือ พระธาตุเจดีย์ รูปหล่อจำลองของเจ้าพระยาพล และพระพุทธรูปขาวภายในวิหารด้านล่าง และมีการจัดสถานที่ที่สะอาดร่มรื่นเหมือนกับพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่^{๘๖} และอีกแห่งหนึ่ง คือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมอนุสาวรีย์บุรพมหากษัตริย์ของไทย และผู้เสียสละชีวิตเพื่อรักษาแผ่นดินไว้เป็นจำนวนมาก โดยสถานที่ตั้ง มีลักษณะการก่อสร้างเป็นเรือหงส์ตั้งอยู่กลางน้ำ^{๘๗} แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม มีการพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องประจำปี^{๘๘}

๒) รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นควรมีรูปแบบโดยสรุป ดังนี้ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวนั้น จะต้องแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายสำคัญ^{๘๙} ต้องเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว^{๙๐} ต้องไม่ห่างกันจะมากเกินไปและ

^{๘๑} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๗, สัมภาษณ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๘๒} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๙, สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๖๕

^{๘๓} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๑, สัมภาษณ์, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๘๔} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๓, สัมภาษณ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

^{๘๕} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๐, สัมภาษณ์, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕

^{๘๖} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๑, สัมภาษณ์, ๒๙ เมษายน ๒๕๖๕

^{๘๗} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๔, สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕

^{๘๘} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๘, สัมภาษณ์, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕

^{๘๙} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๒, สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๙๐} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๓, สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

สามารถไปได้อีก^{๙๑} ต้องมีคุณค่าและความสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว^{๙๒} ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวมีความ
 ความสุขใจเมื่อได้มาท่องเที่ยว^{๙๓} ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสถานที่จอดรถ มีจุดพักที่สะดวก^{๙๔} มี
 ร้านอาหาร เครื่องดื่มที่สะอาดปลอดภัย^{๙๕} และเมื่อจำเป็นต้องพักค้าง ต้องมีที่พักที่สะอาด สะดวก
 ปลอดภัย และมีการบริการที่ดีไม่แพงจนเกินไป อีกทั้งก็ควรต้องมีการแสดงข้อมูลที่สามารถเชื่อม
 ต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงได้สะดวก^{๙๖}

**๓) ข้อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทาง
 วัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ** พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวไว้ โดยสรุปคือ

เส้นทางที่ ๑ เส้นทางไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมแหล่งประวัติศาสตร์
 โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปรางกู ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ และ ๔)
 หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑิ์ไบเซมา วัดคอนสวรรค์ โดยมีพื้นที่ใกล้เคียง คือ พิพิธภัณฑิ์ไบ
 เซมาบ้านกุดไผ่, รอยพระพุทธรูป วัดสระหงส์ และ วัดพระบาทภูแฝด โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑
 วัน

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา โดยเริ่มจาก ๑)
 น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน ๒) มอหินขาว ๓) ผาห้วยน้ำค อุทยานแห่งชาติภูแลนคา และ
 ๔) พระธาตุชัยภูมิ พื้นที่ใกล้เคียง คือ ศาลปู่ดู่-ย่าดี โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑ วัน

เส้นทางที่ ๓ เส้นทางเที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้า
 พ่อพญาแล ๒) ปรางกู ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๔) พิพิธภัณฑิ์ประวัติศาสตร์ชาติ
 ไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลียม ๕) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ๖) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และ ๗)
 ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑ วัน

เส้นทางที่ ๔ เส้นทางเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติและอุทยานธรรม โดยเริ่มจาก ๑)
 อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ๒) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ๓) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรม
 ดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง(พักค้าง) ๔) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ๖) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติ
 ตาดโตน ๗) มอหินขาว ๘) ผาห้วยน้ำค เขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา และ ๙) พระธาตุชัยภูมิ พื้นที่
 ใกล้เคียง คือ ศาลปู่ดู่-ย่าดี โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๒ วัน ๑ คืน

^{๙๑} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๕, สัมภาษณ์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕

^{๙๒} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๙, สัมภาษณ์, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕

^{๙๓} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๐, สัมภาษณ์, ๒ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๙๔} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๘, สัมภาษณ์, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕

^{๙๕} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๕, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

^{๙๖} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๔, สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

๔.๒.๓ เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๑) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ

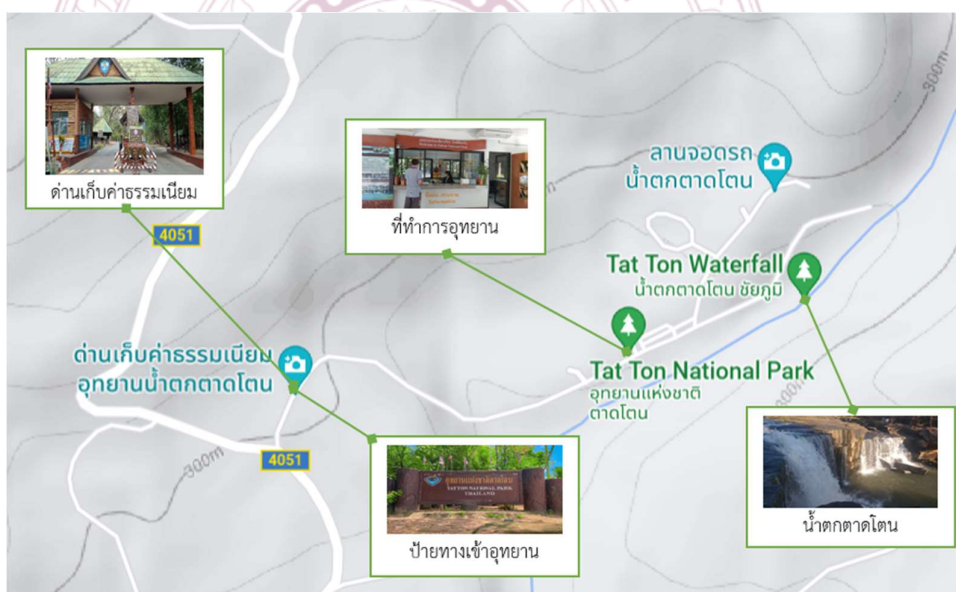
จากการศึกษาโดยสรุป คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔ แห่ง ดังต่อไปนี้

(๑) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่ ๓๕/๔ หมู่ที่ ๑ บ้านตาดโตน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

การเดินทาง เริ่มต้นจากอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ตัวเมืองชัยภูมิ ไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๒๐๕๑ ถนนลาดยางเชื่อมระหว่างอำเภอเมืองชัยภูมิ-ตำบลท่าหินโงม ผ่านถนนหมายเลข ชย.๔๐๕๑ ถึงสามแยก เลี้ยวขวาถึงด่านเก็บค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติตาดโตน เดินทางเข้าไปอีกประมาณ ๑.๖ กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาดโตนและน้ำตกตาดโตน รวมระยะทาง ๒๑.๗ กิโลเมตร

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๗ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาดโตน

(๒) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา

- ที่ตั้ง** -ถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- จุดชมวิวดาห้วยนาค อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- มอหินขาว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคำแคน (หมู่ ๙) ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

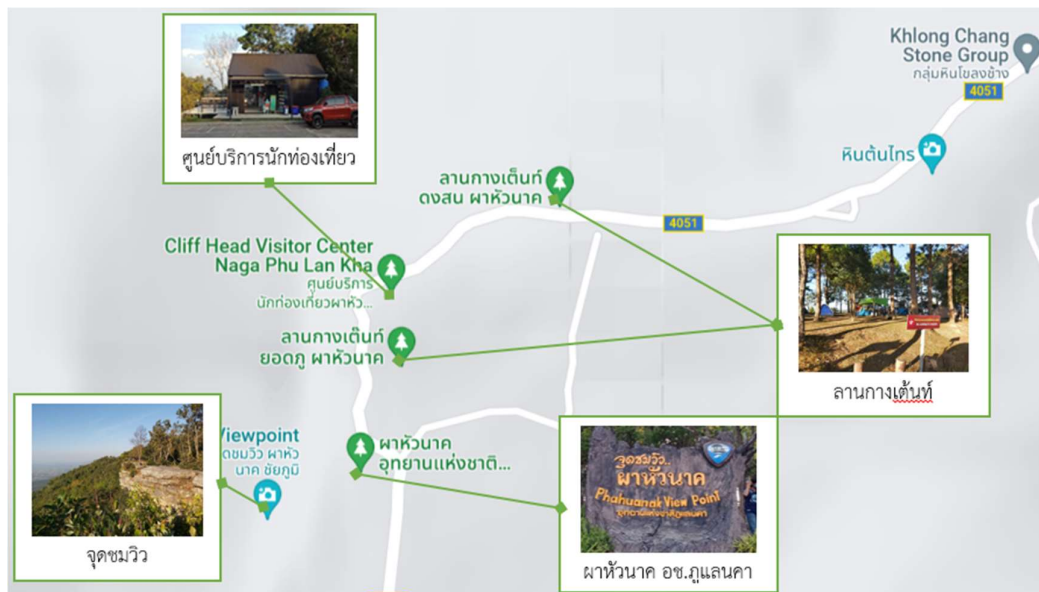
การเดินทาง ๑.เริ่มจากอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ตัวเมืองชัยภูมิ ไปตามเส้นทาง (ถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง) ถนนหมายเลข ๒๐๕๑ ประมาณ ๖.๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกช่อระกาแล้ว เลี้ยวซ้ายไปตามทางถนนหมายเลข ๒๑๕๙ ผ่านหน้าวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ไปอีกประมาณ ๑๗ กิโลเมตร ผ่าน อบต.ห้วยต้อน ผ่านทางเข้าน้ำตกผาเอียง ถึงอุทยานแห่งชาติภูแลนคาอยู่ทางด้านซ้ายมือของถนนหมายเลข ๒๑๕๙ รวมระยะทาง ๓๔.๑ กิโลเมตร

๒. ไปจุดชมวิวดาห้วยนาค โดยเริ่มต้นจากอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ตัวเมืองชัยภูมิ ไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๒๐๕๑ ถนนลาดยางเชื่อมระหว่างอำเภอเมืองชัยภูมิ-ตำบลท่าหินโงม ผ่านถนนหมายเลข ชย.๔๐๕๑ ถึงสามแยกระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร (ถ้าเลี้ยวขวาเข้าด้านอุทยานแห่งชาติตาดโตน) เลี้ยวซ้ายไปตามถนน ชย.๔๐๕๑ ทางไปบ้านท่าหินโงมประมาณ ๗.๘ กิโลเมตร ผ่านบ้านห้วยหมากแดง ไปถึงทางสามแยกหน้าวัดท่าหินโงม เลี้ยวซ้ายเข้าทางไปมอหินขาว (ระยะทาง ๓๑.๗ กม.) ไปตามถนน ชย.๔๐๕๑ อีก ๑๑.๗ กิโลเมตร ผ่านมอหินขาวไปอีก ๒ กิโลเมตร ถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวผาห้วยนาค รวมระยะทาง ๔๓.๔ กิโลเมตร

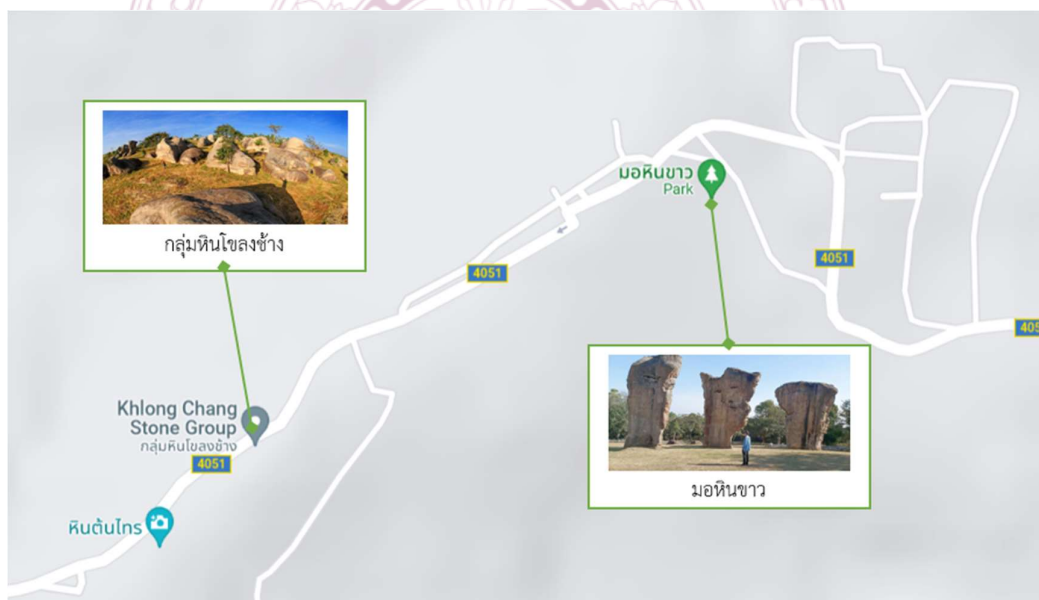
แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๘ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูแลนคา

ภาพประกอบที่ ๔.๙ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวจุดชมวิวผาหัวนาค อุทยานแห่งชาติภูแลนคา

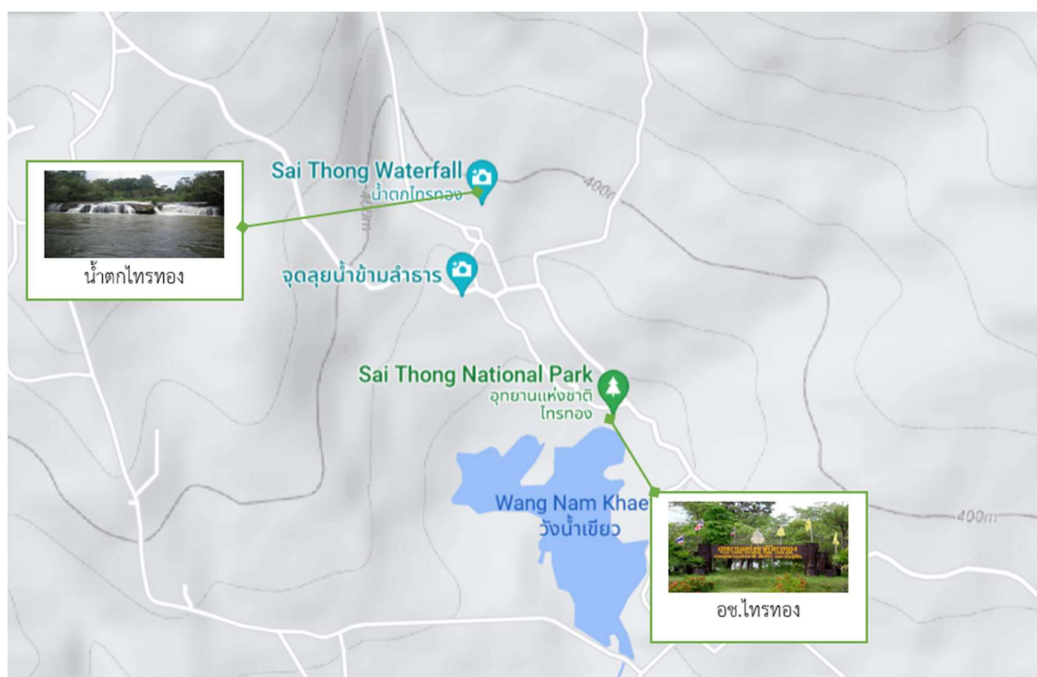
ภาพประกอบที่ ๔.๑๐ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวมอหินขาว หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าหินโงม

(๓) อุทยานแห่งชาติไทรทอง

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่ ๘๑ หมู่ ๑๐ ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง จากตัวจังหวัดชัยภูมิ ประมาณ ๗๐ กิโลเมตร ห่างจากอำเภอนองบัวระเหว ประมาณ ๓๗ กิโลเมตร ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒๕ สายชัยภูมิ - นครสวรรค์ จะมีทางแยกขวามือเข้าไปน้ำตกไทรทองอีก ๗ กิโลเมตร

แผนที่

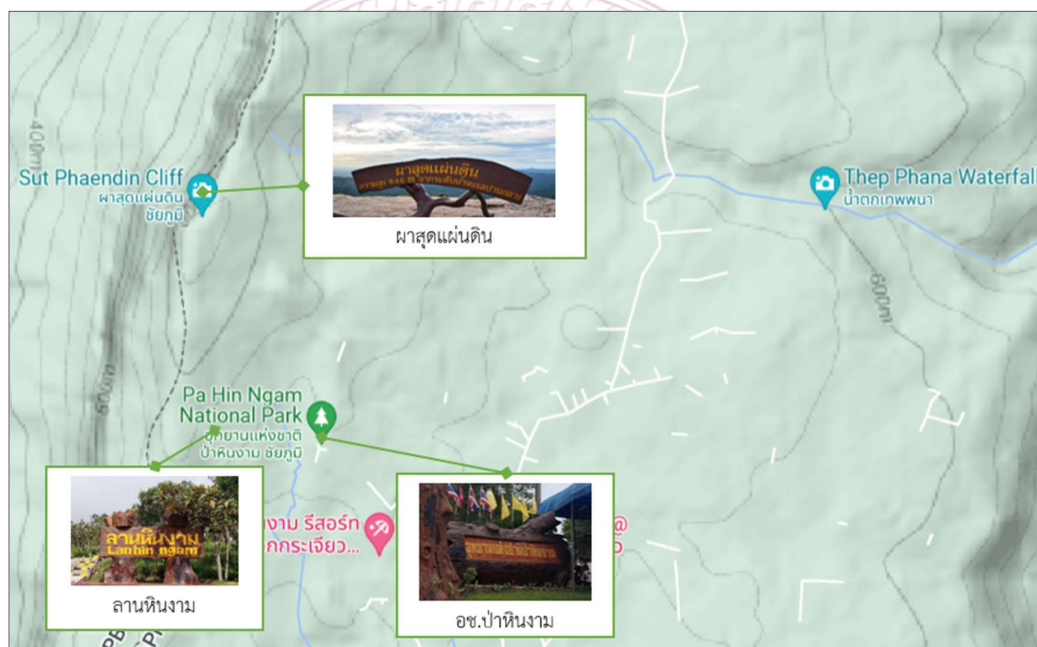
ภาพประกอบที่ ๔.๑๑ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติไทรทอง

(๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ที่ตั้ง ตำบลบ้านไร่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง จากตัวเมืองจังหวัดชัยภูมิ เริ่มต้นที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ไปตามถนนหมายเลข ๒๒๕ ประมาณ ๓๓.๙ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าถนนหมายเลข ๒๓๕๔ มุ่งไปตำบลนายางหลัก ไปตามถนนหมายเลข ๒๓๕๔ ผ่านหน้าอำเภอสหัสขันธ์ ผ่านหน้าโรงพยาบาลสหัสขันธ์ ไปตามเส้นทางเดิม ประมาณ ๓๗.๖ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าถนนหมายเลข ๕๐๕๗ ตรงไปตำบลบ้านไร่ ประมาณ ๒๐.๔ กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปตามถนนหมายเลข ๕๐๕๗ อีกประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ถึงอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม รวมระยะทาง ๙๓.๑ กิโลเมตร

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑๒ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

๒) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

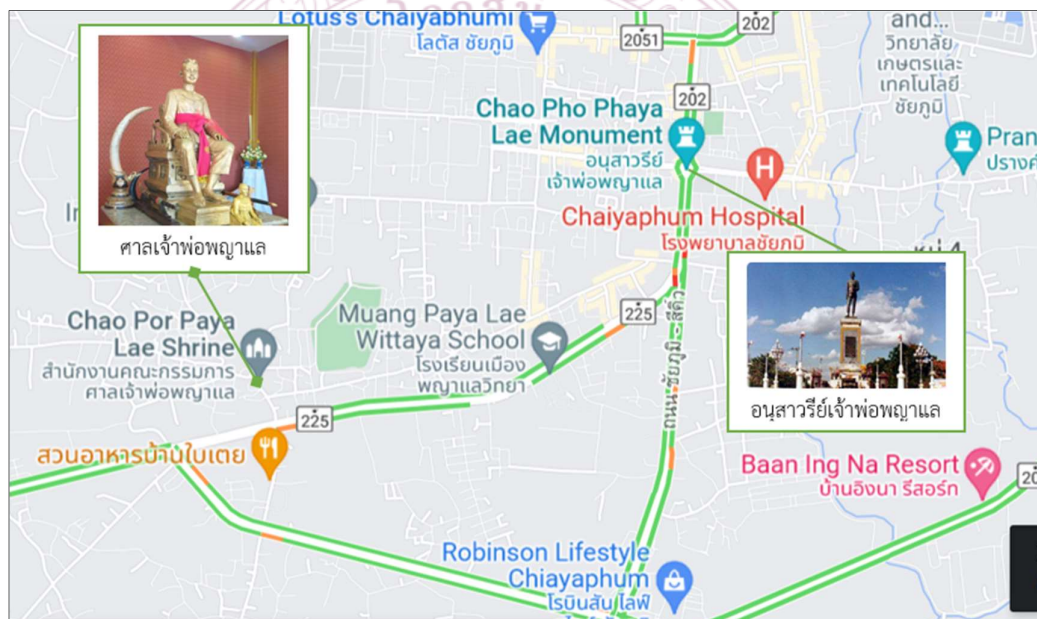
จากการศึกษาโดยสรุป คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๗ แห่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล

ที่ตั้ง ริมหนองปลาเฒ่า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง เริ่มที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล หน้าศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ ไปตามเส้นทางชัยภูมิ - บ้านเขว้า ถนนหมายเลข ๒๒๕ ระยะทางประมาณ ๒.๙ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าสู่ประตูใหญ่ศาลเจ้าพ่อพญาแล อีก ๓๐๐ เมตร ถึงศาลเจ้าพ่อพญาแล

แผนที่

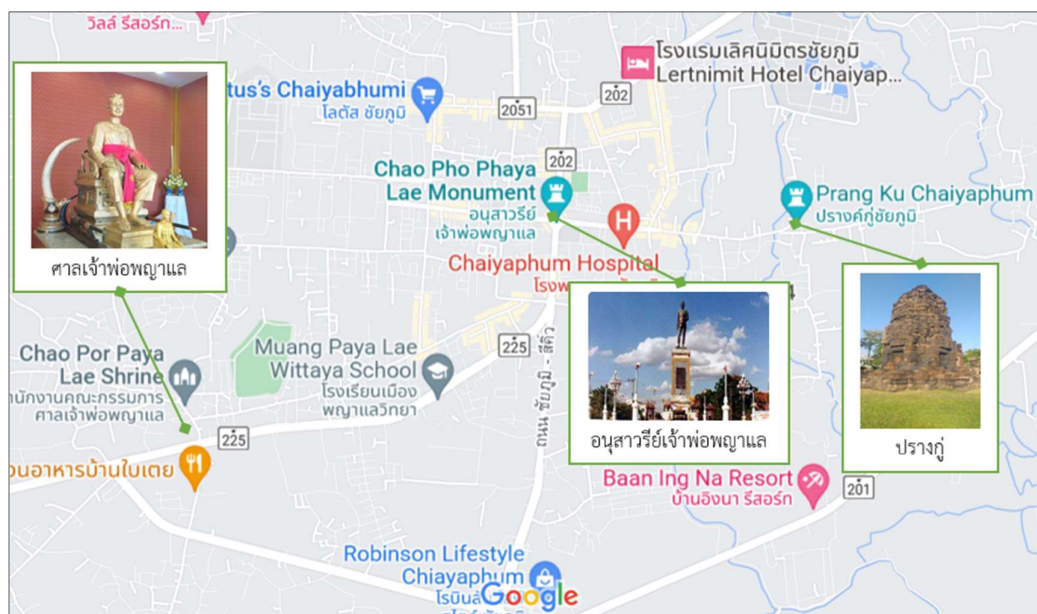
ภาพประกอบที่ ๔.๑๓ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวศาลเจ้าพ่อพญาแล

(๒) ปราสาท

ที่ตั้ง ถนนบรรณาการ บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง เริ่มต้นจากอนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล (เจ้าพ่อพระยาแล) ให้ใช้ทางหลวงหมายเลข ๒๑๕๘ ผ่านหน้าศาลากลางจังหวัด มุ่งหน้าทางทิศตะวันออก (เบื้องซ้ายของอนุสาวรีย์) ประมาณ ๑.๓ กิโลเมตร จะพบโบราณสถานปราสาทอยู่บริเวณทางโค้งถนนอยู่ใกล้กับวัดปราสาท

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑๔ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวปราสาท บ้านหนองบัว

(๓) พระเจ้าองค์ตื้อ วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ)

ที่ตั้ง อยู่ที่วัดศิลาอาสน์ หมู่ ๖ บ้านนาไโก่เขา ถนนชัยภูมิ-ภูเขียว ตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง ๑. ผู้ท่องเที่ยวสามารถเดินทางจากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ (ชัยภูมิ-ภูเขียว) ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ถึงบ้านนาเลี้ยว เลี้ยวซ้ายตามเส้นทางนาเลี้ยว-ห้วยชัน ประมาณ ๕ กิโลเมตรและเลี้ยวซ้ายอีก ๑ กิโลเมตร เข้าถึงวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ)

๒. ออกจากตัวเมืองชัยภูมิ ไปตามเส้นทางถนนชัยภูมิ - ตาดโตน เส้นทางหมายเลข ๒๐๕๑ ผ่านหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประมาณ ๑๔ กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปเส้นทางหมายเลข ชย. ๓๐๐๑ ผ่านหมู่บ้านนาสนวล ประมาณ ๗ กิโลเมตร ก่อนถึงบ้านนาวัง แล้วเลี้ยวขวาอีก ๑ กิโลเมตร เข้าถึงวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ)

แผนที่

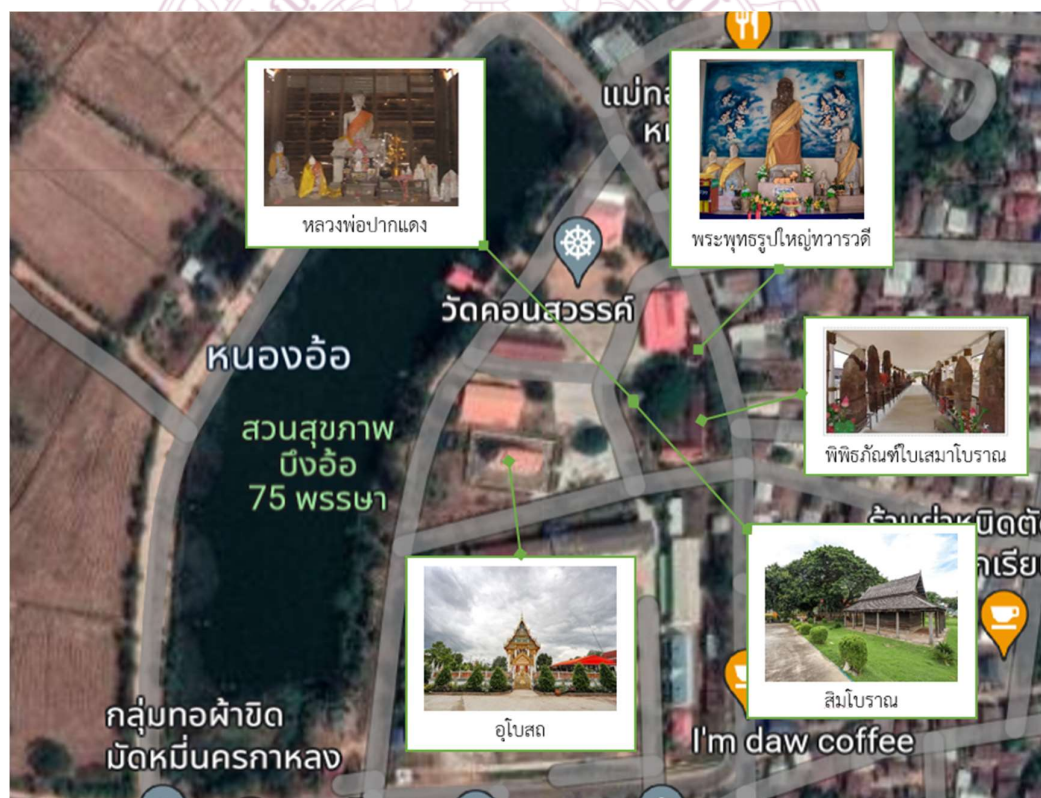
ภาพประกอบที่ ๔.๑๕ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวพระเจ้าองค์ตื้อ วัดศิลาอาสน์ (ภูพระ)

(๔) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี วัดคอนสวรรค์

ที่ตั้ง วัดคอนสวรรค์ ตำบลคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง เริ่มที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล หน้าศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ ไปตามถนนหมายเลข ๒๐๒ เลี้ยวซ้ายตรงสี่แยกโรงต้ม เข้าสู่ถนนทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ ไปประมาณ ๑๖.๔ กิโลเมตรถึงทางเข้าบ้านนาเสียว แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนไปอำเภอคอนสวรรค์ ผ่านบ้านโคกมะงอย ผ่านโรงพยาบาลคอนสวรรค์ ถึงตลาดคอนสวรรค์ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปตามถนนประมาณ ๕ กิโลเมตร ถึงวัดคอนสวรรค์ ที่อยู่พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี รวมระยะทาง ๓๙.๗ กิโลเมตร หรือ ออกจากตัวเมืองชัยภูมิทิศตะวันออกไปตามถนนหมายเลข ๒๐๒ ประมาณ ๒๐.๕ กิโลเมตร ถึงบ้านลาดใหญ่ เลี้ยวซ้ายไปตามถนนหมายเลข ๒๐๕๔ ประมาณ ๑๙.๔ กิโลเมตร ถึงตลาดคอนสวรรค์ แล้วเลี้ยวขวา ไปวัดคอนสวรรค์ ตามถนนคอนกรีตเสริมเหล็กประมาณ ๕ กิโลเมตร ถึงวัดคอนสวรรค์ ที่อยู่พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี รวมระยะทาง ๔๔.๘ กิโลเมตร

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑๖ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวพระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี วัดคอนสวรรค์

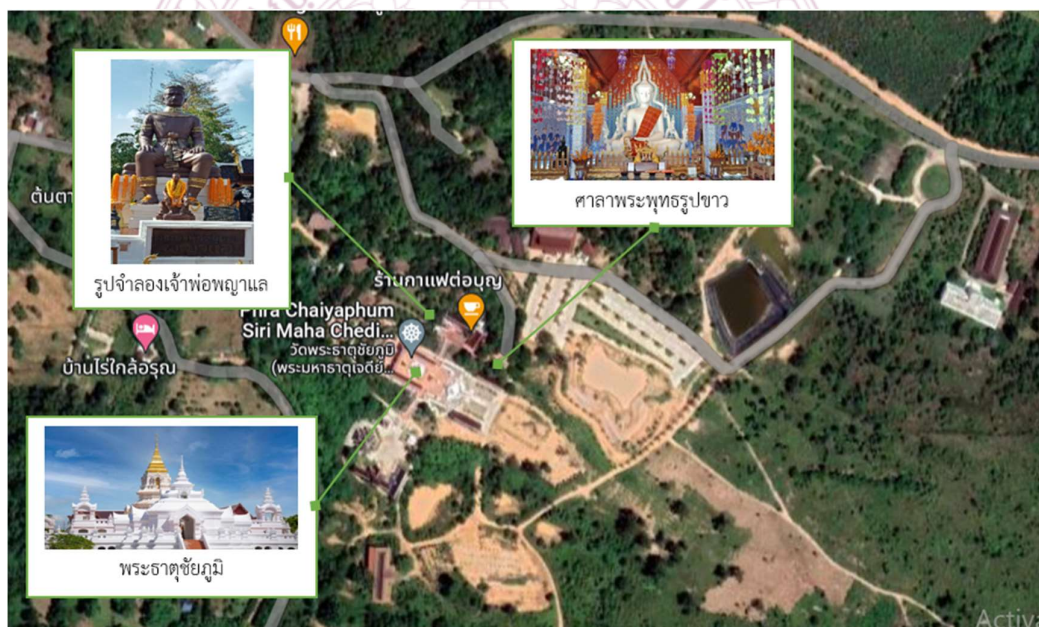
(๕) พระธาตุชัยภูมิ หรือพระมหาธาตุรัชมงคลเจดีย์สิริชัยภูมิ

ที่ตั้ง เลขที่ ๕๕๕ หมู่ ๙ บ้านภูสองชั้น ตำบลเก่าyadi อำเภอกำแพงศรี จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง ๑. เริ่มต้นที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล หน้าศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ ไปตามเส้นทางชัยภูมิ-ตาดโตน ถนนหมายเลข ๒๐๕๑ และ ชย.๔๐๕๑ ถนนลาดยาง ไปทางทิศเหนือของเมืองชัยภูมิ ทางไปน้ำตกตาดโตนผ่านอุทยานแห่งชาติตาดโตน มุ่งตรงไปตำบลท่าหินโงม ประมาณ ๓๒.๗ กิโลเมตร และไปตามทางถนนลาดยางไปตำบลเก่าyadi ถึงบ้านภูสองชั้น หมู่ ๙ ประมาณ ๑๑ กิโลเมตร (ถนนคอนกรีต ๓ กม.) ถึงพระธาตุชัยภูมิ รวมระยะทางประมาณ ๔๓.๗ กิโลเมตร

๒. เริ่มต้นจากตลาดอำเภอกำแพงศรี จากถนนหมายเลข ๒๐๑ เลี้ยวซ้ายไปตามถนนลาดยาง ถนนหมายเลข ๒๓๕๓ ผ่านหมู่บ้าน ตามเส้นทางขึ้นเขา มุ่งตรงไปตำบลเก่าyadi ประมาณ ๒๒.๗ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปบ้านภูสองชั้น หมู่ ๙ ประมาณ ๑๐.๘ กิโลเมตร รวมระยะทางถึงพระธาตุชัยภูมิ ประมาณ ๓๓.๗ กิโลเมตร

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑๗ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวพระธาตุชัยภูมิ

(๖) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) วัดพญาแล

ที่ตั้ง วัดพญาแล บ้านโนนเหลื่อม หมู่ ๑๔ ตัดถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง(หมายเลข ๒๐๕๑-๒๐๕๙) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การเดินทาง เริ่มต้นที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแลหน้าศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ ไปอำเภอหนองบัวแดง ตามเส้นทางถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง ถนนลาดยาง หมายเลข ๒๐๕๑ ถึงสี่แยกช่อระกา ระยะทางประมาณ ๖.๗ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าถนนหมายเลข ๒๐๕๙ ไปทางอำเภอหนองบัวแดง ระยะทางประมาณ ๑.๘ กิโลเมตร ถึงพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย(เรือหงส์)

แผนที่

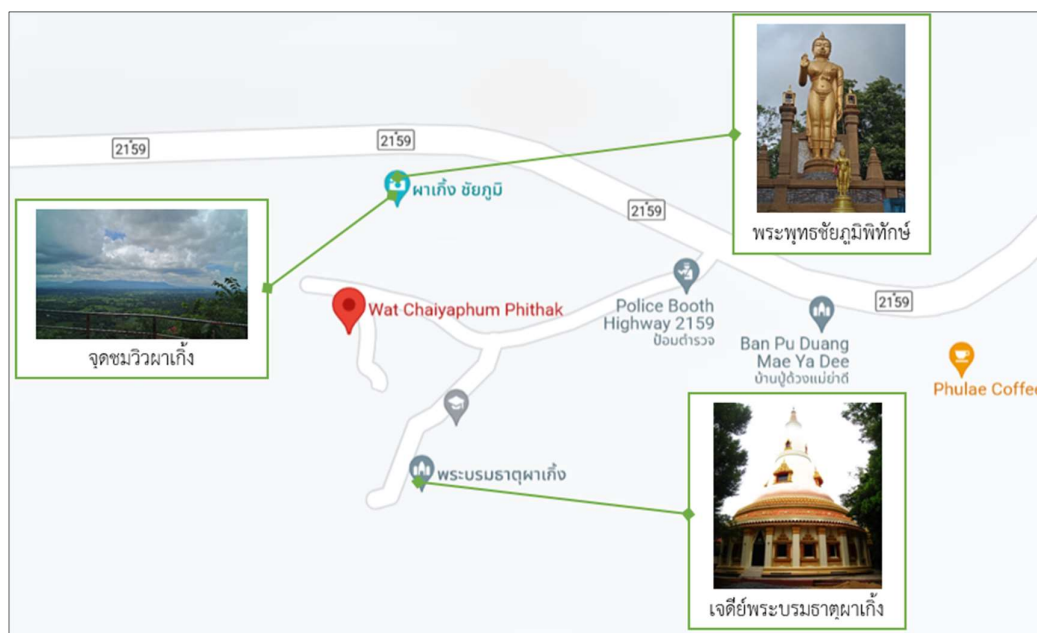
ภาพประกอบที่ ๔.๑๘ ภาพแผนที่ท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์)

(๓) พระพุทธชัยภูมิพิทักษ์ วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก)

ที่ตั้ง ถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

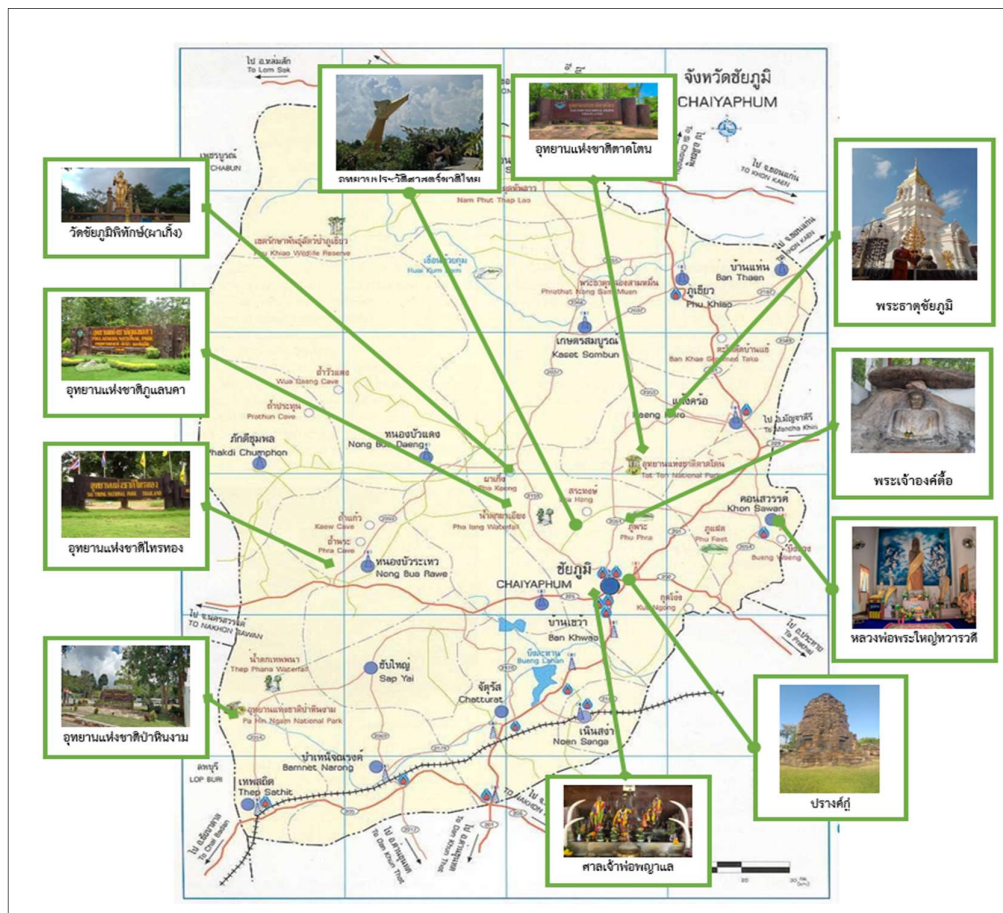
การเดินทาง เส้นทางจากตัวเมืองชัยภูมิ ไปตามเส้นทาง (ถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง) ถนนหมายเลข ๒๐๕๑ ประมาณ ๖.๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกช่อระกาแล้ว เลี้ยวซ้ายไปตามทางถนนหมายเลข ๒๑๕๙ ประมาณ ๒๗.๙ กิโลเมตร ถึงวัดชัยภูมิพิทักษ์(ผาเง็ก) ช่วงลงเขาอยู่ทางซ้ายมือ รวมระยะทางประมาณ ๓๔.๑ กิโลเมตร

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๑๙ ภาพแผนที่ท่องเที่ยววัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก)

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยจึงแสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๑ แห่ง ตามภาพดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๔๒๐ แผนที่แสดงจุดที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๒.๔ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัด ชัยภูมิ

จากข้อมูลตามที่ได้แสดงมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงสรุปผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ได้จำนวน ๖ เส้นทางดังต่อไปนี้

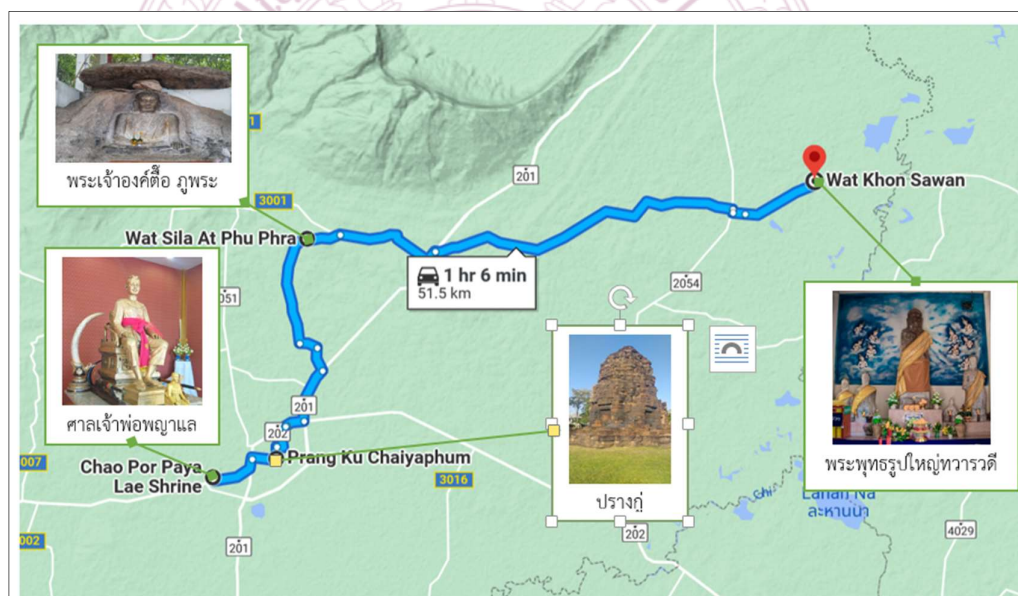
เส้นทางที่ ๑ เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปรากฏ ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (กู่พระ) วัดศิลาอาสน์ และ ๔) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑิ์ใบเสมา วัดคอนสวรรค์ โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑ วัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์

เส้นทางที่ ๑ เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ (๑ วัน)	
เวลา	กิจกรรม
เช้า	① เดินทางไปกราบไหว้สักการะ เจ้าพ่อพญาแล เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก ที่ศาลเจ้าพ่อพญาแล ทำบุญให้อาหารปลาที่บึงหนองปลาเฒ่า เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเจ้าพ่อพญาแลและการสร้างศาลเจ้าพ่อ เที่ยวชมธรรมชาติอันร่มรื่นโดยรอบบริเวณศาล และหาซื้อและรับประทานอาหารเช้าในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ② เดินทางมุ่งต่อไปยังปรากฏ ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน (ระยะทาง ๑.๓ ก.ม.) (ระหว่างทางผ่านอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลาง ๔ แยกเมืองชัยภูมิ อาจจะแวะสักการะอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล แล้วเดินทางต่อ) ลงรถแล้วเดินชมปรากฏแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิโดยรอบแล้ว จึงเดินทางเข้าไปสักการะพระพุทธรูปประจำปรากฏ ซึ่งมีอายุเก่าแก่สร้างมาคู่กับองค์ปรากฏ (อาจมีมัคคุเทศก์น้อยคอยนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว) ③ เดินทางต่อไปวัดศิลาอาสน์ (กู่พระ) บ้านนาไค้เขา ถนนชัยภูมิ-ภูเขียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ(ระยะทาง ๑๗ ก.ม.) อันเป็นที่ตั้งของพระเจ้าองค์ตื้อ บนกู่พระ อันเป็นพระพุทธรูปสลักบนเพิงหิน ซึ่งคาดว่าสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี ไหว้สักการะ พระเจ้าองค์ตื้อ และพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์ (ในบริเวณเดียวกัน) และเดินลงจากกู่พระแล้วไปไหว้สักการะ รอยพระพุทธรบาท ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหินห่างจากกู่พระประมาณ ๑๐๐ เมตร ต่อจากนั้น

	จึงเดินมาหาซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น(มีมาขายในบางโอกาส)ที่ชาวบ้านนำมาขายในบริเวณวัด
บาย	④เดินทางต่อไปยังอำเภอคอนสวรรค์ (ระยะทาง ๓๑ ก.ม.) แล้วรับประทานอาหารกลางวัน ในร้านอาหารในตลาดอำเภอคอนสวรรค์ ภายหลังจากนั้นจึงเดินทางต่อไปอีกระยะทาง ๔.๓ ก.ม. เมื่อถึงวัดคอนสวรรค์แล้ว เดินทางไปไหว้สักการะหลวงพ่อใหญ่ทวารวดี ที่ตั้งอยู่ในวิหารเล็ก จากนั้นจึงมาชมและเรียนรู้ทางศาสนา ในพิพิธภัณฑ์ใบเสมา จากนั้นจึงเดินมาไหว้สักการะ หลวงพ่อปากแดง พระพุทธรูปโบราณประดิษฐานอยู่ภายในสิมโบราณ ในบริเวณใกล้เคียง ⑤เดินทางกลับ หรือ เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๒๑ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๑ “ไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมแหล่งประวัติศาสตร์”

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา โดยเริ่มจาก ๑) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน ๒) มอหินขาว ๓) ผาห้วยนาค อุทยานแห่งชาติภูแลนคา และ ๔) พระธาตุชัยภูมิ โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑ วัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา (๑ วัน)	
เวลา	กิจกรรม
เช้า	① เดินทางไป น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน (มีค่าผ่านประตู) เพื่อชมธรรมชาติอันร่มรื่นบริเวณน้ำตก เล่นน้ำนั่งพักผ่อน ตื่นตากับธรรมชาติ และหาซื้อและรับประทานอาหารภายในพื้นที่น้ำตกตาดโตน
บ่าย	② ภายหลังรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้วเดินทางต่อไปยังมอหินขาว ที่มีชื่อเสียง “สโตนเฮนจ์เมืองไทย” (ระยะทาง ๒๓ ก.ม.) (ระหว่างทางผ่านศาลปู่ด้าง-ย่าติ อาจจะแวะสักการะก็ได้) ลงรถแล้วเดินชมมอหินขาว และกลุ่มหินแปลกตาประเภทต่างๆบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติบนยอดเขาภูแลนคา (เดินชม-ถ่ายรูป) ③ เดินทางต่อไปอีกประมาณ ๒.๕ ก.ม. ไปยังจุดชมวิวผาห้วยนาค เขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา (มีค่าผ่านประตู) เดินชม และถ่ายภาพวิวทิวทัศน์บริเวณผาห้วยนาคซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน สามารถมองเห็นพื้นที่ด้านล่างจากบริเวณหน้าผาได้อย่างชัดเจน ④ เดินทางลงจากผาห้วยนาคต่อไปยังพระธาตุชัยภูมิ (ระยะทาง ๒๓ ก.ม.) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาภูแลนคาเช่นเดียวกัน ที่ตำบลเก่าย่าติ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ เมื่อถึงพระธาตุชัยภูมิแล้ว เดินทางไปไหว้สักการะพระพุทธรูปต่างๆ และพระธาตุที่ประดิษฐานอยู่บริเวณเจดีย์ และเดินชมธรรมชาติโดยรอบเจดีย์ซึ่งสามารถมองเห็นอาณาบริเวณเทือกเขาภูแลนคาโดยรอบได้ จากนั้นจึงเดินลงบรรไดมาไหว้สักการะ รูปหล่อเจ้าพ่อพญาแลจำลองขนาดใหญ่ แล้วเดินไปไหว้สักการะพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลนัก นอกจากนี้ ที่พระธาตุชัยภูมิ ยังมีร้านค้าแฟสดเปิดบริการสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปอีกด้วย ⑤ เดินทางกลับ หรือ เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

ภาพประกอบที่ ๔.๒๒ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๒ “ชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา”

เส้นทางที่ ๓ เส้นทางท่องเที่ยว “เที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง” โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปรากฏ ๓) พระเจ้าองค์ดื้อ (ภู่พระ) วัดศิลาอาสน์ ๔) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลื่อม ๕) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ๖) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และ ๗) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๑ วัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงเส้นทางเที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง

เส้นทางที่ ๓ เส้นทางท่องเที่ยว “เที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง” (๑ วัน)	
เวลา	กิจกรรม
เช้า	① เดินทางไปกราบไหว้สักการะ เจ้าพ่อพญาแล เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก ที่ศาลเจ้าพ่อพญาแล ทำบุญให้อาหารปลาที่บึงหนองปลาเฒ่า เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเจ้าพ่อพญาแลและการสร้างศาลเจ้าพ่อ เที่ยวชมธรรมชาติอันร่มรื่นโดยรอบบริเวณศาล และหาซื้อและรับประทานอาหารเช้าในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ② เดินทางมุ่งต่อไปยังปรากฏ ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน (ระยะทาง ๑.๓ ก.ม.) (ระหว่างทางผ่านอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลาง ๔ แยกเมือง

	ชัยภูมิ อาจจะแวะสักการะอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล แล้วเดินทางต่อ) ลงรถแล้วเดินชมปราสาทแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิโดยรอบแล้ว จึงเดินทางเข้าไปสักการะพระพุทธรูปประจำปราสาท ซึ่งมีอายุเก่าแก่สร้างมาคู่กับองค์ปราสาท (อาจมีมีคฤหบดีน้อยคอยนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว) ③เดินทางต่อไปวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) บ้านนาไโก่เขา ถนนชัยภูมิ-ภูเขียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ(ระยะทาง ๑๗ ก.ม.) อันเป็นที่ตั้งของพระเจ้าองค์ตื้อ บนภูพระ อันเป็นพระพุทธรูปสลักบนเพิงหิน ซึ่งคาดว่าสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี ให้สักการะ พระเจ้าองค์ตื้อ และพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์ (ในบริเวณเดียวกัน) และเดินลงจากภูพระแล้วไปไหว้สักการะ รอยพระพุทธรูป ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหินห่างจากภูพระประมาณ ๑๐๐ เมตร ต่อจากนั้นจึงเดินมาหาซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น(มีมาขายในบางโอกาส)ที่ชาวบ้านนำมาขายในบริเวณวัด ④ เดินทางต่อไปเป็นระยะทาง ๑๓ ก.ม.ไปทางถนนเส้นชัยภูมิ-หนองบัวแดง ไปยังวัดพญาแล ซึ่งเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) เข้าชมพิพิธภัณฑสถานในศาลาทรงไทยเฉลิมพระเกียรติฯ แล้วออกมาชมพิพิธภัณฑ (เรือหงส์) เมื่อถึงเวลาพอสมควรแล้ว จึงเดินทางไปเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน (บริเวณสี่แยกช่อระกา)
บ่าย	⑤ ภายหลังรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้วเดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติภูแลนคา (ระยะทาง ๒๕ ก.ม.) (มีค่าผ่านประตู) เดินชมและถ่ายภาพวิวทิวทัศน์บริเวณยอดเขาซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน สามารถมองเห็นพื้นที่ด้านล่างจากบริเวณหน้าผาได้อย่างชัดเจน (เดินชม-ถ่ายรูป) ⑥ เดินทางต่อไปเป็นระยะทางเพียง ๑.๕ ก.ม.ไปยังวัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) เข้าไหว้สักการะพระพุทธรูปชัยภูมิพิทักษ์ บริเวณผาเกิ้ง และชมวิวทิวทัศน์บริเวณผาเกิ้ง แล้วเดินมาไหว้สักการะเจดีย์พระบรมธาตุผาเกิ้ง ในบริเวณใกล้ ⑦ เดินทางต่อไประยะทาง ๑๘ ก.ม.ยังบ้านลาดวังม่วง หมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่น ตั้งอยู่ใกล้วัดเขต อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ⑧เดินทางกลับ หรือ เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๒๓ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๓ “เที่ยวชม เทียวไหว้ และเที่ยวช็อป”

เส้นทางที่ ๔ เส้นทางเที่ยวชม “อุทยานชาติและอุทยานธรรม” โดยเริ่มจาก ๑) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ๒) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ๓) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง(ปักค้ำ) ๕) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ๖) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน ๗) มอหินขาว ๘) ผาห้วยนาค เขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา และ ๙) พระธาตุชัยภูมิ โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๒ วัน ๑ คืน

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงเส้นทางเที่ยวชมอุทยานชาติและอุทยานธรรม

เส้นทางที่ ๔ เส้นทางท่องเที่ยว “อุทยานชาติและอุทยานธรรม” (๒ วัน ๑ คืน)	
เวลา	กิจกรรม
วันแรก เช้า	① เริ่มต้นเดินทางจาก อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ (ติดต่อกับ อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี) ระยะทาง ๓๒ ก.ม. เข้าชมอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เพื่อชมลานหินงามเขาพนมโดม ผาสุดแผ่นดิน มีจุดชมวิวน้ำผาตูบทะเลหมอก พุ่มดอกกระเจียว กระเจียวจะออกดอกงามสะพรั่ง (เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม-สิงหาคม) และ น้ำตกเทพพนา (ถ้ำรูป-เดิมชม) และรับประทานอาหารกลางวันในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม
บ่าย	② เดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติไทรทอง ซึ่งอยู่ห่างประมาณ 51 ก.ม. เข้าชมอุทยาน (มีค่าผ่านทาง) เพื่อชมน้ำตกไทรทอง, ผาทำหุด, ผาพ่อเมือง, พุ่มบัวสวรรค์ (เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม-สิงหาคม) และจุดชมทิวทัศน์เข้างังเหย (ถ้ำรูป-เดิมชม) ③ เดินทางต่อไประยะทาง ๖๙ ก.ม.ยังบ้านลาดวังม่วง หมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่น ตั้งอยู่ใกล้วัดเขต อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน และพักที่โฮมสเตย์บ้านลาดวังม่วง(หรือที่พักอื่นตามที่ต้องการ)
วันที่สอง เช้า	④ เดินทางออกจากที่พักไปยัง อุทยานแห่งชาติภูแลนคา (ระยะทาง ๒๐ ก.ม.) (มีค่าผ่านประตู) เดินชมและถ่ายภาพวิวทิวทัศน์บริเวณยอดเขาซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน สามารถมองเห็นพื้นที่ด้านล่างจากบริเวณหน้าผาได้อย่างชัดเจน (เดินชม-ถ่ายรูป) ⑤ เดินทางไป น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน (ระยะทาง ๓๒ ก.ม.) (มีค่าผ่านประตู) เที่ยวชมธรรมชาติอันร่มรื่นบริเวณน้ำตก เล่นน้ำนั่งพักผ่อน ดื่มด่ำกับธรรมชาติ และหาซื้อและรับประทานอาหารภายในพื้นที่น้ำตกตาดโตน

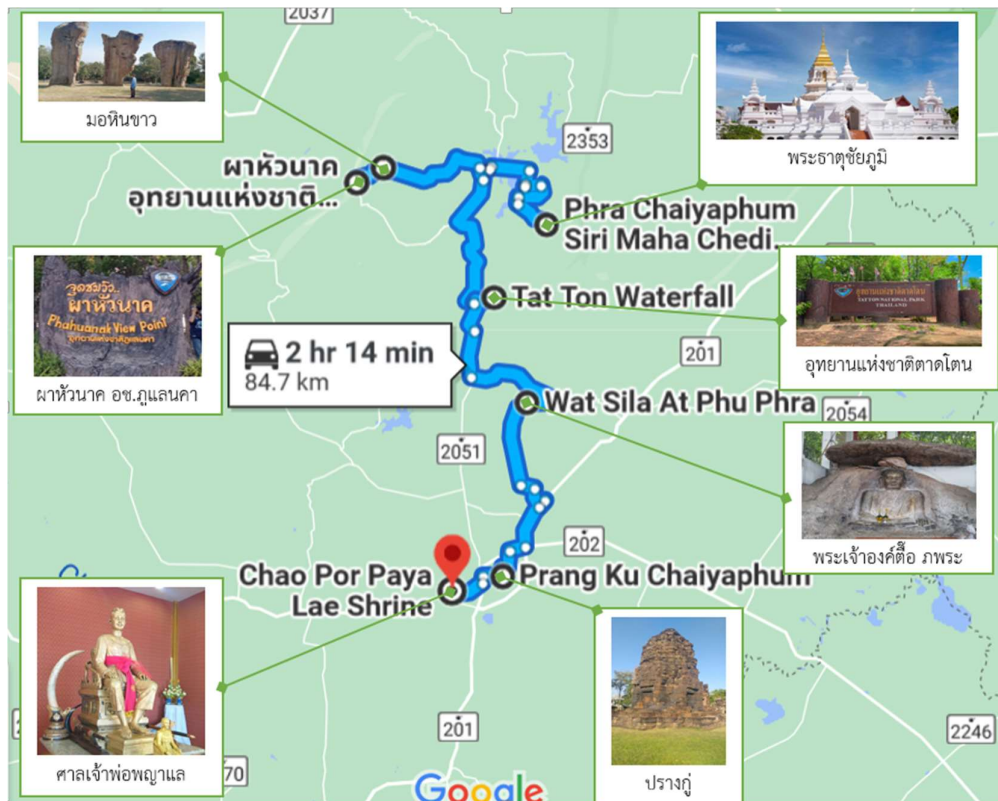
เส้นทางที่ ๕ เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปรากฏ ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ(ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๔) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน (พักค้าง) ๕) มอหินขาว ๖) ผาห้วยนาค อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา และ ๗) พระธาตุชัยภูมิ โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๒ วัน ๑ คืน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงเส้นทางเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ

เส้นทางที่ ๕ เส้นทางท่องเที่ยว “จากทิศใต้สู่ทิศเหนือ” (๒ วัน ๑ คืน)	
เวลา	กิจกรรม
วันแรก เช้า	①เดินทางไ้กราบไหว้สักการะ เจ้าพ่อพญาแล เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก ที่ศาลเจ้าพ่อพญาแล ทำบุญให้อาหารปลาที่บึงหนองปลาเฒ่า เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเจ้าพ่อพญาแลและการสร้างศาลเจ้าพ่อ เทียวชมธรรมชาติอันร่มรื่นโดยรอบบริเวณศาล และหาซื้อและรับประทานอาหารเช้าในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ②เดินทางมุ่งต่อไปยังปรากฏ ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน (ระยะทาง ๑.๓ ก.ม.) (ระหว่างทางผ่านอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลาง ๔ แยกเมืองชัยภูมิ อาจจะแวะสักการะอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล แล้วเดินทางต่อ) ลงรถแล้วเดินชมปรากฏแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิโดยรอบแล้ว จึงเดินทางเข้าไปสักการะพระพุทธรูปประจำปรากฏ ซึ่งมีอายุเก่าแก่สร้างมาคู่กับองค์ปรากฏ (อาจมีมีคฤหาสน์น้อยคอยนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว) ③เดินทางต่อไปวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) บ้านนาไค้เขา ถนนชัยภูมิ-ภูเขียว ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ(ระยะทาง ๑๗ ก.ม.) อันเป็นที่ตั้งของพระเจ้าองค์ตื้อ บนภูพระ อันเป็นพระพุทธรูปสลักบนเพิงหิน ซึ่งคาดว่าสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี ไ้ไหว้สักการะ พระเจ้าองค์ตื้อ และพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์ (ในบริเวณเดียวกัน) และเดินลงจากภูพระแล้วไปไหว้สักการะ รอยพระพุทธรูป ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหินห่างจากภูพระประมาณ ๑๐๐ เมตร ต่อจากนั้นจึงเดินมาหาซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น(มีมาขายในบางโอกาส)ที่ชาวบ้านนำมาขายในบริเวณวัด
บ่าย	④เดินทางไป น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน (มีค่าผ่านประตู) เทียวชมธรรมชาติอันร่มรื่นบริเวณน้ำตก เล่นน้ำนั่งพักผ่อน ต็มด้ากับธรรมชาติ และหาซื้อและรับประทานอาหารภายในพื้นที่น้ำตกตาดโตน (พักค้างภายในอุทยานหรือรีสอร์ทใกล้เคียง)

วันที่สอง เช้า	⑤ ภายหลังรับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้วเดินทางยัง มอหินขาว ที่มีชื่อเสียง “สโตนเฮนจ์เมืองไทย” (ระยะทาง ๒๓ ก.ม.) (ระหว่างทางผ่านศาลปู่ด้าง-ย่าติ อาจจะแวะสักการะก็ได้) ลงรถแล้วเดินชมมอหินขาว และกลุ่มหินแปลกตาประเภทต่างๆบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติบนยอดเขาภูแลนคา (เดินชม-ถ่ายรูป) ⑥เดินทางต่อไปอีกประมาณ ๒.๕ ก.ม. ไปยังจุดชมวิวมหาห้วยน้ำค เขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา (มีค่าผ่านประตู) เดินชม และถ่ายภาพวิวทิวทัศน์บริเวณผาห้วยน้ำคซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน สามารถมองเห็นพื้นที่ด้านล่างจากบริเวณหน้าผาได้อย่างชัดเจน
บ่าย	⑦เดินทางลงจากผาห้วยน้ำคต่อไปยังพระธาตุชัยภูมิ (ระยะทาง ๒๓ ก.ม.) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาภูแลนคาเช่นเดียวกัน ที่ตำบลเก่าย่าติ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ เมื่อถึงพระธาตุชัยภูมิแล้ว เดินทางไปไหว้สักการะพระพุทธรูปต่างๆ และพระธาตุที่ประดิษฐานอยู่บริเวณเจดีย์ และเดินชมธรรมชาติโดยรอบเจดีย์ซึ่งสามารถมองเห็นอาณาบริเวณเทือกเขาภูแลนคาโดยรอบได้ จากนั้นจึงเดินลงบรรไดมาไหว้สักการะ รูปหล่อเจ้าพ่อพญาแลจำลองขนาดใหญ่ แล้วเดินไปไหว้สักการะพระพุทธรูปขาวขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลนัก นอกจากนี้ ที่พระธาตุชัยภูมิ ยังมีร้านค้าแฟสดเปิดบริการสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปอีกด้วย ⑨เดินทางกลับ หรือ เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

แผนที่

ภาพประกอบที่ ๔.๒๕ แผนที่ท่องเที่ยวเส้นทางที่ ๕ “จากทิศใต้สู่ทิศเหนือ”

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก โดยเริ่มจาก ๑) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ๒) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ๓) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง(ปักค้ำ) ๔) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) ๕) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ๖) พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลียม ๗) พระเจ้าองค์โต (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๘) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑ์โบสถ์ วัดคอนสวรรค์ โดยใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว ๒ วัน ๑ คืน

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงเส้นทางเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยว “ตะวันตกสู่ตะวันออก” (๒ วัน ๑ คืน)	
เวลา	กิจกรรม
วันแรก เช้า	① เริ่มต้นเดินทางจาก อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ (ติดต่อกับ อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี) ระยะทาง ๓๒ ก.ม. เข้าชมอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เพื่อชมลานหินงามเขาพนมโดม ผาสุดแผ่นดิน มีจุดชมวิวบนหน้าผาดูทะเลหมอกทุ่งดอกกระเจียว กระเจียวจะออกดอกงามสะพรั่ง (เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม-สิงหาคม) และน้ำตกเทพพนา (ถ้ำรูป-เดิมชม) และรับประทานอาหารกลางวันในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม
บ่าย	② เดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติไทรทอง ซึ่งอยู่ห่างประมาณ 51 ก.ม. เข้าชมอุทยาน (มีค่าผ่านทาง) เพื่อชมน้ำตกไทรทอง, ผาทำหุด, ผาพ่อเมือง, ทุ่งบัวสวรรค์ (เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม-สิงหาคม) และจุดชมวิวทิวทัศน์เขาพังเหย (ถ้ำรูป-เดิมชม) ③ เดินทางต่อไประยะทาง ๖๙ ก.ม.ยังบ้านลาดวังม่วง หมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่น ตั้งอยู่ใกล้วัดเขต อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน และพักที่โฮมสเตย์บ้านลาดวังม่วง(หรือที่พักอื่นตามที่ต้องการ)
วันที่สอง เช้า	④ เดินทางจากที่พักเป็นระยะทางเพียง ๑๘ ก.ม.ไปยังวัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเง็ก) เข้าไหว้สักการะพระพุทธรชัยภูมิพิทักษ์ บริเวณผาเง็ก และชมวิวทิวทัศน์บริเวณผาเง็ก แล้วเดินมาไหว้สักการะเจดีย์พระบรมธาตุผาเง็กในบริเวณใกล้ ⑤ เดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติภูแลนคา (ระยะทาง ๑.๕ ก.ม.) (มีค่าผ่านประตู) เดินชมและถ่ายภาพวิวทิวทัศน์บริเวณยอดเขาซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าผาสู่ชัน สามารถมองเห็นพื้นที่ด้านล่างจากบริเวณหน้าผาได้อย่างชัดเจน (เดินชม-ถ้ำรูป)

	⑥เดินทางต่อไปยังวัดพญาแล ซึ่งเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ ชาวไทย (เรือหงส์) เข้าชมพิพิธภัณฑสถานในศาลาทรงไทยเฉลิมพระเกียรติฯ แล้ว ออกมาชมพิพิธภัณฑ (เรือหงส์) (รับประทานอาหารที่ร้านอาหารใกล้สี่แยกข้อ ระกา)
บ่าย	⑦เดินทางต่อไปวัดศิลาอาสน์ (ภูพระ) บ้านนาไก่เขา ถนนชัยภูมิ-ภูเขียว ตำบล นาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ(ระยะทาง ๑๓ ก.ม.) อันเป็นที่ตั้งของ พระเจ้าองค์ตื้อ บนภูพระ อันเป็นพระพุทธรูปสลักบนเพิงหิน ซึ่งคาดว่าสร้าง ขึ้นในสมัยทวารวดี ให้อธิษฐาน พระเจ้าองค์ตื้อ และพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์ (ในบริเวณเดียวกัน) และเดินลงจากภูพระแล้วไปให้อธิษฐาน รอยพระพุทธรูป บาท ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหินห่างจากภูพระประมาณ ๑๐๐ เมตร ต่อจากนั้น จึงเดินมาหาซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น(มีมาขายในบางโอกาส)ที่ชาวบ้านนำมาขาย ในบริเวณวัด ⑧เดินทางต่อไปยังวัดคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ (ระยะทาง ๓๕.๕ ก.ม.) ไปให้อธิษฐานหลวงพ่อบุญทวารวดี ที่ตั้งอยู่ในวิหารเล็ก จากนั้นจึงมาชม และเรียนรู้ทางศาสนา ในพิพิธภัณฑโบราณ จากนั้นจึงเดินมาให้อธิษฐาน หลวงพ่อบาแดง พระพุทธรูปโบราณประดิษฐานอยู่ภายในสิมโบราณ ใน บริเวณใกล้เคียง ⑨เดินทางกลับ หรือ เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

๔.๒.๕ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงสรุปกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง ๑๑ แห่ง มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ	กิจกรรม
๑.ศาลเจ้าพ่อพระยาแล	-ปั่นจักรยานรอบบึงหน้าศาลเจ้าพ่อพญาแล -จัดรูปบูชา พ่อพรเจ้าพ่อพระยาแล จัดพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณ และแห่บายศรีที่ยิ่งใหญ่ ถวายแด่เจ้าพ่อพญาแล ในงานบุญเดือนหกเป็นประจำทุกปี
๒.ปรางค์ (อ.เมืองชัยภูมิ)	-การอบรมมัคคุเทศก์น้อย (สร้างคู่มือนำเที่ยว) แนะนำประวัติและนำเที่ยว ชมบริเวณโดยรอบๆ (มีโรงเรียนเด็กประถมอยู่ในพื้นที่ปรางค์อยู่แล้ว)
๓.ภูพระ (พระเจ้าองค์ตื้อ)	-ไหว้พระพุทธรูปขนาดใหญ่ศิลปะทวารวดี -กิจกรรมเดินเวียนตึระซัง รอบภูพระ ซึ่งเป็นเนินเขา -กิจกรรมผูกตุงสาย เพื่อสักการะพระพุทธรูป
๔.โบสถ์มอคอนสวรรค์	-ไหว้พระพุทธรูปหินขนาดใหญ่และสูงศิลปะทวารวดี -เดินชมโบสถ์มอหินยักษ์ ที่มีลวดลายสลักเล่าเรื่องราวพระพุทธรูปประวัติ
๕.น้ำตกตาดโตน	-การเล่นน้ำคลายร้อนดื่มด่ำกับธรรมชาติที่มีโขดหินมากมาย -เดินเที่ยวชมธรรมชาติป่าไม้ ต้นไม้หลากหลายนานาชนิด -การพักผ่อนกับธรรมชาติ ด้วยที่พัก อาหารและเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยวตลอดทุกวัน
๖.พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์)	-สวดมนต์ ทุกวันอาทิตย์ -เที่ยวชมภาพจิตรกรรม ภาพวาดนรก-สวรรค์ ที่สวยงาม และรูปปั้นพระมหากษัตริย์ไทย ตลอดถึงวีรบุรุษผู้กล้าในอดีต เช่น ขวบ้านบางระจัน ท้าวยาโม พระยาพิชัยดาบหัก เป็นต้น -เสริมสร้างภูมิปัญญาด้านจิต

๗. พระธาตุชัยภูมิ	- ให้อำนาจพระธาตุ พระปางเปิดโลกขอพรได้สำเร็จตั้งใจปรารถนา - การเขียนชื่อในใบโพธิ์เงินโพธิ์ทองเพื่อเป็นที่ระลึกครั้งหนึ่งเคย มาบูชาพระธาตุชัยภูมิ เหมาะสำหรับปฏิบัติธรรมเนื่องจากมี ความสงบ อากาศเย็น และร่มรื่น
๘. วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) อ. หนองบัวแดง	- ปลุกต้นโพธิ์ที่เกิดมาพร้อมวัดผาเกิ้ง มีความศักดิ์สิทธิ์ และผู้คน ให้ความยำเกรงสักการะยกมือไหว้ครวญเดินผ่าน เพราะเชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตย์อยู่ เพื่อขอพรให้ชีวิตมีแต่ความสุขความ เจริญ
๙. อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา	- ชมหินที่มีรูปร่างแปลกหลากหลาย ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ของ ธรรมชาติ - เดินชมต้นไม้ใหญ่ที่ร่มรื่น
๑๐. อุทยานแห่งชาติไทรทอง	- การเล่นน้ำคลายร้อน - เดินเที่ยวชมธรรมชาติป่าไม้ ต้นไม้หลากหลายนานาชนิด
๑๑. อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	- เดินชมทุ่งดอกกระเจียว ที่ออกดอกงดงาม มีเป็นจำนวนมาก - สูดอากาศเย็นในทุ่งป่าหินงาม เข้าปอดให้เต็มที

จากตารางที่ ๔.๑๔ สรุปได้ว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมินั้น ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒)
กิจกรรมสักการะผู้มีพระคุณ ๓) กิจกรรมชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชม
ธรรมชาติให้ดูดี และ ๕) กิจกรรมนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน

๔.๓ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการสอบถามประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรืออาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผล ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง ๔.๑๕ - ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็นของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

(n=๔๐๐)

การสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว	๓.๙๑	๐.๖๔	มาก
๒. ด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยว	๓.๗๙	๐.๕๘	มาก
๓. ด้านการจัดการ การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	๔.๑๙	๐.๗๑	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการ การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็น
ของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการ
ท่องเที่ยว

(n=๔๐๐)

ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว	๓.๕๐	๐.๕๒	มาก
๒. กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวควรได้รับการพัฒนา	๓.๖๖	๐.๕๔	มาก
๔. การท่องเที่ยวควรเน้นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม	๔.๒๑	๐.๗๗	มากที่สุด
๕. กิจกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติมีความน่าสนใจ	๔.๔๒	๐.๗๘	มากที่สุด
๖. กิจกรรมมีการจัดป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๗๑	มาก
๗. กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ	๓.๘๘	๐.๕๙	มาก
รวม	๓.๙๑	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทาง
และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการ
ท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด
จำนวน ๒ ข้อ และระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ประชาชนมีความ
ความคิดเห็นว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติมีความน่าสนใจ ควรเน้นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม
มีการจัดป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีความหลากหลายและน่าสนใจ กิจกรรมการ
ท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม ควรได้รับการพัฒนา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว
ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็นของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยว

(n=๔๐๐)

ด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ มีการประสานงาน	๓.๘๙	๐.๕๙	มาก
๒.มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	๔.๑๐	๐.๖๘	มาก
๓. มีการประชุม หรือในเชิงลักษณะของเครือข่าย	๓.๖๖	๐.๕๔	มาก
๔. เครือข่ายมีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยว	๓.๕๐	๐.๕๒	มาก
รวม	๓.๗๙	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๙$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่า มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีการประสานงาน มีการประชุม หรือหารือในลักษณะของเครือข่าย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลความคิดเห็นของประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการ การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก

(n=๔๐๐)

ด้านการจัดการ การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	๔.๔๑	๐.๗๘	มากที่สุด
๒. มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องเส้นทางท่องเที่ยวให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ	๔.๔๔	๐.๗๙	มากที่สุด
๓. มีการจัดเส้นทางศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	๔.๐๒	๐.๗๒	มาก
๔. มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	๔.๑๐	๐.๖๘	มาก
๕. มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	๓.๙๖	๐.๕๗	มาก
รวม	๔.๑๙	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการ การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๒ ข้อ และระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่า มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องเส้นทางท่องเที่ยวให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ, มีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ, มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม, มีการจัดเส้นทางศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่

นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษตามลำดับ

สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

๑) การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติมีความน่าสนใจเป็นลำดับต้น ๆ แต่ควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

๒) การสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ส่วนใหญ่หน่วยงานมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แต่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาในด้านเครือข่ายมีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

๓) ด้านการจัดการ การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ส่วนใหญ่มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องเส้นทางท่องเที่ยวให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ แต่ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาในด้านการจัดเส้นทางศึกษาสถานที่ท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น

๔.๓.๒ ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๐ คน เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการสัมภาษณ์โดยสรุปมีดังต่อไปนี้

องค์กรหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเชื่อมต่อกับอำเภอใกล้เคียงกัน โดยอาศัยเส้นทางที่ตรง ไม่อ้อมมากเกินไป^{๙๗} จัดเป็นพื้นที่เส้นทางใหม่ ซึ่งยังคงเส้นทางท่องเที่ยวเดิมเอาไว้ก่อน เพราะเส้นทางใหม่อาจจะยังไม่ชินกับนักท่องเที่ยวอาจจะสร้างความสับสนกับนักท่องเที่ยวและผู้ไม่ชินทางได้ ทั้งนี้ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละตำบลสำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวของตนเอง และนำมาเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โดยอาศัยไลน์เป็นแอปพลิเคชันในการติดต่อสื่อสารและกำหนดแนวทางการสร้างความร่วมมือกัน^{๙๘}

^{๙๗} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๙๘} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๒, สัมภาษณ์, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้มีระบบการวางแผนไว้ว่าทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีตัวแทน และผู้นำองค์กรมาร่วมว่า จะเป็นองค์กรภาครัฐ วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ตลอดจน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ย่อนั้นประสบความสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว^{๙๙} และผู้ประกอบการชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวให้มากที่สุด เพราะที่ผ่านมาพบปัญหา คือ ชาวบ้านต้องขนสินค้าไปจำหน่ายและต้องจ่ายค่าเช่าในราคาแพง ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการทยอยปิดตัวไป และย้ายไปขายที่อื่น ส่งผลทำให้ไม่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวมากนัก เพราะสินค้ามีความไม่หลากหลาย ดังนั้น จึงได้ร่วมมือกันว่าจะต้องกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่ระหว่างชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัดที่มีเส้นทางเกิดขึ้นใหม่ และเส้นทางนั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว และเชื่อว่าถ้ามีการกำหนดเส้นทางใหม่ก็จะสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพใกล้บ้านชุมชนก็จะเกิดความยั่งยืน^{๑๐๐}

แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเครือข่าย ทำให้เล็งเห็นถึงลักษณะของพื้นที่การท่องเที่ยวชัดเจนและทำให้ลดระยะเวลาในการเดินทาง เพราะการเกิดเส้นทางใหม่ก็จะเป็นการกระตุ้นนักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวเมืองชัยภูมิมีความตื่นตา ตื่นใจ อยากมาเที่ยวชมในเส้นทางใหม่ๆ^{๑๐๑} เพราะเส้นทางที่เกิดขึ้นใหม่เน้นเส้นทางสายธรรมชาติเป็นหลัก โดยอาศัยจุดเด่นของแต่ละหมู่บ้าน ตำบลและชุมชนนั้นๆ ได้มีการนำเอาของมาขายเป็นจุดขายอย่างมีสัดส่วนและภายใต้การดูแลร่วมกันระหว่างเครือข่าย^{๑๐๒} แต่ผลประโยชน์ตกอยู่ที่ชุมชนมากที่สุดและการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่นั้นเป็นไปได้อย่างราบรื่น รวดเร็วและเป็นการสร้างกำลังใจให้กันและกัน^{๑๐๓}

บทบาทของสำนักงานการท่องเที่ยวชัยภูมิและสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ได้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี เช่น บุญกระฐูป เป็นต้น^{๑๐๔} และกรมอุทยานแห่งชาติที่ ๔ แห่งได้เข้าร่วมกันในการประสานความร่วมมือในเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละสถานที่ก็มีความสำคัญที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ที่มีมาผสมผสาน^{๑๐๕} และการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ของฝากที่เป็นเอกลักษณ์และร่วมกัน

^{๙๙} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๐, สัมภาษณ์, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๐} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๖, สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๖, สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๒} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๗, สัมภาษณ์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๓} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๒, สัมภาษณ์, วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๔} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๖, สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๕} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๗, สัมภาษณ์, ๒ เมษายน ๒๕๖๕.

ช่วยประชาสัมพันธ์ไปยังนักท่องเที่ยวผ่านระบบโซเชียล^{๑๐๖} โดยมีกลุ่มจิตอาสาพาเที่ยวเข้ามาสมทบ ทำให้การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังคงขาดงบประมาณ และกิจกรรม โครงการที่จะต้องเพิ่มเติมบรรจุเป็นแผนพัฒนาระดับตำบลในแต่ละพื้นที่ต่อไป^{๑๐๗} การสร้างเครือข่าย เพื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอื่นให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และมีศักยภาพทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการการท่องเที่ยว บุคลากร การบริหารจัดการ การท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขต อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ที่มีน้ำตก และแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวมากพอใน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น^{๑๐๘}

จากการพัฒนาเครือข่ายในเชิงพื้นที่เส้นทางการท่องเที่ยวสรุปได้ ๔ ประการ คือ ๑) องค์การหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอ เชื่อมต่อกับอำเภอใกล้เคียงกัน ๒) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้มีระบบการวางแผนไว้ว่าทุก ส่วนงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีตัวแทนหรือผู้นำองค์กรมาร่วมกัน ๓) แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงการ ท่องเที่ยวเชิงเครือข่าย ทำให้เล็งเห็นถึงลักษณะของพื้นที่การท่องเที่ยวชัดเจน และทำให้ลดระยะเวลา ในการเดินทาง ๔) บทบาทของสำนักงานการท่องเที่ยวชัยภูมิและสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ได้มี บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี เครือข่ายแบ่งตามลักษณะงาน หรือการเชื่อมโยง อาจมีลักษณะของ ๑) เครือข่ายความคิด เครือข่าย การเรียนรู้ (เชื่อมโยงแนวนอน) ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวชัยภูมิ เป็นต้น ๒) เครือข่ายการทำงาน ในกิจกรรม ประเด็นร่วมกัน (เชื่อมโยงแนวตั้ง) เป็นเครือข่ายที่มีการพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนสู่ การทำงานเพื่อต่อยอดการทำงานด้านการท่องเที่ยวในการทำการตลาดร่วมกัน ของเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชัยภูมิ 3) เครือข่ายบูรณาการ (เชื่อมโยงหลายมิติ) เป็นการ ทำงานที่มองความร่วมมือเป็นฐานเพื่อความราบรื่นในการบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ มีเกิดการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

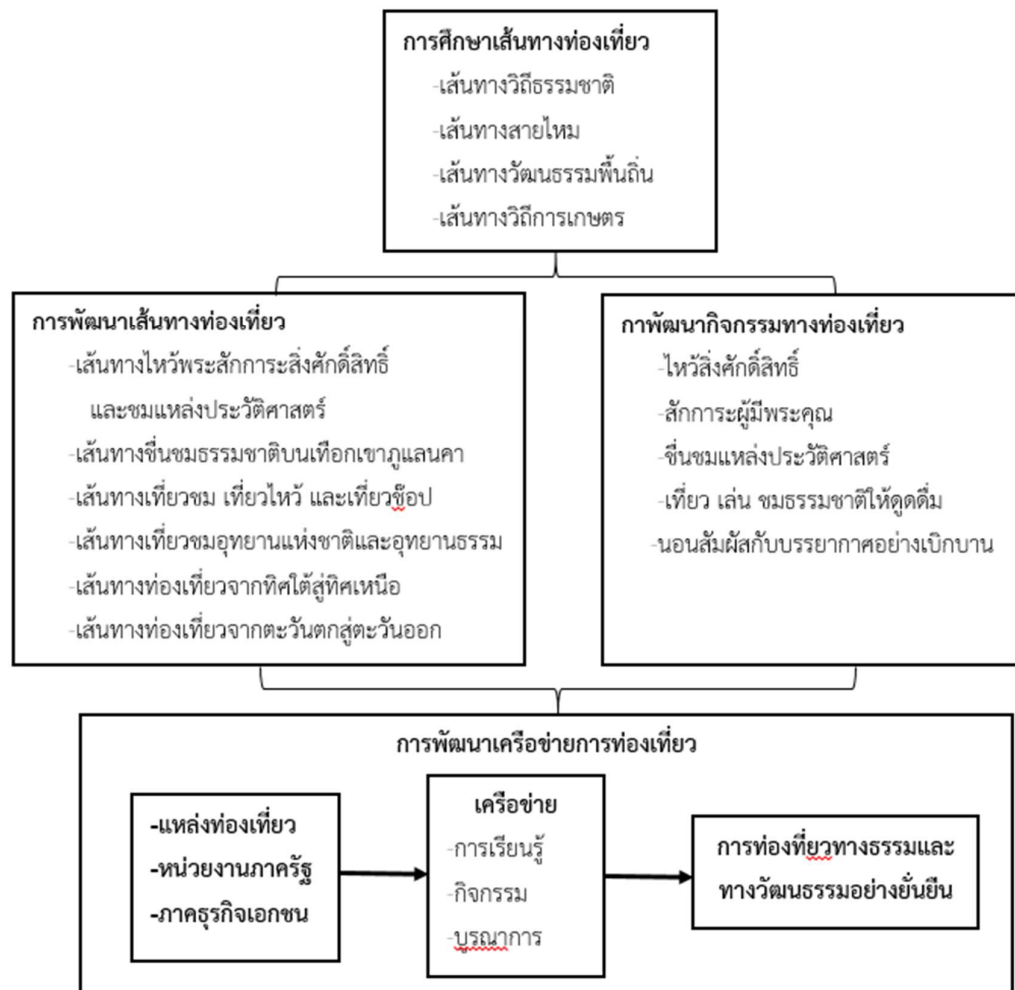
^{๑๐๖} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๘, สัมภาษณ์, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒๙, สัมภาษณ์, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๘} ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑๐, สัมภาษณ์, ๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

๔.๔. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมใน จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ มี ๔ เส้นทาง คือ ๑) เส้นทางวิถีธรรมชาติ ๒) เส้นทางสายไหม ๓) เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ ๔) เส้นทางวิถีการเกษตร นำไปสู่การพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ มี ๖ เส้นทาง คือ ๑) เส้นทางไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๒) เส้นทางชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา ๓) เส้นทางเที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง ๔) เส้นทางเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติและอุทยานธรรม ๕) เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ และ ๖) เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก โดยมีการ พัฒนากิจกรรมทางท่องเที่ยว มี ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒) กิจกรรมสักการะผู้มี พระคุณ ๓) กิจกรรมชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดีมี และ ๕) กิจกรรมการนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน ก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดย สร้างร่วมมือกันใน ๓ ส่วน ๑) แหล่งท่องเที่ยว ๒) หน่วยงานภาครัฐ และ ๓) ภาคธุรกิจเอกชน พัฒนา เป็นเครือข่ายใน ๓ ลักษณะ คือ ๑) เครือข่ายการเรียนรู้ ๒) เครือข่ายเชิงกิจกรรม และ ๓) เครือข่าย เชิงบูรณาการ อันนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตาม ภาพประกอบที่ ๒๗ ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๔.๒๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ๑) ผู้นำท้องถิ่นที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๒) ประชาชนชาวบ้าน/ผู้รู้ ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ๓) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ๔) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๕) นักธุรกิจและนักท่องเที่ยว จำนวน ๓๐ คน เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการอธิบายผลเชิงพรรณนา แสดงผลตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑. การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๓๓๒ กิโลเมตร มีลักษณะด้านภูมิประเทศ ประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ, ๑๒๔ ตำบล ๑,๖๒๐ หมู่บ้าน ๒๕ ชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๔๔ แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒๗ แห่ง เช่น น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ และถ้ำต่างๆ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณวัตถุและโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๑๘ แห่ง เช่น ปราสาทภู ภูพระ ภูแฝด และพระพุทธรูปสมัยทราวดี เป็นต้น

ในแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐^{๑๐๙} ได้สรุปเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔ เส้นทาง ประกอบด้วย

๑) เส้นทางที่ ๑ เส้นทางวิถีธรรมชาติ ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีธรรมชาติ จำนวน ๙ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) ป่าหินงาม/ทุ่งดอกกระเจียว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม C) ทุ่งดอกบัวสวรรค์ อุทยานแห่งชาติไทรทอง D) มอหินขาว E) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน F) อุทยานแห่งชาติภูแลนคา G) ภูคิง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ H) เขตอนุรักษ์ป่าภูเขียว และ I) ถ้ำแก้ว ตำบลแหลมทอง อำเภอภักดีชุมพล

๒) เส้นทางที่ ๒ เส้นทางสายไหม ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทอผ้าไหมอันเป็นแหล่งพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านบุรพา/ต่อน C) บ้านเสี้ยนน้อย อำเภอเมืองชัยภูมิ D) บ้านหนองบัวเพ็ง อำเภอคอนสวรรค์ E) บ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ F) บ้านโคกล่าม อำเภอแก้งคร้อ G) บ้านโนนเสลา อำเภอภูเขียว H) บ้านหัน อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และ I) บ้านนาทุ่งใหญ่ อำเภอหนองบัวแดง และ K) โครงการส่งเสริมศิลปาชีพทุ่งกะมัง

๓) เส้นทางที่ ๓ เส้นทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) ซี่งกูร์/ซึบสะเลเต อำเภอเทพสถิต C) ตึกลีไฟ บ้านหนองเชียง D) พระใหญ่ทวารวดี (พระเจ้าองค์ตื้อ) ภูพระ E) พระธาตุชัยภูมิ F) วัดป่าสุคโต G) งานบุญกระฐูป อำเภอหนองบัวแดง H) วัฒนธรรมสาวบ้านแต้ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ I) แหน่คโหด บ้านโนนเสลา อำเภอภูเขียว และ K) วัฒนธรรมไทคอนสาร

๔) เส้นทางที่ ๔ เส้นทางวิถีการเกษตร ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัด จำนวน ๑๐ แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย A) เจ้าพ่อพระยาแล(พญาแล) B) สวนทุเรียนบ้านหนองใหญ่ C) มะขามหวาน บ้านชัยประสิทธิ์ D) มะขามหวาน บ้านราษฎร์พัฒนา E) กล้วยหอมทอง อำเภอหนองบัวแดง F) สวนส้มโอ บ้านบึงสิบลี G) สวนมะม่วง บ้านโหล่น อำเภอหนองบัวแดง H) ไร่สตอเบอรี่ อำเภอคอนสาร I) ไร่สตอเบอรี่ เก่ายาดี อำเภอแก้งคร้อ และ K) ไร่สตอเบอรี่ ตำบลชัยสีทอง

^{๑๐๙} สรุปจากแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐, กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ หน้า ๔๕-๔๖ (ที่มา : http://www.chaiyaphum.go.th/page_other/Plan_cyp2561-2564.php)

๕.๑.๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๑ แห่ง ประกอบด้วย (๑) อุทยานแห่งชาติตาดโตน (๒) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา (๓) อุทยานแห่งชาติไทรทอง (๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม (๕) ศาลเจ้าพ่อพญาแล (๖) ปราสาทภู (๗) ภูพระ (พระเจ้าองค์ตื้อ) วัดศิลาอาสน์ (๘) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย (เรือหงส์) วัดพญาแล และ (๑๑) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง)

ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ได้จำนวน ๖ เส้นทาง ประกอบด้วย

เส้นทางที่ ๑ เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปราสาท ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ และ ๔) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย วัดคอนสวรรค์

เส้นทางที่ ๒ เส้นทางท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคา โดยเริ่มจาก ๑) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน ๒) มอหินขาว ๓) ผาห้วยนาค อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา และ ๔) พระธาตุชัยภูมิ

เส้นทางที่ ๓ เส้นทางท่องเที่ยว “เที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวช้อปปิ้ง” โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปราสาท ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๔) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลื่อม ๕) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ๖) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) และ ๗) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง

เส้นทางที่ ๔ เส้นทางเที่ยวชม “อุทยานชาติและอุทยานธรรม” โดยเริ่มจาก ๑) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ๒) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ๓) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง (พักค้าง) ๔) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ๕) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน ๖) มอหินขาว ๗) ผาห้วยนาค เขตอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา และ ๘) พระธาตุชัยภูมิ

เส้นทางที่ ๕ เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ โดยเริ่มจาก ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปราสาท ๓) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๔) น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติตาดโตน (พักค้าง) ๕) มอหินขาว ๖) ผาห้วยนาค อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา และ ๗) พระธาตุชัยภูมิ

เส้นทางที่ ๖ เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่ตะวันออก โดยเริ่มจาก ๑) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ๒) อุทยานแห่งชาติไทรทอง ๓) ชุมชนบ้านลาดวังม่วง (ชุมชนวัฒนธรรมดีเด่น) อำเภอหนองบัวแดง (พักค้าง) ๔) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) ๕) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ๖) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย (เรือหงส์) บ้านโนนเหลื่อม ๗) พระเจ้าองค์ตื้อ (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ ๘) หลวงพ่อใหญ่ทวารวดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย วัดคอนสวรรค์

ผลการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ นั้น ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒) กิจกรรมสักการะผู้มีพระคุณ ๓) กิจกรรมชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดีมี และ ๕) กิจกรรมนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน

๕.๑.๓ การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตามเส้นทางแหล่งโบราณคดี จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเครือข่ายในเชิงพื้นที่เส้นทางท่องเที่ยว มี ๔ ประการ คือ ๑) องค์ครหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเชื่อมต่อกับอำเภอใกล้เคียงกัน ๒) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้มีระบบการวางแผนไว้ว่าทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีตัวแทนหรือผู้นำองค์กรมาร่วมกัน ๓) แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเครือข่าย ทำให้เล็งเห็นถึงลักษณะของพื้นที่การท่องเที่ยวชัดขึ้น และทำให้ลดระยะเวลาในการเดินทาง ๔) บทบาทของสำนักงานการท่องเที่ยวชัยภูมิ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ได้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี เครือข่ายแบ่งตามลักษณะงาน หรือการเชื่อมโยง อาจมีลักษณะของ ๑) เครือข่ายความคิด เครือข่ายการเรียนรู้ (เชื่อมโยงแนวนอน) ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวชัยภูมิ เป็นต้น ๒) เครือข่ายการทำงานในกิจกรรม ประเด็นร่วมกัน (เชื่อมโยงแนวตั้ง) เป็นเครือข่ายที่มีการพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การทำงานเพื่อต่อยอดการทำงานด้านการท่องเที่ยวในการทำตลาดร่วมกัน ของเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชัยภูมิ 3) เครือข่ายบูรณาการ (เชื่อมโยงหลายมิติ) เป็นการทำงานที่มองความร่วมมือเป็นฐานเพื่อความร่วมมือในการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้มีการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๑ แห่ง นำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ได้จำนวน ๖ เส้นทาง คือ ๑) เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมแหล่งประวัติศาสตร์ (ระยะเวลา ๑ วัน) ๒) เส้นทางท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติบนเทือกเขาภูแลนคา (ระยะเวลา ๑ วัน) ๓) เส้นทางท่องเที่ยว “เที่ยวชม เที่ยวไหว้ และเที่ยวซ้อป” (ระยะเวลา ๑ วัน) ๔) เส้นทางเที่ยวชม “อุทยานชาติและอุทยานธรรม” (ระยะเวลา ๒ วัน) ๕) เส้นทางท่องเที่ยวจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ (ระยะเวลา ๒ วัน) และ ๖) เส้นทางท่องเที่ยวจากตะวันตกสู่

ตะวันออก (ระยะเวลา ๒ วัน) และกิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ที่พัฒนาขึ้น มี ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒) กิจกรรมสักการะผู้มีพระคุณ ๓) กิจกรรมชื่นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดี และ ๕) กิจกรรมนอนสัมผัสกับบรรยากาศอย่างเบิกบาน ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จากวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๑ แห่ง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมานานเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ น้ำตกตาดโตน เพราะเมื่อทุกคนกล่าวถึงจังหวัดชัยภูมิ ก็จะนึกถึงน้ำตกตาดโตนเป็นลำดับแรก ต่อมาคือ “มอหินขาว” หรือ “สโตนเฮตจ์เมืองไทย” และแหล่งท่องเที่ยวที่ประชาชนให้ความสนใจและเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อสักการะเป็นจำนวนมาก คือ ศาลเจ้าพ่อพญาแล เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก โดยส่วนใหญ่ก่อนที่จะไปท่องเที่ยวที่อื่น ก็จะมาสักการะเจ้าพ่อพญาแลก่อน ต่อจากนั้น ก็จะไปเที่ยวที่ปราสาท ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ นั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางศาสนา คือ พระพุทธชัยภูมิพิทักษ์ วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง), พระเจ้าองค์โต (ภูพระ) วัดศิลาอาสน์ และ พระพุทธรูปใหญ่ (หลวงพ่อบึงหลวงพ่อบึงทวารวดี) วัดคอนสวรรค์ ที่ประชาชนในพื้นที่ต่างรู้จักและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทางราชการจัดให้บริการด้านการท่องเที่ยวตามนโยบายของทางราชการ จำนวนทั้ง ๔ แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติตาดโตน อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เป็นพื้นที่ที่มีสวยงามตามธรรมชาติ เหมาะแก่การเที่ยวชม มีความสะอาด สะดวกและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากการบริหารจัดการในพื้นที่อย่างเป็นระเบียบ ถูกต้องและเหมาะสม และแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ได้แก่ วัดพระธาตุชัยภูมิ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มากราบไหว้ พร้อมกับพักผ่อนหย่อนใจ ได้ชมวิวทิวทัศน์ทางธรรมชาติบนเทือกเขาภูแล่นคามีสถานที่สำหรับเคารพสักการะ คือ พระธาตุเจดีย์ รูปหล่อจำลองของเจ้าพระพญาแล และพระพุทธรูปขาวภายในวิหารด้านล่าง และมีการจัดสถานที่ที่สะอาดร่มรื่นเหมือนกับพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และอีกแห่งหนึ่ง คือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติไทย (เรือหงส์) ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมอนุสาวรีย์บูรพมหากษัตริย์ของไทย และผู้เสียสละชีวิตเพื่อรักษาแผ่นดินไว้เป็นจำนวนมาก โดยสถานที่นี้มีลักษณะการก่อสร้างเป็นเรือหงส์ตั้งอยู่กลางน้ำ แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม มีการพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องประจำปี ซึ่งจะเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมินั้น ได้พยายามพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นเป็นแหล่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้เข้ามาท่องเที่ยวอย่างสะดวกปลอดภัย และเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Collier, A. & Harraway, S ที่ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ

๓ ประการ หรือ 3As ได้แก่ ๑) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Sites) และ เหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่า ประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้าง เพียงอย่างเดียว ๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความ สะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนที่เดินทางเข้ามาถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัยและ สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และ ๓) การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบ ขนส่ง (Transportation)^{๑๑๐}

๒) เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จากการ พัฒนาเส้นทางขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องคำนึงถึงระยะเวลา ระยะทาง ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้สัมผัสกับ บรรยากาศการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวก็ต้องคำนึงถึงเส้นทาง ระยะเวลา และสถานที่พักแรมระหว่างทาง ที่เหมาะสมในการเดินทางที่ควรอยู่ใกล้หรือต่อเนื่องถึงกัน และสร้างให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึง ความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวอีกด้วย และต้องพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถ เดินทางไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆตามที่พักท่องเที่ยวต้องการได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของศิลาวัฒน์ ชัยวงษ์ และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา” ได้ระบุไว้ในงานวิจัยว่า จากการ สสำรวจพื้นที่และนำหลักแนวทางการวางแผนการจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้สามารถสร้างรูปแบบ เส้นทางท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน ๑๖ รายการนำเที่ยวใน ๘ พื้นที่

๓) กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ที่ พัฒนาขึ้นมี ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๒) กิจกรรมสักการะผู้มีพระคุณ ๓) กิจกรรม ขึ้นชมแหล่งประวัติศาสตร์ ๔) กิจกรรมเที่ยว เล่น ชมธรรมชาติให้ดูดีมี และ ๕) กิจกรรมนอนสัมผัส กับบรรยากาศอย่างเบิกบาน จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นทำให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้สึก อบอุ่นใจ มีกำลังใจ ภาคภูมิใจจากการได้มาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และร่างกาย ได้รับการฟื้นฟูและเยียวยาจากการตรากตรำทำงานหนักมาเป็นระยะเวลาและทำให้รู้สึกผ่อนคลาย เมื่อได้มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมี ส่วนช่วยในการกระจายรายได้ให้กับผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทินกฤต รุ่งเมือง ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิง

^{๑๑๐} Collier, A. & Harraway, S, *The New Zealand Tourism Industry*, 2nded, (New York: Longman, 1997), p. 18.

สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่าย กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มทวารวดี ๔ จังหวัด ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามโครงสร้างเพื่อความสมดุลตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้สมาชิกทราบถึงแนวทางการกระจายรายได้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และจากการถอดบทเรียนพบว่า ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ชุมชน ผู้บริหารในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในและภายนอก ชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ^{๑๑๑}

๕.๒.๒ การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตามเส้นทางแหล่งโบราณคดี จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเครือข่ายในเชิงพื้นที่เส้นทางท่องเที่ยว มี ๔ ประการ คือ ๑) องค์กรหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเชื่อมต่อกับอำเภอใกล้เคียงกัน ๒) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้มีระบบการวางแผนไว้ว่าทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีตัวแทนหรือผู้นำองค์กรมาร่วมกัน ๓) แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเครือข่าย ทำให้เล็งเห็นถึงลักษณะของพื้นที่การท่องเที่ยวชัดขึ้น และทำให้ลดระยะเวลาในการเดินทาง ๔) บทบาทของสำนักงานการท่องเที่ยวชัยภูมิ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ได้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี เครือข่ายแบ่งตามลักษณะงาน หรือการเชื่อมโยง อาจมีลักษณะของ ๑) เครือข่ายความคิด เครือข่ายการเรียนรู้ (เชื่อมโยงแนวนอน) ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวชัยภูมิ เป็นต้น ๒) เครือข่ายการทำงานในกิจกรรม ประเด็นร่วมกัน (เชื่อมโยงแนวตั้ง) เป็นเครือข่ายที่มีการพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การทำงานเพื่อต่อยอดการทำงานด้านการท่องเที่ยวในการทำตลาดร่วมกัน ของเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชัยภูมิ 3) เครือข่ายบูรณาการ (เชื่อมโยงหลายมิติ) เป็นการทำงานที่มองความร่วมมือเป็นฐานเพื่อความราบรื่นในการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้มีการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความร่วมมือกันเป็นเครือข่ายจาก ๓ ส่วนใหญ่ๆ คือ หน่วยงานภาครัฐ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และภาคธุรกิจเอกชน จะส่งผลให้เกิดเป็นเครือข่ายที่ชัดเจนในการสนับสนุนกันและกันกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ในลักษณะของการวางแผนร่วมกัน การดำเนินการกิจกรรม

^{๑๑๑} ทินกฤต รุ่งเมือง, "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว ของกลุ่มทวารวดี ๔ จังหวัด" บทความวิจัย, (วารสารร่วมพฤษภ, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-เม.ย. ๒๕๕๘), หน้า ๑๓๗.

ร่วมกัน ตลอดจนถึงการประสานงานทางการท่องเที่ยวอันจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในพื้นที่นั้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชิน ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้และลาวใต้” ซึ่งพบว่า แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพึ่งพาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้โดยการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยไม่ต้องมีวีซ่าระหว่างกัน การให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทั้งของประเทศตนเองและประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกัน และการใช้บัตรการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน^{๑๑๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ควรเร่งดำเนินการปรับปรุง และพัฒนาสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะอาด สวยงาม นำท่องเที่ยว ควรเน้นให้มีการจัดการดูแลรักษาความ สะอาดเรียบร้อยและดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และทรัพยากรการแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยวและงานเทศกาลประเพณีตามสื่อต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้นและอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาบริการด้านการคมนาคมขนส่งในจังหวัดชัยภูมิเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก และปลอดภัย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในเขตอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้มีเอกลักษณ์อย่างเหมาะสมต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ในเขต จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิให้มากยิ่งขึ้น

^{๑๑๒} ชิน ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้และลาวใต้, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

บรรณานุกรม

๑.หนังสือภาษาไทย

กองวิชาการและฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (๒๕๓๔) **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, สงขลา : สำนักงาน หาดใหญ่ สงขลา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี ๒๕๖๔, ม.ป.ป.

เกื้อ วงศ์บุญสิน, (๒๕๔๐) **ประชากรกับการพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๕๓) **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**, พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โมลิต บัณฑิตราษฎร์, (๒๕๓๒) **การพัฒนาประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ.

ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์, (๒๕๔๘), **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปาชีพ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชมพูท โมราชาตี, (๒๕๔๘), **พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว**, อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซท.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, (๒๕๔๐) **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**, กรุงเทพมหานคร: โครงการวิถีทรรศน์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, (๒๕๔๐), **โครงการวิถีทรรศน์ วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**, กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ชูเกียรติ นพเกตุ, (๒๕๔๕), **การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, (เชียงใหม่: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).

ณัฐพล ชันธไชย, (๒๕๔๙), **การสร้างมาตรฐานวัดขวัญ**, กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, (๒๕๕๑) **พฤติกรรมองค์การ**, กรุงเทพฯ: วี.พรินท์ (๑๙๙๑).

ดร.ชณิ เอมพันธ์, (๒๕๔๘) **เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นิคม จารุมณี, (๒๕๓๖) **การท่องเที่ยวและการจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, (๒๕๔๘) **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**, กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, (๒๕๔๙) การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ปรีชา แดงโรจน์, (๒๕๔๔) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ ๒๑, กรุงเทพมหานคร: ไฟว์ แอนด์ ไฟว์ พรินต์.

ผุสดี สัตยamanan, (๒๕๔๙) การบริหารธุรกิจ, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

พยอม ธรรมบุตร.(๒๕๔๙).เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.
กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (๒๕๔๕), กลยุทธ์การตลาดในอุตสาหกรรม, นนทบุรี: สาขาวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรรณ วังษ์วานิช, (๒๕๔๖), ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.

วิทยากร เชียงกุล, (๒๕๒๗) การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฉับกระ

วินิจ วีรยางกูร, (๒๕๓๓), การจัดการการท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์และ
บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริ ฮามสุโพธิ์, (๒๕๔๓), สังคมวิทยาการท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ เฮาส์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, (๒๕๔๒) การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: กองบริการที่ปรึกษาศูนย์บริการ
วิชาการ สถาบันวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สนธยา พลศรี, (๒๕๔๗) ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สายพิน ยิ้มอ่อน, (๒๕๔๘), ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย, ปทุมธานี: คณะมนุษยศาสตร์
และ สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุมิตร สุวรรณ, (๒๕๕๔), รัฐบาลแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, (๒๕๔๑) ท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

สุรียา วีรวงศ์, (๒๕๒๔) ผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและด้านวัฒนธรรมในประเทศไทย
, รายงานวิจัย, กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุรักษ์ ปัญญานูวัฒน์, (๒๕๔๒) แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรายได้ พะเยา แพร่ น่าน,
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

๒.หนังสือภาษาอังกฤษ

- Collier, A. & Harraway, S, (1997), **The New Zealand Tourism Industry**, 2nded, New York: Longman.
- Loudon, D. L., & Bitta, D. A. J. (1988) **Consumer Behavior: Concept and Applications**. (3rd ed).
New York: McGraw-Hill.
- Taro Yamane, (1967) **Elementary sampling theory**. New Jersey : Prentice-Hall.Inc.
- Walter, K. (1978) **The Working Class in Welfare Capitalism**. London: Routledge & Kegan Paul.
- Mc Intosh, G. and Ritchie, (1995), **Tourism Principle, Practices Philosophies**, 5thed, New York: John and Sons.
- Greg Richards and Julie Wilson, (2006), **Tourism} Creativity and Development**, London & New York :
Routledge Taylors and Francis Group.
- Maslow, Abraham H, (1970) **Motivation and Personality**, New York : Harpers and Row.

๓.รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์

- ชื่น ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน, “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวกวยในเขตอีสานใต้และลาวใต้”, รายงานการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชูเกียรติ ยิ้มพวง, (๒๕๕๔) แรงจูงใจที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา บริษัท บางกอกกล๊าส จำกัด โรงงานจังหวัดปทุมธานี, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการวิศวกรรมธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ, (๒๕๔๗), การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในมณฑลยูนนาน : ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในนครคุนหมิง เมืองยูนนาน และเมืองกลูซี, รายงานวิจัย, กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ.
- บุปผา พิกุลแก้วและคณะ, (๒๕๕๐), แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปฐมวงศ์ สีหาเสนา, (๒๕๕๗), แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี, วิทยานิพนธ์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยะวดี หิริกมล. (2545). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วาลิกา แสนคำ, (๒๕๔๕), การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ, (๒๕๖๓) “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา” รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุธี เสริฐศรี, (๒๕๕๗) “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลอง โคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สมบูรณ์ นันทวงศ์, (๒๕๔๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพการบริการด้านสาธารณสุข ศึกษาเฉพาะกรณีสถานีอนามัยกระทุ่มล้ม อ.สามพราน จ.นครปฐม, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

๔.วารสารวิชาการ

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรinya แสงลิ้มสุวรรณ, (๒๕๕๕) “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, วารสารนักรับบริหาร (Executive Journal) ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๕).

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย, (๒๕๕๙) ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคำ จังหวัดลำปาง. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๖) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, (๒๕๕๖) “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย” บทความวิชาการ, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย. ๓๓ (๒) ๒๕๕๖.

ศรินันท์ พงษ์นรินทร์, (๒๕๕๙) “แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”, บทความวิจัย, วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มข. ๙ (๑) ม.ค. - มิ.ย. ๒๕๕๙, หน้า ๑๒.

ทินกฤต รุ่งเมือง, (๒๕๕๘) "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว ของกลุ่มทวารวดี ๔ จังหวัด" บทความวิจัย, วารสารร่มพญักษ์, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-เม.ย. ๒๕๕๘).

สุภาพรณ ประสงค์ทัน, (๒๕๕๖) “ทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชาวไทยพวน อ.ปากพลี จ.นครนายก” บทความวิจัย, วารสาร สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ ๑๖ ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๖).

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี, (๒๕๕๖) "การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโดน ปาหนัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล" บทความวิจัย, สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 83 กรกฎาคม - กันยายน 2556.

๕.สื่อออนไลน์

ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://cyberclass.msu.ac.th/cyberclass/cyberclass-uploads/libs/html/๓๐๑๓๓/๓_๒.htm, เข้าถึง ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕.

จังหวัดชัยภูมิ ที่มา http://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about2.1.php เข้าถึง วันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๕.

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ [ออนไลน์].

<http://www.dasta.or.th/creativetourism/th/creativetourism/531.html>

เสนาะ ดีเยาว์, แรงจูงใจกับความสำเร็จในงาน. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<http://www.swk.ac.th/stech/picturesupload1/LANG52.pdf>. (๒๑ กันยายน ๒๕๖๔).

๖.สัมภาษณ์

คนที่ ๑ นายผดุงศักดิ์ แสงเพชร, รองนายกเทศมนตรีเมืองชัยภูมิ, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒ นายไชยกร คชนาวัง, นายก อบต.นาเสียว, สัมภาษณ์, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๓ นายวานิช การบรรจง, นายก อบต.คอนสวรรค์, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๔ นายอ้วน ยันจตุรัส, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่พัฒนา ม.๑๑ ต.บ้านไร่, สัมภาษณ์, ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๕ นายสองคร ต่อสกุล, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖, บ้านนาไก่เขา ตำบลนาเสียว, ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๖ พระอธิการอภิรักษ์ ธมมรชิต เจ้าอาวาสวัดศิลาอาสน์, สัมภาษณ์, ๒๓ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๗ พระอธิการบุญรัตน์ นิลวงโณ, เจ้าอาวาสวัดคอนสวรรค์, สัมภาษณ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๘ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, ดร., สัมภาษณ์, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๙ ผศ.ดร.सानนท์ ด้านภักดี, ประธานคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อพญาแล, สัมภาษณ์, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๐ นายโอภาส ก้ามกาง, ปราชญ์ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, ๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๑ ดร.สมเกียรติ คงกระพี, รองปลัดรักษาการแทนปลัดเทศบาลเมืองชัยภูมิ, สัมภาษณ์, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๒ นางศุภณัฐ สุภัทโรบล, นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ, สังกัดฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว
สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ, สัมภาษณ์, ๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

คนที่ ๑๓ นางกาญจนาทิศา บำขุนทด, ปลัด อบต.นาฝาย, สัมภาษณ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๔ นางสาวสุรียา สุระเสียง, หัวหน้าวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๕ นางสาวภาสุรีย์ โชคบำรุง, ปลัด อบต.ห้วยต้อน, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๖ นายเด่น รัตนชัย, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูแลนคา, สัมภาษณ์, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.,

คนที่ ๑๗ นายกองหนุน เงามาม, หัวหน้าฝ่ายป้องกัน อุทยานแห่งชาติตาดโตน, สัมภาษณ์, ๒ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๑๘ นายชม มาแดง, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติไทรทอง, สัมภาษณ์, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕,

คนที่ ๑๙ นายอนวัจน์ ชำนาญกิจ, ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม, ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๐ ดร.อิสระ พรหมเดชบุญ, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
ชัยภูมิ, สัมภาษณ์, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๑ คุณสุนัย ตั้งวงษ์เจริญ,ผู้ชำนาญการด้านการตลาด สัมภาษณ์วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๕

คนที่ ๒๒ นายพิรพัทธ์กร สิริวัชรธร,นักธุรกิจ สัมภาษณ์วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๓ คุณทิพย์สุดา ไชยสาม,อาชีพส่วนตัว สัมภาษณ์วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

คนที่ ๒๔ นายสุทธิ เหล่าฤทธิ์, อาชีพส่วนตัว, สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๕ นายวิทยา เดชเจริญ บุคคลทั่วไป สัมภาษณ์, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕

คนที่ ๒๖ นางสาวณัฏฐานันท์ ยางเครือ, อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๗ นางสาวศิริราทร เนตรวิเศษ, อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๘ นางนุจินทร์ จิตรกลาง, อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๒๙ นางจินตนา ทัดมาลา, ตำบลคอนสวรรค์ อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ, สัมภาษณ์ ๒๒
มกราคม ๒๕๖๕.

คนที่ ๓๐ นางวราภรณ์ อินทุไส, ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนาฯ,สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ,
สัมภาษณ์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย เรื่อง
การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

เอกสารชุดนี้เป็นแบบสอบถาม เพื่อทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านให้ข้อมูลและความคิดเห็นตามแบบสอบถามนี้ การตอบคำถามใน แบบสอบถามครั้งนี้จะถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น จึงขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงและตามความรู้สึกของตัวเอง หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ ๒ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ตอนที่ ๓ การสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่าน

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ดร.ปรรณ ประกัน

ผู้วิจัย

แบบสอบถามการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการวิจัย เรื่อง
การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารชุดนี้เป็นแบบสอบถาม เพื่อการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ส่วนที่ ๑: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. อายุ ☐ อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ☐ อายุ ๒๐-๒๙ ปี
☐ อายุ ๓๐-๓๙ ปี ☐ อายุ ๔๐-๔๙ ปี
☐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี ☐ อายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป
๓. ระดับศึกษา ☐ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโทขึ้นไป
๔. อาชีพ ☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
☐ พนักงานบริษัท/รับจ้าง ☐ นักเรียน/นักศึกษา
☐ เกษียณ ☐ อื่นๆ.....

ส่วนที่ ๒: ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมใน
จังหวัดชัยภูมิ

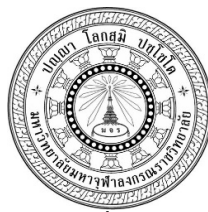
เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมใน จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑.การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ					
๑.๑ มีการจัดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระเบียบ พื้นที่มีสัดส่วนที่					

เหมาะสม					
๑.๒ มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ดี					
๑.๓ สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาด น่าชื่นชม					
๑.๔ มีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ					
๑.๕ มีการจัดการระบบรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี					
๑.๖ มีการบริหารจัดการที่ดีช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน					
๒. ด้านการอนุรักษ์เส้นทางการท่องเที่ยว					
๒.๑ นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่ท่องเที่ยว					
๒.๒ นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดีในเส้นทางการท่องเที่ยว					
๒.๓ ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี					
๒.๔ นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกที่ดี ไม่ทำลายหรือลบลู่สถานที่ท่องเที่ยว					
๓. ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน					
๓.๑ ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ					
๓.๒ ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					
๓.๓ ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมท่องเที่ยว					
๓.๔ ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง					
๓.๕ ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์					
๓.๖ ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง					

ส่วนที่ ๓: ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

การสร้างเครือข่ายพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว					
๑.๑ ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว					
๑.๒ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม					
๑.๓ กิจกรรมการท่องเที่ยวควรได้รับการพัฒนา					

๑.๔ การท่องเที่ยวควรเน้นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม					
๑.๕ กิจกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติมีความน่าสนใจ					
๑.๖ กิจกรรมมีการจัดป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน					
๑.๗ กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ					
๒.การสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยว					
๒.๑ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงาน					
๒.๒ หน่วยงานมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว					
๒.๓ หน่วยงานมีการประชุมหารือในเชิงลักษณะของเครือข่าย					
๒.๔ เครือข่ายมีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยว					
๓. ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก					
๓.๑ มีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ					
๓.๒ มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องเส้นทางการท่องเที่ยวให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ					
๓.๓ มีการจัดเส้นทางศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว					
๓.๔ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะ					
๓.๕ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ					

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านให้ข้อมูลและความคิดเห็นตามแบบสัมภาษณ์นี้ การตอบคำถามในแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้จะถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น จึงขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสัมภาษณ์แบบตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงและตามความรู้สึกของตัวเอง หวังว่าคงจะได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่าน

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ดร.ปฐภร ปุระกัน

นักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เอกสารชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ส่วนที่ ๑: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. อายุ
๓. อาชีพ.....
๔. ตำแหน่ง.....

ส่วนที่ ๒: การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ๑) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน ๒) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ๓) อุทยานแห่งชาติน้ำตกไทรทอง ๔) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ๑) ศาลเจ้าพ่อพญาแล ๒) ปราสาทภู ๓) ภูพระวัดศิลาอาสน์ ๔) พระพุทธรูปใหญ่สมัยทราวดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโบราณ วัดดอนสวรรค์ ๕) พระธาตุชัยภูมิ ๖) พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย(เรือหงส์) วัดพญาแล ๗) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง)

๑. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

.....

.....

.....

.....

๒.ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางดังกล่าวในรูปแบบใด

.....

.....

.....

๓.เส้นทางที่จะพัฒนาท่านเห็นว่าควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๔.ระบบเครือข่ายมีผลต่อการพัฒนาเส้นทางอย่างไร

๔.๑ ด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

.....

.....

.....

๔.๒ ด้านการสร้างเครือข่าย

.....

.....

.....

๕.ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

...ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่สละเวลาให้ ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้...

ภาคผนวก ข
ใบรับรองการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๔๕/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ใน จังหวัดชัยภูมิ

(The Development of Natural and Cultural Based Tourist Route and Activities in Chaiya Phum Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765024

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุพรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๔๕/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๔๕

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

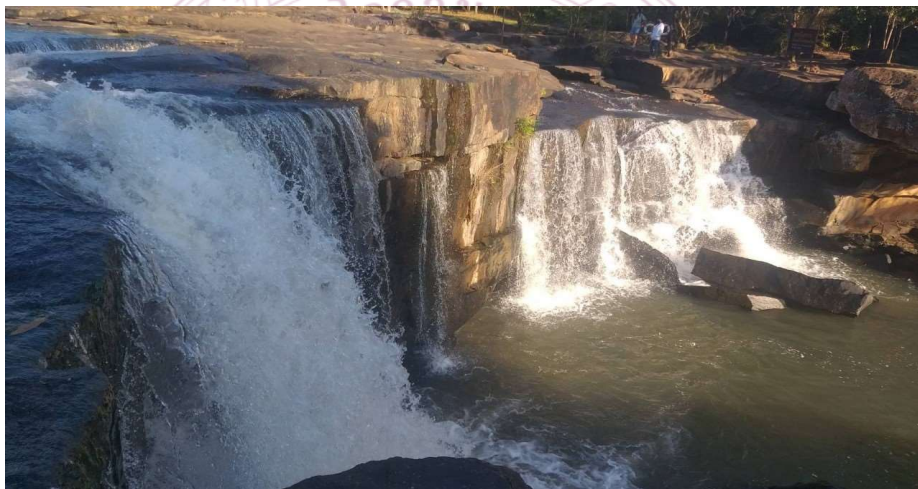
ขอเจริญพร

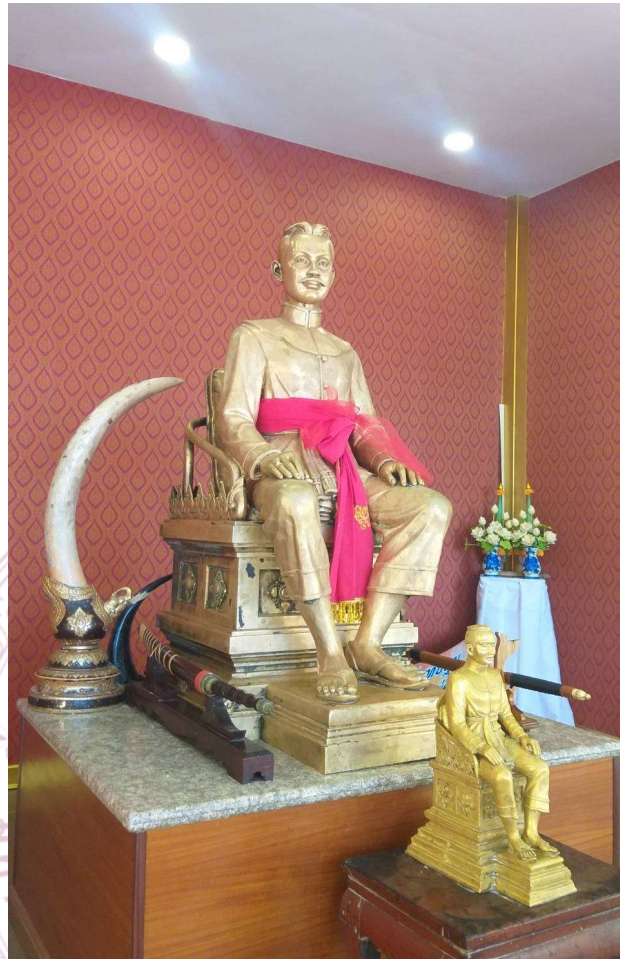
(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

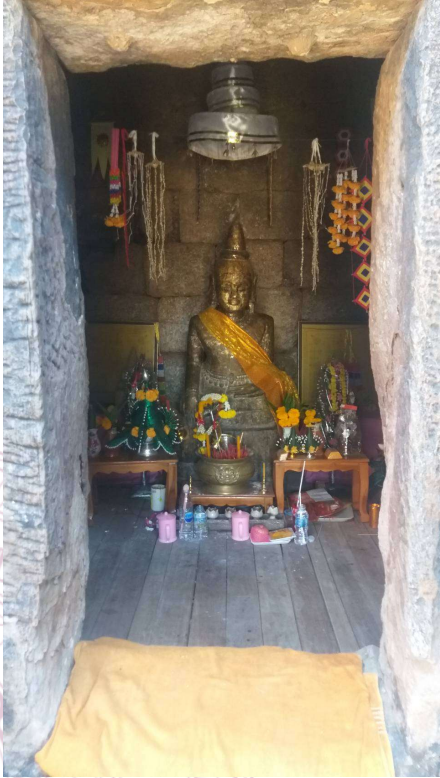
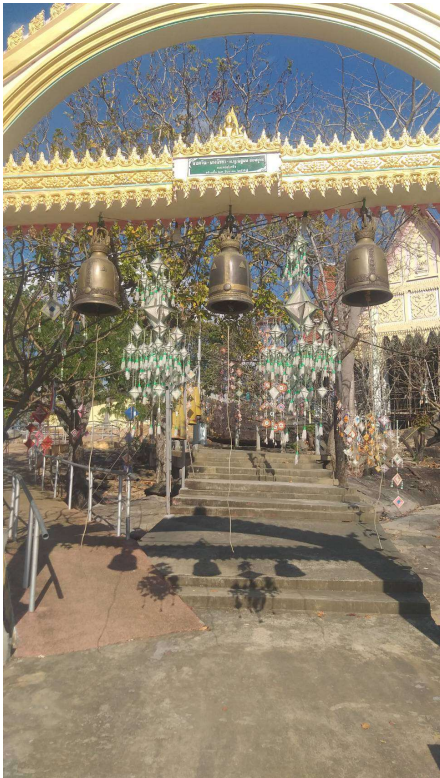
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย

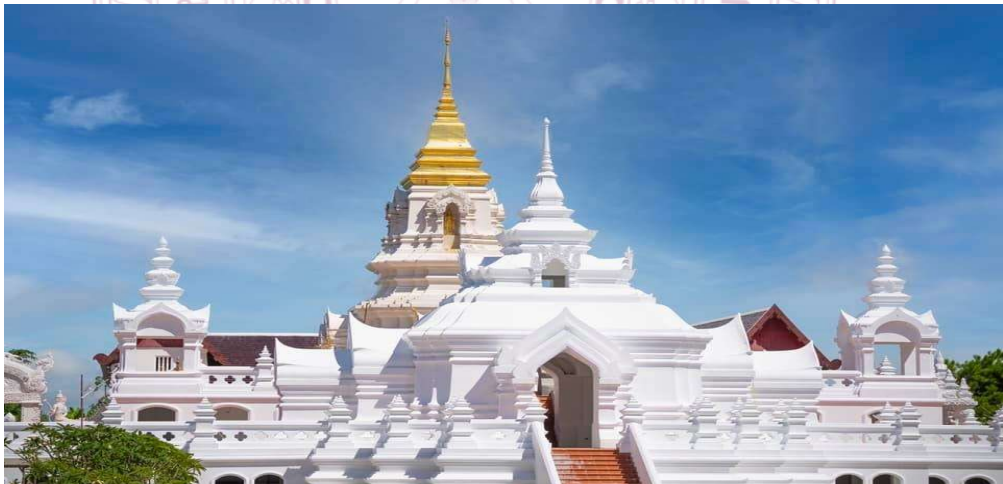

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์และหนังสือตอบรับบทความวิจัย

แบบ สปพ.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 21 มี.ย. 2566

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.

ข้าพเจ้า นางสาวสุวิมล มั่นคง ตำแหน่ง กองเก็บและกักเก็บวัตถุโบราณ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ
ที่อยู่ ถ.องค์การบริหารส่วนตำบลในเมือ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
โทรศัพท์ 044 811218 โทรสาร 044 816316

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร. ปัญญา คล้ายเดชและ ดร. ปกรณ์ ปุระกัน

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2565 จนถึง 30 กันยายน 2566 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์
ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาวสุวิมล มั่นคง)

ตำแหน่ง

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ที่ อว ๘๐๓๘.๑/พ๑๓๘

วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี (TCI)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

แบบตอบรับการตีพิมพ์บทความ

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๕

กองบรรณาธิการ วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี ได้พิจารณาบทความ

เรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
ในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้พิมพ์ ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช และ ดร.ปรธกร ประกัน

อนุมัติลงพิมพ์ วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

กำหนดเผยแพร่ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕)

และได้ส่งบทความของท่านให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคุณภาพ (Peer Review) แล้ว ปรากฏว่าบทความของท่านมีคุณภาพในระดับ “ดี” และมีประโยชน์ในเชิงวิชาการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(พระครูวิจิตรธรรมบัณฑิต,ดร.)

บรรณาธิการ วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี (TCI)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

กองบรรณาธิการ วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี (TCI)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ถนนสมเด็จฯ กม.๗ ตำบลกระโสม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
บรรณาธิการ โทร.๐๘๑-๓๙๐๘๔๖๔ ผู้ประสานงาน โทร. ๐๘๑-๒๖๕๒๕๔๓
E-mail : srirachao2515@gmail.com, เว็บไซต์ <https://journal.ubonmcu.org/>

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output)	รายละเอียดผลผลิต
๑. ได้ผลงานตีพิมพ์ระดับชาติ	ได้ตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการระดับชาติ จำนวน ๔ ฉบับ คือ ๑) บทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน” ในวารสารวิชาการธรรมศาสตร์, ฉบับปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (เดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๒) บทความวิจัยเรื่อง “ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารการพัฒนาศึกษาการเรียนรู้สมัยใหม่ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๕ (เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖) (TCI 2) ๓) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี ฉบับปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) (TCI 2) ๔) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2)
๒. ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับภาคสนาม	ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับภาคสนาม จำนวน ๒ ชิ้นงาน คือ ๑) ลายผ้าไหม “ลายกระชูป” อันเป็นการสื่อถึงประเพณีบุญกระชูป อันเป็นประเพณีท้องถิ่นของอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑ ลาย ๒) ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาแมงมุม ตุ๊กตาอีสาน อันเป็นการสื่อถึงวัฒนธรรมประเพณีในทางพระพุทธศาสนา เป็นที่นิยมของประชาชนในพื้นที่
๓) ได้กระบวนการใหม่ระดับภาคสนาม	ได้เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๖ เส้นทาง
๔) การพัฒนากำลังคน-เครือข่ายความร่วมมือ	ได้เครือข่ายความร่วมมือระหว่าง จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักศิลปากรที่ ๔ อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง ๔ แหล่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิทั้ง ๗ แหล่ง และชุมชน

ผลผลิต (Output)	รายละเอียดผลผลิต
	ใกล้แหล่งท่องเที่ยว
๕) หนังสือองค์ความรู้	ได้หนังสือองค์ความรู้ จำนวน ๔ เล่ม ประกอบด้วย ๑) หนังสือองค์ความรู้ แผนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน” ๒) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ๓) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ๔) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ”

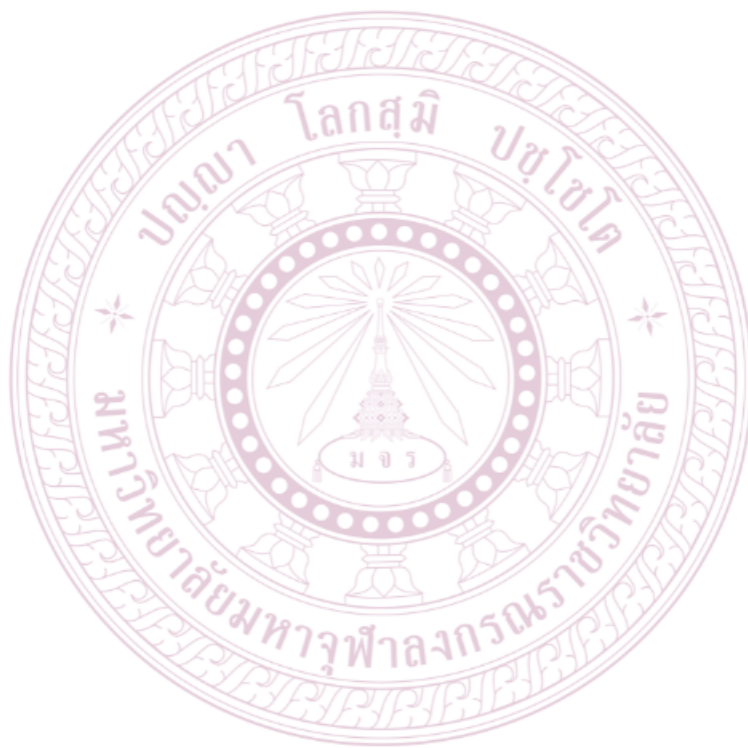
ผลลัพธ์ (Outcome)	รายละเอียดผลลัพธ์
๑.ผลงานตีพิมพ์	บทความวิจัยได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติ (TCI) จำนวน ๔ ฉบับ คือ ๑) บทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน” ในวารสารวิชาการธรรมศาสตร์, ฉบับปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (เดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๒) บทความวิจัยเรื่อง “ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารการพัฒนการเรียนรู้สมัยใหม่ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๕ (เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖) (TCI 2) ๓) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี ฉบับปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) (TCI 2) ๔) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในจังหวัด

ผลลัพธ์ (Outcome)	รายละเอียดผลลัพธ์
	ชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2)
๒. การอ้างอิง (Citations)	บทความวิจัยทั้ง ๔ บทความได้รับการนำไปอ้างอิงโดยนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดไว้อย่างน้อย จำนวน ๔ ครั้ง
๓) ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Products)	๑) ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม “ลายกระชูป” อันเป็นการสื่อถึงประเพณีบุญกระชูป อันเป็นประเพณีท้องถิ่นของอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ อันสามารถนำไปพัฒนาและจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้
๔) มีการผลักดัน นโยบาย แนวปฏิบัติ แผนและกฎระเบียบ (Influence on policy, practice, plan and regulations)	มีนโยบายส่งเสริมทางท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตามเส้นทางการท่องเที่ยวจากการวิจัย
๕) ความร่วมมือหรือ หุ้นส่วนความร่วมมือ (Collaborations and partnerships)	ก่อให้เกิดความร่วมมือกันเป็นเครือข่าย โดยได้เครือข่ายความร่วมมือระหว่าง จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักศิลปากรที่ ๔ อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ ทั้ง ๔ แหล่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิทั้ง ๗ แหล่ง และชุมชนใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

ผลกระทบ (Impact)	รายละเอียดของผลกระทบ
๑.ด้านเศรษฐกิจ	๑.มีการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิจะเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการที่มีการค้นพบ (๑) ชุมชนใหม่น่าอยู่เพิ่มขึ้น (๒) เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น (๓) อาชีพท้องถิ่นเพิ่มขึ้น (๔) ค้นพบ/พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งการค้นพบดังกล่าวจะกระตุ้นการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิที่จะเชื่อมกับพื้นที่ในจังหวัดอื่นๆได้

ผลกระทบ (Impact)	รายละเอียดของผลกระทบ
	๒. มีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ๓. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รัฐบาลและเอกชน ก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจของแหล่งทุนภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและในพื้นที่ใกล้เคียง
๒. ด้านสังคม	ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคม ดังต่อไปนี้ ก. ด้านการท่องเที่ยว ๑. ช่วยให้นักท่องเที่ยวตลอดทั้งปีในเคมเปญ “เที่ยวชัยภูมิ เมืองแห่งธรรมชาติ เมืองแห่งวัฒนธรรม” ๒. การบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม ๓. สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ๔.. ช่วยให้มีการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ข. ด้านองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน ๑. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ๒. หน่วยงานของรัฐสามารถที่จะนำเอาสภาพของเมืองโบราณมาเป็นแกนหลักในการกระตุ้นการท่องเที่ยวได้ ๓. ประชาชนในพื้นที่มีความรักความหวงแหนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำตกประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองมากขึ้น ค. ด้านความเข้มแข็งชุมชน ๑. เพิ่มศักยภาพในการรวมกลุ่มเพื่อจัดเป็นชุมชนวัฒนธรรมในแบบตนเองได้มากขึ้น ๒. ประชาชนมีความสามัคคีกลมเกลียวกันมากขึ้นเนื่องมาจากการมีอัตลักษณ์หรือค้นพบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองได้มากขึ้น ๓. ทำให้มีการสร้างแผนยุทธศาสตร์สร้างเศรษฐกิจชุมชน ๔. ทำให้เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วน
๓) ด้านสิ่งแวดล้อม	ก่อให้เกิดการเพิ่มศักยภาพและสร้างสังคมเข้มแข็งของชุมชน โดยมีผู้นำที่มีสมรรถนะที่เข้มแข็ง จะทำให้ลดปัญหาและความเหลื่อมล้ำ

ผลกระทบ (Impact)	รายละเอียดของผลกระทบ
	สร้างความเข้มแข็ง พร้อมปรับตัวเข้าสู่สังคมอุดมสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาปรับปรุงเชิงพื้นที่เพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่

ภาคผนวก จ.ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๑๔
บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๔๐๐๐
โทร.๐๘๖ ๑๗๕ ๘๕๕๑ Email: panya.klay@mcu.ac.th

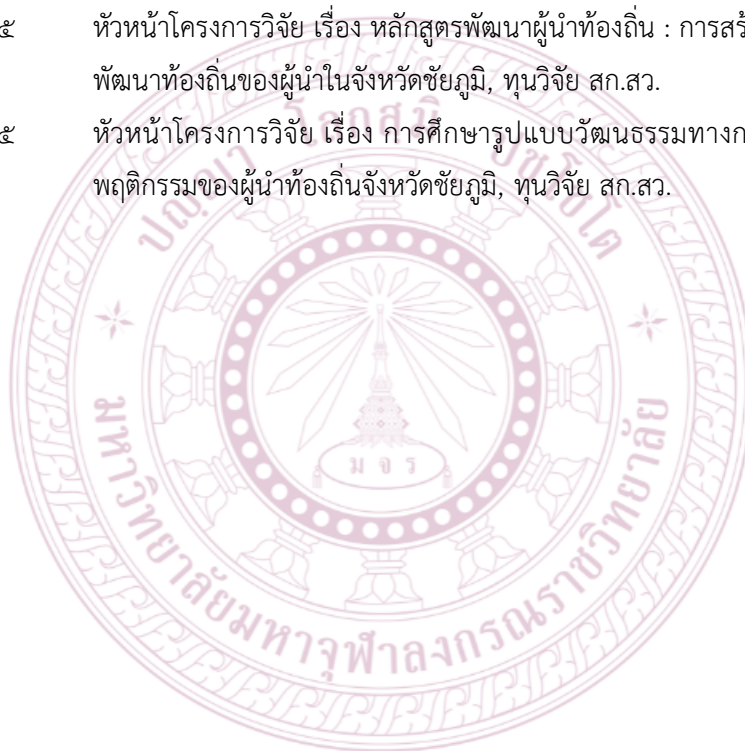
๔. ประวัติการศึกษา

- : เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดศรีสุदारาม กรุงเทพมหานคร
- : บาลีศึกษา ๗ ประโยค สำนักศาสนศึกษาวัดพยัคฆาราม สุพรรณบุรี
- : พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิวัฒนา,
จังหวัดสุพรรณบุรี
- : Doctor of Philosophy in Political Science, Dr.B.R.Ambedkar University,
Agra, U.P., India.

๕. ผลงานวิชาการ/งานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใน
ภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยามเพื่อความงามของจิตใจและ
ปัญญา, ทุนวิจัย สกว.
- พ.ศ. ๒๕๕๗ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพ
ผู้บริหาร, ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายของ
ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงสู่
ประชาคมอาเซียน, ทุนวิจัย สกว.
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง โครงการวิจัยเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตภาคกลางที่ ๒ จังหวัด
กาญจนบุรี, ทุนวิจัย สสส.
- พ.ศ. ๒๕๖๐ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทยเพื่อ
รองรับสังคมไทยในศตวรรษที่ ๒๑, ทุนวิจัย วช.

- พ.ศ. ๒๕๖๑ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย, ทุนวิจิัย วช.
- พ.ศ. ๒๕๖๒ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง อาณาจักรล้านช้างและการล่มสลายของอาณาจักรล้านช้าง, ทุนวิจิัย วช.
- พ.ศ.๒๕๖๕ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน, ทุนวิจิัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจิัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจิัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจิัย สก.สว.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ นามสกุล ดร.ปรธกร ประกัน
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๑๔
บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๔๐๐๐

๔. วุฒิการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๘ จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาการบัญชี
วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๕๔๖ บธ.บ. (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- พ.ศ. ๒๕๕๕ บธ.ม. (การจัดการและการตลาด) มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ธรรมศึกษาชั้นเอก วัดพญาแล วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

๕. ผลงานวิชาการ/งานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๖๑ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุใน
กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย วช.
- พ.ศ. ๒๕๖๕ นักวิจัยร่วมโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย สก.สว.